

POLONUS

ZEITSCHRIFT FÜR DIE POLNISCHE SPRACHE UND DEN EUROPÄISCHEN DIALOG
CZASOPISMO NA RZECZ JĘZYKA POLSKIEGO I EUROPEJSKIEGO DIALOGU

INTERVIEW MIT
WOLFGANG THERSE

**Dreißig Jahre
Deutsch-Polnischer
Nachbarschaftsvertrag**

KRASZEWSKI-MUSEUM
IN DRESDEN

**Online-Tagung:
Polnisch als Herkunftssprache**

GESCHICHTE
DES POLNISCH-
UNTERRICHTS
FÜR
DEUTSCHE

**Polnisch-Kalender
2022**

Inhaltsverzeichnis / Spis treści

GELEITWORT / OD REDAKCJI / <i>Gunnar Hille</i>	1
KOKOPOL KoKoPol 2021 / KoKoPol 2021 / <i>Christin Stupka</i>	3
JAHRESTAG / ROCZNICA Dreißig Jahre Deutsch-Polnischer Nachbarschaftsvertrag Trzydzieści lat polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie / <i>Wolfgang Templin</i>	7
GESPRÄCH / ROZMOWA Wolfgang Thierse im Gespräch mit Gunnar Hille / Wolfgang Thierse w rozmowie z Gunnarem Hille	14
SCHULE / SZKOŁA Polnischunterricht an deutschen staatlichen Schulen Nauka polskiego w niemieckich szkołach państwowych / <i>Agnieszka Siemasz-Kałuża</i>	18
SPRACHSPIELE / GRY JĘZYKOWE Die -m/-sz-Konjugation / Koniugacja -m/-sz / <i>Magdalena Telus</i>	21
WISSENSWERTES / WARTO WIEDZIEĆ Józef Ignacy Kraszewski in Sachsen / Józef Ignacy Kraszewski w Saksonii / <i>Aleksander-Marek Sadowski</i> / / / Kraszewski-Museum in Dresden / Muzeum Kraszewskiego w Dreźnie / / / Geschichte des Polnischunterrichts für Deutsche Historia nauczania języka polskiego Niemców / <i>Anna Dąbrowska</i> / / / Polnisch in Kitas im Landkreis Görlitz / Polski w przedszkolach okręgu Görlitz / <i>Regina Gellrich</i>	23 26 27 30
BERICHTE / SPRAWOZDANIA Online-Tagung: Polnisch als Herkunftssprache Konferencja online: Polski jako język pochodzenia / <i>Magdalena Telus</i> / / / Karriere ohne Grenzen / Kariera bez granic / <i>Ralf Ostrowski</i>	33 36
LEBENS LAUF / ŻYCIORYS Möglichkeiten der Region nutzen Wykorzystać możliwości regionu / <i>Michaela Vajova-Schuckart, Ewa Wieszczyńska</i>	39
ANKÜNDIGUNGEN / ZAPOWIEDZI Master Fachübersetzen Wirtschaft Deutsch-Polnisch Studia magisterskie Specjalistyczne tłumaczenia biznesowe w języku polskim i niemieckim / <i>Fred Schulz</i> / / / Sprachliche Kommunikation in deutsch-polnischen Städtepartnerschaften Komunikacja językowa w polsko-niemieckich partnerstwach miast / <i>Gunnar Hille</i> / / / Polnisch-Kalender 2022 bei Buske Verlag / Kalendarz do nauki polskiego na 2022 rok / <i>Gunnar Hille</i>	42 45 46
GEDICHT / WIERSZ / Mieczysław Jastrun	48
UNSERE GALERIE / NASZA GALERIA / Ju Sobing	49
REDAKTION / REDAKCJA	52

Geleitwort / Od redakcji

GUNNAR HILLE

DE

Wir, das kleine Team von KoKoPol, hatten uns den Aufbau unserer Einrichtung zur Förderung des Polnischen etwas anders vorgestellt – mit Hilfe vieler persönlicher Begegnungen in Seminaren und Tagungen wollten wir mit Ihnen, die Sie sich ebenfalls für den innereuropäischen Dialog einsetzen, ins Gespräch kommen, gemeinsam Ideen und Vorstellungen entwickeln, vorhandene Initiativen bekannt machen, neue Ziele definieren, kurzum: den Weg zu Austausch und – gerade auch sprachlicher – Verständigung skizzieren. Die Pandemie hat uns alle gezwungen, andere Wege zu beschreiten. Immerhin haben wir eine in dieser Form nicht vorgesehene Kreativität in digitalen Angelegenheiten entwickelt, die uns später wiederum hilfreich sein dürfte.

Während und nach unserer zweitägigen Auftaktveranstaltung im September 2020 haben wir sehr viel Zuspruch und Unterstützung erfahren, aus der Politik, der akademischen Welt, der Wirtschaft und der Zivilgesellschaft. Diese Unterstützung hat uns zusätzlich motiviert, gleichzeitig aber nochmals verdeutlicht, dass wir hart arbeiten müssen, um das in uns gesetzte Vertrauen rechtfertigen zu können. So konnten wir KoKoPol immerhin noch vor Ausbruch der zweiten Pandemie-Welle in der Delegation von Michael Kretschmer, Sachsens Ministerpräsident, in Warschau vorstellen und noch einige Präsenz-Veranstaltungen im IBZ St. Marienthal durchführen. Kurz darauf zwang uns Corona dann doch in den Austausch über die digitalen Medien. Unsere Webseite (www.kokopol.eu) sowie unser Auftritt bei Facebook waren gerade während der Einschränkungen hilfreich als wichtiges Bindeglied zu Ihnen.

Am 17.6.2021 jährt sich zum 30. Mal die Unterzeichnung des Deutsch-Polnischen Nachbarschaftsvertrages. Vor 10 Jahren hieß es hierzu in einer Verlautbarung: „Die gegenseitige Kenntnis der Kultur und der Sprache des Nachbarlands ist eine wertvolle und wichtige Voraussetzung für die Verständigung

PL

My, niewielki zespół KoKoPol, wyobrażaliśmy sobie powstanie naszej instytucji ds. promocji języka polskiego nieco inaczej – z pomocą wielu osobistych spotkań na seminariach i konferencjach chcieliśmy nawiązać rozmowę z Państwem, którzy również są zaangażowani w dialog wewnątrz europejski, wspólnie rozwijać idee i koncepcje, popularyzować istniejące inicjatywy, określać nowe cele, krótko mówiąc: wytyczać drogę do wymiany i – zwłaszcza językowego – porozumienia. Pandemia zmusiła nas wszystkich do obrania innych dróg. Przynajmniej jednak staliśmy się kreatywni w kwestii cyfryzacji, która nie była przewidziana w tej formie, a która zapewne również i później będzie pomocna.

W trakcie i po naszej dwudniowej konferencji inauguracyjnej we wrześniu 2020 r. otrzymaliśmy ogromną zachętę i wsparcie ze strony polityków, naukowców, biznesu i społeczeństwa obywatelskiego. To wsparcie dało nam dodatkową motywację, ale jednocześnie po raz kolejny uświadomiło nam, że musimy ciężko pracować, aby móc uzasadnić zaufanie, jakim nas obdarzono. Tak więc mogliśmy zaprezentować KoKoPol w ramach delegacji Michaela Kretschmera, premiera Saksonii, w Warszawie jeszcze przed wybuchem drugiej fali pandemii oraz przeprowadzić szereg imprez w IBZ St. Marienthal. Wkrótce potem koronawirus zmusił nas do komunikowania za pośrednictwem mediów cyfrowych. Nasza strona internetowa (www.kokopol.eu), jak również obecność na Facebooku były szczególnie pomocne podczas obostrzeń jako ważne drogi kontaktu z Państwem.

17 czerwca 2021 roku przypada 30. rocznica podpisania polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie. Dziesięć lat temu w odpowiednim oświadczeniu napisano: „Wzajemna znajomość kultury i języka kraju sąsiedniego jest cennym i ważnym warunkiem porozumienia między Niemcami i Polakami. Dlatego zamierzamy jeszcze bardziej rozszerzyć ten obszar współpracy.”

zwischen Deutschen und Polen. Daher beabsichtigen wir, diesen Bereich der Zusammenarbeit noch weiter auszubauen.“ Die Gründung von KoKoPol 2020 ist ein Resultat dieser Bemühungen seitens der Bundesregierung und der Länder. Zum Nachbarschaftsvertrag lesen Sie in diesem Heft einen Beitrag von Wolfgang Templin, der bereits zu DDR-Zeiten intensive Kontakte zur „Solidarność“-Bewegung pflegte und seit der Wende als bedeutender Polen-Kenner ein gefragter Autor ist.

Den Umständen gehorchend wurde auch unsere erste Fachtagung 2021 zur Herkunftssprache Polnisch, der im Nachbarschaftsvertrag eine besondere Stellung zukommt, ausschließlich als Videokonferenz in großer Runde durchgeführt, (s. S. 33). Wir hoffen jedoch, dass die zweite größere Tagung zur sprachlichen Kommunikation in Städtepartnerschaften am 17./18. Juni wieder als Präsenzveranstaltung im schönen Ambiente von St. Marienthal stattfinden und zu persönlichen Begegnungen führen kann (auch hierzu mehr auf S. 45).

Auch wenn KoKoPol vom Freistaat Sachsen mitfinanziert wird, fühlen wir uns auch mit den anderen Bundesländern bei Fragen der polnischen Sprache verbunden. So gingen wir am 18.02. hochmotiviert aus einer Videokonferenz mit der Kultusministerin Brandenburgs und KMK-Vorsitzenden Britta Ernst. Zahlreiche der angesprochenen Felder künftiger Kooperation werden inzwischen bearbeitet.

Wir freuen uns, in diesem dritten Heft von Polonus ein breites Spektrum an Themen bieten zu können: Politische (Interview mit dem früheren Bundestagspräsidenten Wolfgang Thierse, die Bestandsaufnahme zum deutsch-polnischen Nachbarschaftsvertrag von Wolfgang Templin), akademische (Geschichte des Polnischunterrichts für Deutsche von Prof. Dr. Anna Dąbrowska, Universität Wrocław, Neuer Studiengang Übersetzen an der HS Zittau/Görlitz von Prof. Dr. Fred Schulz, ein Porträt des polnischen Schriftstellers J. I. Kraszewski mit einer Spurensuche in Sachsen von Prof. Dr. Aleksander-Marek Sadowski), daneben Beiträge zu Polnisch in Kindergarten und Schule sowie Berichte und Ankündigungen zu verschiedenen Veranstaltungen und anderes mehr.

Wir danken Ihnen allen, die Sie unsere Zeitschrift und unsere Veröffentlichungen unterstützen, in Deutschland wie in Polen und darüber hinaus. Nur gemeinsam können wir im Sinne des Nachbarschaftsvertrages dem Ziel näherkommen, die sprachliche und kulturelle Vielfalt in Europa als einen Schatz zu erkennen und zu bewahren. Es gilt, die aus dieser Vielfalt resultierenden Chancen für die Zukunft unseres Kontinents zu nutzen und zu gestalten.

Gunnar Hille, Leiter KoKoPol
St. Marienthal, im April 2021

Powołanie KoKoPol w 2020 roku jest wynikiem tych starań Rządu Federalnego i krajów związkowych. W tym numerze mogą Państwo przeczytać artykuł na temat Traktatu autorstwa Wolfganga Templina, który już w czasach NRD utrzymywał intensywny kontakt z ruchem „Solidarność”, a od przełomu jest cenionym autorem jako ważny znawca Polski.

Ze względu na okoliczności nasza pierwsza konferencja fachowa w 2021 roku na temat języka polskiego jako języka pochodzenia, który zajmuje szczególne miejsce w Traktacie o dobrym sąsiedztwie, odbyła się w liczonym gronie wyłącznie w formie zdalnej, zob. s. 33. Mamy jednak nadzieję, że druga większa konferencja na temat komunikacji językowej w partnerstwie miast, która odbędzie się w dniach 17–18 czerwca, będzie mogła ponownie odbyć się w pięknej atmosferze St. Marienthal, umożliwiając osobiste spotkania (więcej na ten temat na stronie 45).

Mimo że KoKoPol jest współfinansowane przez Wolny Kraj Związkowy Saksonię, w kwestiach języka polskiego czujemy się związani także z innymi krajami związkowymi. Z wideokonferencji z minister edukacji Brandenburgii i przewodniczącą Stałej Konferencji Ministrów Kultury Brittą Ernst, jaka odbyła się 18 lutego, wynieśliśmy dużą motywację, ponieważ poruszono na niej liczne tematy przyszłej współpracy, nad którymi już trwają prace.

W trzecim numerze Polonusa mamy przyjemność zaproponować Państwu szeroki wachlarz tematów, w tym polityczne (wywiad z byłym przewodniczącym Bundestagu Wolfgangiem Thierse, podsumowanie polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie autorstwa Wolfganga Templina), akademickie (historia nauczania języka polskiego Niemców spisana przez prof. dr Annę Dąbrowską z Uniwersytetu Wrocławskiego, nowy kierunek studiów tłumaczeniowych w HS Zittau/Görlitz zaprezentowany przez prof. dr. Freda Schulza, portret polskiego pisarza J. I. Kraszewskiego w kontekście jego śladów w Saksonii nakreślony przez prof. dr. Aleksandra-Markę Sadowskiego), ponadto artykuły o języku polskim w przedszkolu i szkole, sprawozdania i zapowiedzi różnych wydarzeń i inne materiały.

Dziękujemy wszystkim, którzy wspierają nasze czasopismo i nasze publikacje, zarówno w Niemczech, jak i w Polsce i poza jej granicami. Tylko razem możemy zbliżyć się do celu, jakim jest uznanie i zachowanie różnorodności językowej i kulturowej w Europie jako skarbu, w duchu Traktatu o dobrym sąsiedztwie. Ważne jest, aby wykorzystać i kształtować możliwości wynikające z tej różnorodności dla przyszłości naszego kontynentu.

Gunnar Hille, Dyrektor KoKoPol
St. Marienthal, w kwietniu 2021 r.

KoKoPol

KROPLA DRAŻY SKAŁĘ¹ – DAS PASSIERT BEI KOKOPOL IN 2021

KROPLA DRAŻY SKAŁĘ – TO SIĘ WYDARZYŁO W KOKOPOL W 2021 ROKU

CHRISTIN STUPKA

DE

Die Verbreitung und Popularisierung der polnischen Sprache ist für das KoKoPol ein zentrales Anliegen. Gerade im deutsch-polnischen Verflechtungsraum erleichtern die Kenntnis der Nachbarsprache sowie interkulturelle Kompetenzen nicht nur das alltägliche Zusammenleben, sondern müssen als Chance für eine positive wirtschaftliche Entwicklung gesehen werden.

Die vorherrschende Vorstellung von der Kultur und Lebensweise des polnischen Nachbarn ist leider oft antiquiert und stimmt nicht mit der Lebensrealität im modernen Polen überein. Noch immer spielen Desinteresse und Berührungsängste eine große Rolle, die vor allem durch die bestehende Sprachbarriere ausgelöst werden. Viele deutsche Muttersprachler*innen scheitern bereits an der Aussprache polnischer Familien- und Städtenamen.

Dabei hat inzwischen fast jede/r Deutsche in grenznahen Landkreisen polnische Bekannte, Nachbar*innen oder Kolleg*innen. Vor allem Unternehmen mit großen polnischen Belegschaften oder Institutionen, die einen intensiven Austausch mit polnischen Partner*innen pflegen, können ein positives Signal an Angestellte oder Partner*innen senden, indem Sie entscheidendes Personal in Grundkenntnissen der Nachbarsprache und interkulturellem Wissen schulen. Speziell im beruflichen Kontext gibt es viele kulturell bedingte Fallstricke, die für das Gelingen einer Zusammenarbeit entscheidend sein können.

Um derartige Bedarfe zu adressieren, bietet KoKoPol vier-tägige Intensivsprachkurse für spezifische Berufsgruppen an, die gepaart mit interkulturellem Training und Wissen zu Unterschieden in deutscher und polnischer Geschäftskultur einen Beitrag leisten können, bestehende Wissenslücken zu schließen. Dabei arbeitet das KoKoPol mit erfahrenen Referent*innen der Universität Wrocław und des Deutschen Polen-Instituts Darmstadt zusammen.

PL

Upowszechnianie i popularyzacja języka polskiego jest w centrum zainteresowania KoKoPol. Szczególnie w polsko-niemieckim obszarze powiązań znajomość języka sąsiada i kompetencje międzykulturowe nie tylko ułatwiają codzienne współżycie, ale muszą być również postrzegane jako szansa na pozytywny rozwój gospodarczy.

Niestety, dominujące wyobrażenie o kulturze i sposobie życia polskiego sąsiada jest często przestarzałe i nie odpowiada realiom życia we współczesnej Polsce. Nadal dużą rolę odgrywa brak zainteresowania i obawa przed kontaktem, co jest spowodowane głównie istniejącą barierą językową. Wiele niemieckich rodzimych użytkowników języka nie radzi sobie nawet z samą wymową polskich nazwisk i nazw miast.

Równocześnie prawie każdy Niemiec* w regionie przygranicznym ma polskich znajomych, sąsiadów lub kolegów. Zwłaszcza firmy z dużą liczbą polskich pracowników lub instytucje, które prowadzą intensywną wymianę z polskimi partnerami, mogą wysłać pozytywny sygnał do pracowników lub partnerów poprzez przeszkolenie kluczowego personelu w zakresie podstawowej znajomości języka sąsiada i wiedzy międzykulturowej. Szczególnie w kontekście zawodowym istnieje wiele pułapek związanych z kulturą, które mogą mieć kluczowe znaczenie dla powodzenia współpracy.

Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, KoKoPol oferuje czterodniowe intensywne kursy językowe dla określonych grup zawodowych, które w połączeniu z treningiem interkulturowym i znajomością różnic w niemieckiej i polskiej kulturze biznesowej mogą pomóc w uzupełnieniu istniejących luk kompetencyjnych. KoKoPol współpracuje z doświadczonymi wykładowcami z Uniwersytetu Wrocławskiego i Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadt.

¹ Kropla draży skałę – Der Tropfen höhlt den Stein

„ICH WÜRDEN DEN KURS JEDERZEIT WEITEREMPFEHLEN. [...] DER KURS HAT MICH DAZU MOTIVIERT, EINE KOMMUNIKATION MIT POLEN ZU WAGEN.

HIER IST SOWOHL MEINE HEMMSCHWELLE GESUNKEN, ALS DASS ICH NUN AUCH ÜBER GRUNDLAGEN VERFÜGE, WEITER POLNISCH ZU LERNEN.“

/

„POLECİŁABYM TEN KURS W KAŻDEJ CHWILI. [...] KURS ZMOTYWOWAŁ MNIE DO TEGO, BY ODWAŻYĆ SIĘ NA KOMUNIKACJĘ Z POLAKAMI. TUTAJ OBNIŻYŁ SIĘ ZARÓWNO MÓJ PRÓG ZAHAMOWAŃ, JAK TEŻ UZYSKAŁAM PODSTAWY DO DALSZEJ NAUKI JĘZYKA POLSKIEGO.”

Andrea F. Behr
Geschäftsführerin der Europastadt GörlitzZgorzelec GmbH / dyrektor zarządzająca
Europastadt Görlitz-Zgorzelec GmbH

Ein weiterer Ort der deutsch-polnischen Begegnung sind Schulen, in denen der Anteil polnischer Herkunftssprachler*innen in den Klassen stetig steigt. Das stellt das Lehrpersonal vor neue Herausforderungen. Didaktische Zugänge, wie man Schüler*innen polnischer Herkunft besser aktivieren kann, und wie man die polnische Sprache und polnische Themen stärker im allgemeinen Lehrplan berücksichtigen kann, sind Gegenstand einer in den Herbstferien stattfindenden Lehrer*innenfortbildung, auf der neben Grundkenntnissen der polnischen Sprache auch interkulturelles Wissen vermittelt wird. Bei Bedarf kann KoKoPol auch einen Weiterbildungstag für Lehrkräfte einer ganzen Schule organisieren. Sprechen Sie uns an!

Neben der Organisation von Sprachkursen für verschiedene Berufsgruppen und Polen-Aktive organisiert KoKoPol dieses Jahr insgesamt drei Fachtagungen, um das Netzwerk der im Bereich der polnischen Sprache tätigen Einrichtungen zu stärken, Forschung anzustoßen und Bedarfe herauszuarbeiten.

Die Fachtagung Herkunftssprache Polnisch: Europäische Perspektiven, die bereits am 19.03.2021 im Online-Format stattfand, beleuchtete die jahrzehntelangen Bemühungen der Polonia-Verbände Polnisch als Herkunftssprache in Deutschland sichtbar zu machen und zu fördern. Vor dem Hintergrund der europäischen Freizügigkeit, damit verbundener mobiler Lebensverhältnisse und einer wachsenden polnischen Diaspora (Polnisch ist die am zweithäufigsten gesprochene Sprache nach Englisch in Großbritannien!) gerät die Mehrsprachigkeit zu einer wichtigen Befähigung auf dem europäischen Arbeitsmarkt und ist von zentraler Bedeutung in den verschmelzenden grenznahen Wirtschaftsregionen. Deshalb sollte Mehrsprachigkeit, und als ein wichtiger Schritt dahin die herkunftssprachige Bilingualität, aktiv gefördert werden. (Konferenzbericht s. S. 33)

Kolejnym miejscem, gdzie spotykają się polscy i niemieccy użytkownicy języka, są szkoły; tutaj udział tych pierwszych w klasach stale rośnie. Stawia to nowe wyzwania przed kadrami nauczycielską. Jak najlepiej aktywizować uczniów polskiego pochodzenia i w większym stopniu uwzględniać język polski i polskie tematy w ogólnym programie nauczania, to temat szkolenia dla nauczycieli, które odbędzie się w czasie ferii jesiennych, i na którym oprócz podstawowej znajomości języka polskiego przekazywana będzie wiedza międzykulturowa. W razie potrzeby KoKoPol może również zorganizować dodatkowy dzień szkoleniowy dla nauczycieli z danej szkoły. Prosimy o kontakt!

Oprócz organizowania kursów językowych dla różnych grup zawodowych i osób aktywnych w projektach z Polską KoKoPol organizuje w tym roku trzy konferencje, których celem jest wzmocnienie sieci instytucji działających w dziedzinie języka polskiego, zainicjowanie badań i określenie potrzeb.

Konferencja Język polski jako język pochodzenia: perspektywy europejskie, która odbyła się 19.03.2021 online, rzuciła światło na trwające od dziesięcioleci starania stowarzyszeń polonijnych, aby język polski był widoczny i wspierany jako język pochodzenia w Niemczech. W ramach europejskiej swobody przemieszczania się, związanych z nią mobilnych warunków życia i rosnącej polskiej diaspory (język polski jest drugim po angielskim najczęściej używanym językiem w Wielkiej Brytanii!), wielojęzyczność staje się ważnym czynnikiem na europejskim rynku pracy i ma kluczowe znaczenie w łączących się regionach gospodarczych w pasie przygranicznym. Dlatego też należy aktywnie promować wielojęzyczność, a także, jako ważny krok w tym kierunku, dwujęzyczność z udziałem języka pochodzenia (sprawozdanie z konferencji zob. s. 33).

Der Deutsch-Polnische Nachbarschaftsvertrag, der dieses Jahr am 17.06.2021 sein 30-jähriges Jubiläum feiert, formuliert bereits, dass für eine gemeinsame europäische kulturelle Identität Mehrsprachigkeit von zentraler Bedeutung ist. Anlässlich dieses Jubiläums organisiert KoKoPol eine Fachtagung zur sprachlichen Kommunikation bei deutsch-polnischen Städtepartnerschaften (siehe Seite 45). Dazu hat KoKoPol den wohl prominentesten Botschafter der deutsch-polnischen Mehrsprachigkeit eingeladen: Steffen Möller.

Die am 07./08.10.2021 stattfindende Fachtagung Frühkindliches Sprachenlernen im deutsch-polnischen Verflechtungsraum betrachtet die institutionelle Förderung der deutsch-polnischen Bilingualität im frühkindlichen Bereich. Vorgestellt werden Modelle früher nachbarsprachiger Bildung aus Sachsen, Brandenburg und Mecklenburg-Vorpommern ebenso wie Konzepte zur frühen deutsch-polnischen Bilingualität aus Bundesländern ohne direkte Grenzlage, jedoch mit großer Anzahl polnischer Herkunftssprachler*innen. Die Konferenz wird in Zusammenarbeit mit der Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung organisiert (LaNa).

Już w polsko-niemieckim Traktacie o dobrym sąsiedztwie, który 17 czerwca 2021 świętuje swoje 30-lecie, mowa jest o tym, że wielojęzyczność ma kluczowe znaczenie dla wspólnej kulturowej tożsamości europejskiej. Z okazji tego jubileuszu KoKoPol organizuje konferencję na temat komunikacji językowej w polsko-niemieckich partnerstwach miast (zob. s. 45), której gościem specjalnym będzie Steffen Möller, chyba najbardziej znany ambasador polsko-niemieckiej dwujęzyczności.

Konferencja Wczesna nauka języków w polsko-niemieckim obszarze powiązań, która odbędzie się w dniach 7 i 8 października 2021 r., zajmie się instytucjonalnym wspieraniem polsko-niemieckiej dwujęzyczności od najmłodszych lat. Zaprezentowane zostaną modele i przykłady najlepszych praktyk wczesnego nauczania języka sąsiedzkiego z Saksonii, Brandenburgii oraz Meklemburgii-Pomorza Przedniego, jak również koncepcje wczesnej polsko-niemieckiej dwujęzyczności z krajów związkowych oddalonych od Polski, ale z dużą liczbą rodzimych użytkowników języka polskiego. Konferencja jest organizowana we współpracy z Saksońską Placówką ds. Wczesnej Nauki Języka Krajów Sąsiedzkich (LaNa).

VERANSTALTUNGEN IN 2021

- >> 19.03.2021
Fachtagung online Polnisch als Herkunftssprache in Deutschland: Europäische Perspektiven
- >> 31.05.–03.06.2021
Intensivsprachkurs für Wirtschaftsmanager*innen und Verwaltungspersonal
- >> 17.–18.06.2021
Fachtagung Sprachliche Kommunikation in deutsch-polnischen Städtepartnerschaften
- >> 17.06.2021
Vorstellung der Polonus-Sonderausgabe 30 Jahre deutsch-polnischer Nachbarschaftsvertrag
- >> 21.–25.06.2021
Emil-Krebs-Polnischkurs für Polen-Aktive
- >> 05.–08.07.2021
Intensivsprachkurs für Wirtschaftsmanager*innen und Verwaltungspersonal
- >> 07.–08.10.2021
Fachtagung Frühkindliches Lernen im deutsch-polnischen Verflechtungsraum
- >> 11.–14.10.2021
Intensivsprachkurs für Wirtschaftsmanager*innen und Verwaltungspersonal
- >> 18.–22.10.2021
Polski jest fajny – Lehrer*innenfortbildung

Anschließend an die Intensivsprachkurse findet immer donnerstags von 18.00–19.30 Uhr ein offener Online-Konversationskurs über Zoom statt (Beginn am 15.04.2021).

Anmeldungen an: stupka@kokopol.eu
Näheres unter: www.kokopol.eu/events/

WYDARZENIA W 2021 ROKU

- >> 19.03.2021
Konferencja online Język polski jako język pochodzenia w Niemczech: perspektywy europejskie
- >> 31.05.–03.06.2021
Intensywny kurs językowy dla menedżerów biznesowych i pracowników administracyjnych
- >> 17–18.06.2021
Konferencja Komunikacja językowa w polsko-niemieckich partnerstwach miast
- >> 17.06.2021
Prezentacja wydania specjalnego Polonusa z okazji 30-lecia polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie
- >> 21–25.06.2021
Kurs języka polskiego dla osób aktywnych w projektach polsko-niemieckich w ramach Lektoratu Języka Polskiego im. Emila Krebsa
- >> 05–08.07.2021
Intensywny kurs językowy dla menedżerów biznesu i pracowników administracyjnych
- >> 07–08.10.2021
Konferencja na temat wczesnej nauki języków w polsko-niemieckim obszarze powiązań
- >> 11–14.10.2021
Intensywny kurs językowy dla menedżerów biznesowych i pracowników administracyjnych

- >> 18–22.10.2021
Polski jest fajny – doskonalenie zawodowe nauczycieli

W powiązaniu z kursami intensywnymi w każdy czwartek w godz. 18:00–19:30 odbywa się kurs konwersacyjny online na platformie Zoom (start 15.04.2021).

Zameldowania pod adresem: stupka@kokopol.eu
Dalsze informacje na stronie: www.kokopol.eu/events/

KoKoPol

Jahrestag / Rocznica

DREIßIG JAHRE DEUTSCH-POLNISCHER NACHBARSCHAFTSVERTRAG. EIN BLICK AUF DIE AKTEURE TRZYDZIEŚCI LAT POLSKO-NIEMIECKIEGO TRAKTATU O DOBRYM SĄSIEDZTWIE. RZUT OKA NA UCZESTNIKÓW

WOLFGANG TEMPLIN

DE

Will man mit dem Abstand von dreißig Jahren die Bedeutung des Deutsch-Polnischen Nachbarschaftsvertrags würdigen, bedarf es eines längeren Blicks zurück. Zugleich eines Blicks auf die Menschen, welche zum Zustandekommen des Vertrages beitrugen, die ihn durch ihr Engagement mit Leben erfüllten, über Krisen hinwegtrugen und heute die Arbeit an einer guten Nachbarschaft und Partnerschaft fortsetzen.

In der Präambel des Vertrages geht es um die Bereitschaft, die leidvollen Kapitel der Vergangenheit abzuschließen und „an die guten Traditionen und das freundschaftliche Zusammenleben in der jahrhundertelangen Geschichte Deutschlands und Polens anzuknüpfen.“

Als gemeinsames Zukunftsziel der Partner wird gesehen, die Teilung Europas zu überwinden und eine „gerechte und dauerhafte europäische Friedensordnung“ auf der Grundlage von Menschenrechten, Demokratie und Rechtsstaatlichkeit zu schaffen. Eine mutige Vision, in der die Beziehung beider Nationen als eine Interessen- und Wertegemeinschaft charakterisiert wird.

Es gab die langen Zeiten gleichberechtigter, wenn auch nicht immer freundschaftlicher Nachbarschaft zwischen dem aufstrebenden Preußen und der wesentlich älteren polnisch-litauischen Adelsrepublik, geprägt von intensivem Austausch und starker Verflechtung. Jahrhunderte später, in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts, wurde Preußen zu einer der drei europäischen Großmächte, welche die Territorien Polens unter

PL

Chcąc docenić polsko-niemiecki Traktat o dobrym sąsiedztwie z perspektywy 30 lat, trzeba posłużyć się dalszym spojrzeniem wstecz. Jednocześnie spojrzeniem na ludzi, którzy przyczynili się do powstania tego Traktatu i poprzez swoje zaangażowanie wypełnili go życiem, chronili przed kryzysami i dzisiaj również kontynuują pracę nad ideą dobrego sąsiedztwa i partnerstwa.

Do preambuły Traktatu wpisana jest gotowość zamknięcia bolesnych rozdziałów przeszłości i nawiązania „do dobrych tradycji i przyjaznego współżycia w wielowiekowej historii Niemiec i Polski.”

Za wspólny cel partnerów w przyszłości uważane jest przezwyciężenie podziału Europy i „stworzenie sprawiedliwego i trwałego pokojowego ładu europejskiego” na bazie praw człowieka, demokracji i idei państwa prawa. Jest to odważna wizja, w której relacje obydwu narodów charakteryzowane są jako wspólnota interesów i wartości.

W przeszłości były długie okresy równoprawnego, chociaż nie zawsze przyjaznego sąsiedztwa między rosnącymi w siłę Prusami i o wiele starszą polsko-litewską Rzeczpospolitą szlachecką. Odznaczały się one intensywną wymianą i mocnymi powiązaniami. Kilka stuleci później, w drugiej połowie XVIII w., Prusy stały się jednym z trzech europejskich supermocarstw, które rozdzieliły między sobą terytorium Polski. Odważni wizjonerzy po polskiej stronie wierzyli w odrodzenie suwerennego państwa polskiego i walczyli o to. A kiedy w rezultacie I wojny światowej to się spełniło, II Rzeczpospolita

sich aufteilten. Mutige Visionäre auf polnischer Seite glaubten an das Wiederentstehen eines souveränen polnischen Staates und kämpften dafür. Als er im Ergebnis des ersten Weltkrieges zustande kam, fand die II. Polnische Republik im Deutschland der Weimarer Republik alles andere als einen guten Nachbarn und Partner. Das größte Unheil in der Geschichte beider Länder bahnte sich an. In Deutschland machte die Machtergreifung der Nationalsozialisten den Weg frei für einen auf die Auslöschung des jüdischen Volkes zielenden Antisemitismus, für Slawenhass und Polenfeindschaft. Hitler schloss einen Pakt mit seinem ideologischen Todfeind Stalin, dessen erstes Opfer Polen wurde. Die NS-Vernichtungspolitik gegenüber der polnischen Nation forderte sechs Millionen Opfer, darunter drei Millionen polnische Juden. Systematische Zerstörungen und die Vernichtung unersetzlicher Kulturgüter kamen hinzu. Die Zahlen und Fakten, die Bilanz deutscher Besatzungspolitik in anderen Ländern Europas zeigten den zivilisatorischen Abgrund, in den sich eine Kulturnation, deren Bürger in ihrer großen Mehrheit den Nationalsozialisten folgten, begeben hatte.

Angesichts eines derartigen deutschen Tötungs- und Zerstörungswillens, der ungeheuren Opferzahlen, konnte in Polen nach 1945 kaum jemand an einen guten Neuanfang mit dem deutschen Nachbarn glauben. Der Nachbar existierte dann ja auch in zweifacher Form. Stalin hatte sich gegenüber seinen westlichen Alliierten durchgesetzt und den Machtbereich der Sowjetunion auf zahlreiche Länder Zentraleuropas ausgedehnt. Der östliche Teil Deutschlands gehörte dazu. Die in den sogenannten Volksdemokratien stationierten sowjetischen Truppen sollten die Durchsetzung des kommunistischen Gesellschaftsmodells sichern, ob es sich in diesen Ländern um Verbündete Hitlerdeutschlands, Kriegsgegner oder doppelte Kriegsoffer, wie Polen, handelte. Mit der territorialen Verschiebung von Ost nach West, mit dem „Geschenk“ der neuen polnischen Westgebiete, versuchte Stalin Polen an sich zu binden. Die Furcht vor deutschem Revanchismus und Revisionismus war allgegenwärtig. Hinzu kam die Situation von Millionen Deutschen, die in den polnischen Westgebieten ihre Heimat verloren hatten.

Auf polnischer und deutscher Seite gab es anfangs nur Wenige, die den Weg für einen Neuanfang, für künftige Verständigung und Versöhnung, über den Eisernen Vorhang hinweg, zu bahnen suchten. Es waren Menschen, die gegen die nationalsozialistische Terrorherrschaft und die kommunistischen Diktaturen aufgestanden waren, die aus christlicher, sozialistischer, liberaler oder konservativer Verantwortung für ein neues Europa eintraten. Ein künftiges Europa, das totalitären Ideologien und den damit verbundenen Regimen eigene Werte entgegensetzt und verteidigt. Zu ihnen zählte eine Gruppe von polnischen, ukrainischen, russischen Emigranten, Anhän-

Polska znalazła w Niemczech okresu Republiki Weimarskiej wszystko inne, lecz nie dobrego sąsiada i partnera. Tym samym zapowiadało się największe nieszczęście w historii obydwu krajów. Dojście narodowych socjalistów do władzy w Niemczech utorowało drogę do mającego na celu zagładę narodu żydowskiego antysemityzmu, nienawiści wobec Słowian i wrogości wobec Polaków. Hitler zawarł pakt ze swoim śmiertelnym wrogiem ideologicznym Stalinem, którego pierwszą ofiarą stała się Polska. Nazistowska polityka zagłady w stosunku do narodu polskiego przyniosła sześć milionów ofiar, wśród nich trzy miliony polskich Żydów. Towarzyszyło temu systematyczne niszczenie i unicestwienie niezastąpionych dóbr kultury. Liczby i fakty, cały bilans niemieckiej polityki okupacyjnej w innych krajach Europy, ukazały cywilizacyjny upadek, w jakim znalazł się szczytujący się swą kulturą naród, którego obywatele w przeważającej większości poparli narodowych socjalistów.

W obliczu takiej woli zabijania i niszczenia ze strony Niemców, tych niebywałych liczb ofiar, prawie nikt w Polsce nie mógł po roku 1945 wierzyć w nowy dobry początek stosunków z niemieckim sąsiadem. A sąsiad ten istniał w dodatku w podwójnym wydaniu. Stalin przeforsował wobec zachodnich aliantów swoją wolę i rozszerzył obszar władzy Związku Sowieckiego na wiele krajów Europy Środkowej, m.in. na wschodnią część Niemiec. Stacjonujące w krajach tzw. demokracji ludowej wojska sowieckie miały zabezpieczać przeforsowanie komunistycznego modelu społeczeństwa bez względu na to, czy kraje te były sojusznikami Niemiec hitlerowskich, przeciwnikami w wojnie czy też podwójną ofiarą wojny, jak Polska. Stalin starał się przywiązać Polskę poprzez jej terytorialne przesunięcie ze wschodu na zachód i przy pomocy „prezentu” w postaci nowych polskich ziem na zachodzie. Obawa przed nowym niemieckim rewanżyzmem i rewizjonizmem była wszechobecna. Doszło do tego położenie milionów Niemców, którzy na polskich ziemiach zachodnich utracili ojczyznę.

Po polskiej i niemieckiej stronie było na początku niewiele, którzy szukali możliwości znalezienia, przetarcia drogi ku nowemu początkowi, ku przyszłemu porozumieniu i pojednaniu, ponad Żelazną Kurtyną. Byli to ludzie, którzy powstałi przeciwko panowaniu narodowo-socjalistycznego terroru i komunistycznych dyktatur, którzy w poczuciu chrześcijańskiej, socjalistycznej, liberalnej lub konserwatywnej odpowiedzialności występowali na rzecz nowej Europy. Przyszłej Europy, która totalitarnym ideologiom i związanym z nimi reżimom przeciwstawia własne wartości i ich broni. Należała do nich grupa polskich, ukraińskich, rosyjskich emigrantów i zwolenników z innych krajów, którzy skupili się wokół kręgu paryskiego czasopisma emigracyjnego „Kultura” z jej redaktorem naczelnym Jerzym Giedroyciem. Basil Kerski, wieloletni przyjaciel i zaufany Giedroycia, sam prekursor obecnego porozumienia polsko-niemieckiego, w jednej z aktualnych

Versöhnungsmesse 1989 / Msza Pojednania 1989, Foto: Stiftung Kreisau / Fundacja Krzyżowa

gern aus weiteren Ländern, die sich um den Kreis der Pariser Exilzeitschrift Kultura mit Jerzy Giedroyc als Chefredakteur sammelte. Basil Kerski, ein langjähriger Freund und Vertrauter von Giedroyc, selbst Wegbereiter gegenwärtiger deutsch-polnischer Verständigung, stellt in einer aktuellen Publikation vor, welchen Stellenwert die Deutsche Frage und die ungelösten Probleme polnisch-deutscher Nachbarschaft für den Kultura-Kreis hatte (*Przeciwko wrogości. „Kultura” wobec Niemiec i sąsiedztwa polsko-niemieckiego*, Paryż-Kraków 2020 [*Gegen die Feindschaft. „Kultura” über Deutschland und die deutsch-polnische Nachbarschaft*]). Bislang liegt der Band nur in polnischer Sprache vor. Eine deutsche Übersetzung ist ihm dringend zu wünschen. Nachgezeichnet wird die Beteiligung der „Kultura“ am Kongress für die Freiheit der Kultur, der 1950 in Westberlin stattfand. Auf dem Kongress ging es um die Gestalt eines künftigen demokratischen Europas unter Einschluss Polens und Deutschlands. Es folgten die Reisen polnischer Kultura-Vertreter in die frühe Bundesrepublik, die Kontaktaufnahmen zu Menschen wie Marion Gräfin Dönhoff, einer Vorkämpferin deutsch-polnischer Verständigung, der intensive Austausch mit deutschen Intellektuellen, Schriftstellern und Politikern.

All das waren wichtige Schritte, die sich auch in den Briefen deutscher und polnischer Bischöfe, in der Ostpolitik Willy

publikacji przedstawia, jakie znaczenie dla kręgu „Kultury” miały nierozwiązane problemy polsko-niemieckiego sąsiedztwa i sam problem niemiecki (*Przeciwko wrogości. „Kultura” wobec Niemiec i sąsiedztwa polsko-niemieckiego*, Paryż-Kraków 2020). Publikacja ta dostępna jest na razie tylko w języku polskim i należy jej życzyć niemieckiego tłumaczenia w najbliższym czasie. Opisany jest tam udział „Kultury” w kongresie na rzecz wolności kultury, jaki odbył się w Berlinie Zachodnim w roku 1950. Tematem kongresu była wizja przyszłej demokratycznej Europy przy włączeniu Polski i Niemiec. Następnie miały miejsce podróże polskich przedstawicieli „Kultury” do młodej Republiki Federalnej Niemiec, nawiązanie kontaktów z takimi osobami jak hrabina Marion Dönhoff, jedna z prekursorów porozumienia polsko-niemieckiego, intensywna wymiana poglądów z przedstawicielami niemieckiej inteligencji, pisarzami i politykami.

Wszystko to były ważne kroki, znajdujące również wyraz w listach polskich i niemieckich biskupów, w polityce wchodniej Willy Brandta, w coraz liczniejszych inicjatywach wymiany i spotkań, jak np. akcja „Znak pokuty”. Lecz dopiero przełom na arenie europejskiej, pokojowe rewolucje wyzwolenicze z lat 1989/90, były w stanie stworzyć solidne podłoże pod nowe, lepsze polsko-niemieckie sąsiedztwo. Był to przełom, dla którego polska „Solidarność” była więcej niż tylko sygnałem. Opozycjonista z NRD i zwolennik „Solidarności” Roland Jahn

Brandts, in immer zahlreicheren Austausch- und Begegnungsinitiativen, wie der Aktion Sühnezeichen, niederschlugen. Jedoch erst der europäische Umbruch, die friedlichen Befreiungsrevolutionen von 1989/90 konnten die Grundlage für eine neue, bessere, deutsch-polnische Nachbarschaft legen. Ein Umbruch, für den die polnische Solidarność mehr als nur Signalwirkung hatte. Der DDR-Oppositionelle und Solidarność-Unterstützer Roland Jahn sprach davon, dass auf den Straßen Leipzigs, im Herbst 1989, die Solidarność dabei war. In einer berühmt gewordenen Rede, die der damalige polnische Staatspräsident Bronisław Komorowski am 1. September 2014 vor dem Deutschen Bundestag hielt, fasste er seine Sicht auf den Charakter des Epochenumbruchs zusammen:

„Es war nicht der Sieg der Diplomatie oder der Bündnisse, der Europa veränderte, es war der Wille des Volkes, der nach Freiheit dürstenden Menschen“. An anderer Stelle seiner Rede sprach Komorowski vom Wunder der deutsch-polnischen Versöhnung.

Es war der Wille und die Energie bekannter und weniger bekannter Akteure, der die nächsten Schritte und politischen Handlungen bestimmte, die zum Vertragsabschluss im Juni 1991 führten. Ein Ereignis für das als Symbol des Zueinanderfindens auch die Namen von Tadeusz Mazowiecki und Helmut Kohl stehen.

Über die Vision der Präambel hinaus umfasst der Vertrag zahlreiche Felder und Ebenen staatlicher und gesellschaftlicher Zusammenarbeit, des wissenschaftlichen und kulturellen Austausches: politische Kooperation und Wirtschaftsbezie-

mówił, że „Solidarność” była obecna na ulicach Lipska jesienią 1989 r. W słynnym przemówieniu 1 września 2014 roku w Niemieckim Bundestagu ówczesny prezydent Polski Bronisław Komorowski przedstawił swój punkt widzenia na charakter tego epokowego przełomu:

„To nie było zwycięstwo dyplomacji czy sojuszów, które zmieniło Europę, to była wola narodów, ludzi pragnących wolności”. W innym miejscu Komorowski mówił u cudzie polsko-niemieckiego pojednania.

Była to też wola i energia znanych i mniej znanych uczestników, które decydowały o następnych krokach i działaniach politycznych, jakie doprowadziły do zawarcia Traktatu w czerwcu 1991 roku. Było to wydarzenie, którego symbolem, jako wyraz wzajemnego zbliżenia, są nazwiska Tadeusza Mazowieckiego i Helmuta Kohla.

Poza zawartą w preambule wizją Traktat obejmuje liczne poziomy i dziedziny współpracy międzypaństwowej i społecznej, wymiany naukowej i kulturalnej. Są to: współpraca polityczna i stosunki gospodarcze, sektor kredytowy i finansowy, rolnictwo, współpraca na rzecz zabezpieczenia pokoju, zapobieganie kryzysom, zadania obronności, infrastruktura komunikacyjna, współpraca w dziedzinie ochrony środowiska, trudne pole praw mniejszości narodowych, tworzenie i działalność instytutów kultury i wiele innych.

Na poziomie współpracy na pierwszym planie znajdują się w odniesieniu do organów wykonawczych regularne coroczne konsultacje rządowe i ścisła współpraca ministerstw resortowych obydwu stron. W odniesieniu do organów ustawodaw-

hungen, der Kredit- und Finanzsektor, die Landwirtschaft, die Zusammenarbeit bei Friedenssicherung, Krisenprävention, Vereidigungsaufgaben, Verkehrsinfrastruktur, die Zusammenarbeit beim Umweltschutz, das schwierige Feld der Minderheitenrechte, die wechselseitige Errichtung und Tätigkeit von Kulturinstituten und vieles andere mehr.

Bei den Ebenen der Zusammenarbeit stehen für die Exekutive regelmäßige jährliche Regierungskonsultationen und die enge Zusammenarbeit der Fachministerien beider Seiten im Vordergrund. Für die Legislative werden im Vertragstext Ziele und Formen der parlamentarischen Kooperation beschrieben.

Auf der Ebene des regionalen und kommunalen Austausches geht es um zahlreiche Formen und Aktivitäten grenznaher Zusammenarbeit, welche in die spätere Gründung von vier Euroregionen entlang der deutsch-polnischen Grenze mündete. Nachbarschaftsinitiativen, Städtepartnerschaften, die Entwicklung von touristischen Aktivitäten beförderten in den zurückliegenden Jahrzehnten eine Normalität, die früher undenkbar schien. Deutschland wurde zum entscheidenden Unterstützer für den Nato-Beitritt Polens und dessen Weg zur Mitgliedschaft der Europäischen Union. Ohne diesen Rahmen wären entscheidende Ziele und Verabredungen des Nachbarschaftsvertrages keine Realität geworden.

Das Netz Deutsch-Polnischer und Polnisch-Deutscher Gesellschaften trug wesentlich dazu bei, den Inhalt des Vertrages mit Leben zu erfüllen. In der langen Geschichte dieser Gesellschaften zeigte sich, welchen Anteil Menschen aus der früheren DDR hier einbringen konnten. Die offiziellen staatlichen Freundschaftsbekundungen zwischen der DDR und Volks-

zych opisane są w Traktacie cele i formy współpracy międzyparlamentarnej.

Na poziomie wymiany regionalnej i samorządowej chodzi o liczne formy i działania współpracy przygranicznej, która zaowocowała późniejszym powstaniem czterech euroregionów wzdłuż granicy polsko-niemieckiej. Inicjatywy sąsiedzkiej współpracy, partnerstwa miast, rozwój działalności artystycznej przyczyniły się w ostatnich dziesięcioleciach do powstania pewnego rodzaju normalności, która przedtem wydawała się wręcz nie do pomyślenia. Niemcy stały się decydującym zwolennikiem przystąpienia Polski do NATO i wspierały ją na drodze do członkostwa w Unii Europejskiej. Bez tych ram nie zostałyby urzeczywistnione podstawowe cele i uzgodnienia Traktatu.

Sieć towarzystw polsko-niemieckich i niemiecko-polskich przyczyniła się istotnie do wypełnienia treści Traktatu życiem. Długa historia tych towarzystw pokazała, jaki udział mieli w tym mieszkańcy ówczesnej NRD. Oficjalne potwierdzenie przyjaźni między NRD i PRL było sterowane przez oba państwa i wymuszone ideologicznie, obłudne i faktycznie wypełnione nieufnością. Na poziomie międzyludzkim pojawiły się jednak, zwłaszcza po wprowadzeniu w latach 70-tych ułatwień w podróżach, przejawy coraz większego wzajemnego zainteresowania, współudziału w losie drugiej strony, formy solidarności. Dotyczyło to do roku 1989 tylko niewielkiej mniejszości, lecz stało się ważnym kapitałem dla nowego sąsiedzkiego współżycia.

Inną decydującą stroną polsko-niemieckich stosunków sąsiedzkich jest wymiana kulturalna i pokonywanie bariery

DE AUSZUG AUS DEM ORIGINALTEXT DES VERTRAGS:

„[...] **Artikel 20 (1)** Die Angehörigen der deutschen Minderheit in der Republik Polen, das heißt Personen polnischer Staatsangehörigkeit, die deutscher Abstammung sind oder die sich zur deutschen Sprache, Kultur oder Tradition bekennen, sowie Personen deutscher Staatsangehörigkeit in der Bundesrepublik Deutschland, die polnischer Abstammung sind oder die sich zur polnischen Sprache, Kultur oder Tradition bekennen, haben das Recht, einzeln oder in Gemeinschaft mit anderen Mitgliedern ihrer Gruppe ihre ethnische, kulturelle, sprachliche und religiöse Identität frei zum Ausdruck zu bringen [...].

Artikel 21 (1) Die Vertragsparteien werden die ethnische, kulturelle, sprachliche und religiöse Identität der in Artikel 20 Absatz 1 genannten Gruppen auf ihrem Hoheitsgebiet schützen und Bedingungen für die Förderung dieser Identität schaffen. [...]

Artikel 23 (1) Die Vertragsparteien werden auf der Grundlage der zwischen ihnen bestehenden Abkommen und Programme den Kulturaustausch in allen Bereichen und auf allen Ebenen intensivieren und ausbauen und damit zur europäischen kulturellen Identität beitragen. [...]

Artikel 25 (1) Die Vertragsparteien bekräftigen ihre Bereitschaft, allen interessierten Personen umfassenden Zugang zur Sprache und Kultur des anderen Landes zu ermöglichen, und sie unterstützen entsprechende staatliche und private Initiativen und Institutionen. [...]

PL WYCIĄG Z ORYGINALNEGO TEKSTU TRAKTATU:

„[...] **Artykuł 20 (1)** Członkowie mniejszości niemieckiej w Rzeczypospolitej Polskiej, to znaczy osoby posiadające polskie obywatelstwo, które są niemieckiego pochodzenia albo przyznają się do języka, kultury lub tradycji niemieckiej, a także osoby w Republice Federalnej Niemiec, posiadające niemieckie obywatelstwo, które są polskiego pochodzenia, albo przyznają się do języka, kultury lub tradycji polskiej, mają prawo, indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami swej grupy, do swobodnego wyrażania, zachowania i rozwijania swej tożsamości etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej [...].

Artykuł 21 (1) Umawiające się Strony będą na swych terytoriach chroniły tożsamość etniczną, kulturalną, językową i religijną grup wymienionych w artykule 20 ustęp 1, oraz tworzyły warunki do wspierania tej tożsamości. [...]

Artykuł 23 (1) Umawiające się Strony będą, na podstawie istniejących między nimi umów i programów, intensyfikować i rozbudowywać wymianę kulturalną we wszystkich dziedzinach i na wszystkich szczeblach, wnosząc tym samym wkład do europejskiej tożsamości kulturowej. [...]

Artykuł 25 (1) Umawiające się Strony potwierdzają swą gotowość do umożliwienia wszystkim zainteresowanym osobom pełnego dostępu do języka i kultury drugiego kraju i będą popierać odpowiednie państwowe oraz prywatne inicjatywy i instytucje. [...]”

polen waren ideologisch erzwungen, geheuchelt und vom faktischen Misstrauen geprägt. Auf der menschlichen Ebene erwuchs dennoch, vor allem nach den Reiserleichterungen in den siebziger Jahren, immer mehr Interesse füreinander, Anteilnahme am Schicksal der anderen Seite, Formen der Solidarität. Das galt bis 1989 nur für eine kleine Minderheit, gehörte aber zum wichtigen Kapital neuen nachbarschaftlichen Miteinanders.

Eine weitere entscheidende Seite der deutsch-polnischen Nachbarschaftsbeziehungen sind der Kulturaustausch und die Überwindung der Sprachenbarriere. Polnische Germanisten und deutsche Polonisten, Sprachmittler, Verleger und Lektoren, Schriftsteller in der Bundesrepublik aber auch in der DDR, leisteten zu Zeiten des Kalten Krieges unschätzbare Vorarbeit, an die nach 1989 angeknüpft werden konnte. Das Wirken von Karl Dedecius führte in der Bundesrepublik zur Begründung des Deutschen Polen-Instituts in Darmstadt. Die Namen von Henryk Bereska und Heinrich Olschowsky stehen für couragiertes, Polen verpflichtetes kulturelles Engagement von Autor*innen, Lektor*innen, Polonist*innen und Sprachmittler*innen in der DDR. Die mit der kulturellen Dimension des Nachbarschaftslebens verbundenen und im Vertrag fixierten Aufgaben und Vorhaben zeigen, wie viel hier noch zu leisten ist. Polnische Germanist*innen und Sprachmittler*innen sorgen sich um den Stellenwert ihrer Fächer im akademischen Leben ihres Landes, um bessere Bedingungen für die Vermittlung deutscher Sprache und Kultur. In der Bundesrepublik ist das Interesse an der polnischen Sprache und Kultur gewachsen. Dennoch zeigen die Zahlen für den Erwerb der polnischen Sprache an Schulen und Bildungseinrichtungen, dass es hier noch große Ungleichgewichte im Verhältnis zu anderen Sprachen gibt.

Ausreichende Stipendien und Förderprogramme, ein intensiver wissenschaftlicher und kultureller Austausch bleiben hier unverzichtbar. Einrichtungen und Institutionen, die diesem Austausch verpflichtet sind, wie die Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit, das Deutsch-Polnische Jugendwerk, haben eine mittlerweile jahrzehntelange Erfahrung gesammelt, müssen sich aber regelmäßig um ihren Etat sorgen.

Fällt der Name von Władysław Bartoszewski, so sieht man die Verkörperung der Visionen des Nachbarschaftsvertrages vor sich. Wie kaum ein anderer Zeitgenosse, verkörperte er mit seiner Biographie die ausgestreckte Hand und den Brückenbau, hin zum deutschen Nachbarn. Als politischer Emigrant in der Bundesrepublik, als Schriftsteller und akademischer Lehrer in Deutschland und Polen, später als Minister und Staatssekretär stellte er sich jahrzehntelang dieser Aufgabe. Das Amt des Regierungsbeauftragten für die deutsch-polnische Zusammenarbeit füllte er als streitbarer Intellektueller aus, der in

językowej. Polscy germaniści i niemieccy poloniści, tłumacze, wydawcy i lektorzy, pisarze w Republice Federalnej, lecz również w NRD, wykonali w okresie zimnej wojny bezcenną pracę przygotowawczą, do której można było nawiązać po roku 1989. Działalność Karla Dedeciusa zaowocowała utworzeniem w Republice Federalnej Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadtzie. Takie nazwiska jak Henryk Bereska i Heinrich Olschowsky są symbolem odważnego, oddanego Polsce zaangażowania kulturowego autorów, lektorów, polonistów i tłumaczy w NRD. Wpisane do Traktatu zadania i zamierzenia związane z kulturowymi wymiarami sąsiedzkiego współżycia ukazują też, jak wiele jest jeszcze do zrobienia. Polscy germaniści i tłumacze martwią się z powodu pomniejszania znaczenia ich kierunków w życiu akademickim swojego kraju i walczą o lepsze warunki dla przekazu języka niemieckiego i kultury. W Republice Federalnej wzrosło zainteresowanie językiem polskim i kulturą. A jednak liczby osób uczących się języka polskiego w szkołach i innych placówkach oświatowych pokazują, że występuje tu jeszcze duża różnica w porównaniu z innymi językami.

Nieodzwonne pozostają w dalszym ciągu wystarczająca liczba stypendiów i programów wspierających oraz intensywna wymiana naukowa i kulturalna. Placówki i instytucje, poczuwające się do prowadzenia tej wymiany, jak Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej czy Polsko-Niemiecka Współpraca Młodych zebrały już tymczasem wieloletnie doświadczenia, mimo to muszą się regularnie martwić o swój budżet.

Gdy tylko wymienione zostaje nazwisko Władysława Bartoszewskiego, dostrzega się w nim uosobienie wizji Traktatu o sąsiedztwie. Jak żaden inny przedstawiciel naszych czasów uosabia on swoją biografią gest wyciągniętej ręki i budowania pomostów w kierunku niemieckich sąsiadów. Jako emigrant polityczny w Republice Federalnej Niemiec, jako pisarz i nauczyciel akademicki w Niemczech i w Polsce, później jako minister i sekretarz stanu poświęcał się on przez całe dziesięciolecie temu zadaniu. Urząd pełnomocnika rządu ds. współpracy polsko-niemieckiej pełnił jako skłonny do dyskusji intelektualista, który w obydwu krajach był respektowany i poważany. Jeśli spotkał się w Polsce z wrogimi Niemcom nacjonalistycznymi opiniami i tendencjami, znajdował na nie ostre słowa. Tak samo konsekwentnie występował wobec niemieckiego poczucia wyższości i ignorancji w stosunku do Polski. Pod tym względem odpowiadał on swojej partnerce po niemieckiej stronie, pełnomocniczce rządu ds. polskich Gesine Schwan, która nie unikała sporu z Eriką Steinbach, lecz znalazła też trafne słowa odnośnie nacjonalistycznych aberracji po polskiej stronie.

Przed śmiercią w 2015 roku Władysława Bartoszewskiego martwiło umocnienie się ksenofobicznych, nacjonalistycznych

beiden Ländern respektiert und geachtet war. Traf er in Polen auf deutsch-feindliche nationalistische Stimmen und Tendenzen, fand er harte Worte dafür. Genauso konsequent trat er deutscher Überheblichkeit und Ignoranz gegenüber Polen entgegen. Hier entsprach er seinem deutschen Pendant, der Polenbeauftragten Gesine Schwan, die dem Streit mit Erika Steinbach nicht auswich, aber auch deutliche Worte für nationalistische Entgleisungen auf der polnischen Seite fand.

Vor seinem Tod im April 1915 trieb Władysław Bartoszewski Sorge um das Erstarken xenophober, nationalistischer Stimmen in Polen, das Wiederaufkommen antisemitischer Hetze um. Ein halbes Jahr später bestätigten sich mit dem Wahlsieg und Regierungsantritt der PIS-Partei und ihrer rechtsnationalistischen Verbündeten seine Befürchtungen. Basil Kerski spricht in Überlegungen zum fünfundzwanzigjährigen Jubiläum des Nachbarschaftsvertrages von alten Erfolgen und neuen Gefahren. Ein Grund für die neuen Gefahren sei das tiefe Misstrauen des einflussreichsten polnischen Politikers, des PIS-Vorsitzenden Jarosław Kaczyński, gegenüber Deutschland: „Er sieht in dem nach 1989 entstandenen Polen der III. Republik ein Kondominium Deutschlands und Russlands. Deutschlands dominierende Macht in Europa will er zurückdrängen, indem er auf die enge Zusammenarbeit mit den mitteleuropäischen Nachbarn setzt, quasi Visegrad-Integration gegen Weimarer Dreieck und Kerneuropa. In der Konsequenz bedeute dies eine Abkehr von der vor einem Vierteljahrhundert begründeten Politik der deutsch-polnischen Interessen- und Wertegemeinschaft.“ (*Dialog*, 115, 1/2016, S. 34).

Fünf Jahre später haben die PIS-Partei und ihre radikalen rechten Verbündeten immer noch die politische Macht in Polen inne, sind aber mit einer starken politischen und gesellschaftlichen Gegenwehr konfrontiert. Die Substanz des Nachbarschaftsvertrages hat allen politischen Belastungen und Angriffen im Wesentlichen standgehalten, weil auf deutscher und polnischer Seite zahlreiche Akteure dafür einstanden. Europa steht vor gewaltigen Herausforderungen. In dieser Situation ist es wichtiger denn je, Polen als starken Partner zu erhalten.

nastrojów w Polsce, powrót antysemickiej nagonki. Jego obawy zostały potwierdzone pół roku później wraz ze zwycięstwem wyborczym i objęciem rządów przez partię PiS i jej prawicowo-nacjonalistycznych sojuszników. W swoich rozważaniach z okazji jubileuszu dwudziestopięciolecia Traktatu o sąsiedztwie Basil Kerski mówi o odniesionych sukcesach i nowych zagrożeniach. Przyczyną nowych zagrożeń jest jego zdaniem głęboka nieufność wpływowego polskiego polityka i prezesa PiS Jarosława Kaczyńskiego w odniesieniu do Niemiec: „W powstałej po roku 1989 III Rzeczypospolitej widzi on kondominium Niemiec i Rosji. Dominującą pozycję Niemiec w Europie chce ograniczyć, stawiając na ścisłą współpracę z sąsiadami z Europy Środkowo-Wschodniej, na integrację państw Grupy Wyszehradzkiej przeciwko Trójkątowi Weimarskiemu i rdzennej Europie. W konsekwencji oznacza to odwrót od zainicjowanej przed ćwierćwieczem polityki polsko-niemieckiej wspólnoty interesów i wartości.” (*Dialog*, 115, 1/2016, s. 34).

Pięć lat później PiS i jego radykalni prawicowi sojusznicy w dalszym ciągu sprawują władzę polityczną w Polsce, są jednak konfrontowani z silnym oporem politycznym i społecznym. Istota Traktatu o sąsiedztwie w znaczym stopniu oparła się wszelkim politycznym obciążeniom i atakom, ponieważ po niemieckiej i po polskiej stronie zadbali o to liczni działacze. Europa stoi przed ogromnymi wyzwaniami. W tej sytuacji ważne jest bardziej niż kiedykolwiek utrzymanie Polski jako silnego partnera.

Gespräch / Rozmowa

WOLFGANG THIERSE IM GESPRÄCH MIT GUNNAR HILLE

WOLFGANG THIERSE W ROZMOWIE Z GUNNAREM HILLE

GUNNAR HILLE

DE

Wir haben Sie als engagierten Politiker in Erinnerung, der die Wende maßgeblich mitgestaltet und die von Ihnen mitgegründete SPD der DDR in die gesamtdeutsche Partei überführt hat. Sie haben über viele Jahre im Bundestag wesentliche Akzente gesetzt und haben sich als Bundestagspräsident konsequent und trotz vieler Anfeindungen für das Recht eingesetzt. Den Pensionär Wolfgang Thierse kennen wir als engagierten Kämpfer für die immer noch notwendige Annäherung zwischen Ost und West, nicht nur innerhalb Deutschlands, sondern auch innerhalb Europas. Sehen Sie ein weiter bestehendes „Fremdeln“ wie teilweise zwischen Ost- und Westdeutschen auch zwischen Deutschen und Polen? Und was kann man dagegen tun?

Ja, die Fremdheiten sind nicht wirklich überwunden. Sie haben weit zurückliegende und auch aktuelle Gründe. Alte antipolnische Vorurteile sind bei nicht wenigen Deutschen wohl untergründig immer noch da. Die furchtbaren Erfahrungen der Polen mit ihrem westlichen Nachbarn, vor allem die Nazi-verbrechen, sind nicht vergessen und können wohl auch nicht vergessen werden. Für die Westdeutschen war Polen in kommunistischen Zeiten weit weg, eben hinter dem Eisernen Vorhang. Für die DDR-Bürger war Polen zwar nahe, aber die offiziell gepflegte Freundschaft war ziemlich verlogen (übrigens von beiden Seiten). Und aktuell: Die gegenwärtige polnische Regierung pflegt eher antideutsche Affekte und den Deutschen erscheint die aktuelle polnische Politik eher europafremd. Also viel zu tun. Allerdings, auf die Frage „Was denn genau“ fällt die Antwort gerade in diesen eingeschränkten Corona-Zeiten noch schwerer als sonst. Aber generell gilt: Neugierig sein auf das Nachbarland, auf seine Geschichte und Gegenwart, auf seine Kultur und sein Alltag! Also reisen: Man muss ja nicht immer nur nach Süden oder Westen in den Urlaub fahren. Ich empfehle den Deutschen generell einen Blickwechsel: Nicht nur immer nach Westen, sondern viel öfter nach Osten schauen, mit echtem Interesse und ohne jede Arroganz.

Ein gemeinsames europäisches Bewusstsein zu schaffen, dürfte eine der in diesem Jahrzehnt wichtigsten Aufgaben sein, wenn die EU nicht mittelfristig zwischen den Großmächten zerrieben werden will. Was ist zu tun?

Das Wichtigste ist zu begreifen, dass die großen Herausforderungen der Gegenwart nicht in nationalen Grenzen zu bewältigen sind, sondern nur europäisch. Aber dieses Europa, also unser europäisches Gesellschafts- und Lebensmodell ist gefährdet. Es besteht in der Dreieinigkeit von technologisch-ökonomischem Fortschritt – sozialem Ausgleich und fairer Wohlstandsverteilung – individueller Freiheit/ Rechtsstaatlichkeit/Demokratie. Dieses Modell ist angefochten durch die Konkurrenz von China einerseits und den USA andererseits. Es kann nur gemeinsam verteidigt, also zukunftsfähig gemacht werden!

Das schriftliche Interview führte Gunnar Hille. / Wywiad pisemny przeprowadził Gunnar Hille.

Wolfgang Thierse, Foto: Sebastian Niehoff

Unser Kompetenzzentrum Polnisch, KoKoPol, verdankt seine Existenz nicht zuletzt dem Einsatz von Unterstützern wie Ihnen und Fritz Pleitgen. Sie haben sich dem Auswärtigen Amt gegenüber vehement für die Einrichtung eines solchen Zentrums zur innereuropäischen Verständigung stark gemacht. Was hat Sie bewogen, Ihr politisches Gewicht für die Gründung von KoKoPol in die Waagschale zu werfen?

Zu wenige können bzw. lernen Polnisch. Das muss besser werden, damit die Beziehungen zwischen den Nachbarn besser werden. Ich hoffe sehr, dass KoKoPol seinen Beitrag dazu leisten kann und wird.

Wir Deutsche haben der Solidarność-Bewegung im Polen der 1980er Jahre und nicht zuletzt dem polnischen Papst unsere Einheit und Freiheit zu verdanken. Wie haben Sie als DDR-Bürger die damalige Entwicklung in Polen wahrgenommen? Haben die Ereignisse Ihr Polen-Bild langfristig geprägt?

Mit großer Anteilnahme, ja mit Faszination und Neid habe ich in den 1970er/1980er Jahren nach Polen geschaut: Die Wirkung des Papstes, seine Aufforderung zu Erneuerung und zur Überwindung von Angst vor Millionen Polen, dann der bewunderungswürdige Mut, die Intelligenz und die „Frechheit“ von Solidarność (Und wir in der braven, lahmen DDR). Das hat mein Polenbild dauerhaft positiv geprägt.

Das westeuropäische und auch deutsche Desinteresse an unseren östlichen und südöstlichen Nachbarn ist vielfach moniert worden, u.a. von Kommissionspräsidentin von der Leyen. Viele politische Äußerungen aus Polen sind derzeit auch nicht dazu angetan, sich dem Land zuzuwenden. Was kann Deutschland in dieser Situation tun, um mehr Interesse zu wecken und vielleicht das Verständnis für unseren Nachbarn zu fördern?

Wir sollten daran erinnern, dass wir unsere Wiedervereinigung auch Solidarność, also unseren polnischen Nachbarn verdanken. Und dass historisch wie aktuell Polen ein unersetzlicher Teil Europas ist. Und dass ganz viele Polen in Deutschland leben und arbeiten und so zu unserem Wohlstand und unserer Kultur beitragen.

Gleich Ihre zweite Auslandsreise als Bundestagspräsident führte Sie 1999 nach Warschau, womit Sie noch vor Polens EU-Beitritt ein deutliches Signal der Zusammengehörigkeit gesetzt haben. Wie sehen Sie rückblickend die Entwicklung der deutsch-polnischen Beziehungen? Und wie ist die Perspektive?

Sie waren schon einmal – über Jahrhunderte und Jahrzehnte – sehr viel schlechter, sie waren aber auch schon einmal (in den 1990/2000er Jahren) deutlich besser. Die Erinnerung an (west-)deutsche Solidarität mit Solidarność, an polnische Unterstützung für die Deutsche Einheit, an die gemeinsame Begeisterung über die EU-Erweiterung usw. – dass sind doch gute Erinnerungen. Ja, es gibt auch Interessenunterschiede – dass ist nicht schlimm, so lange die (europäischen) Gemeinsamkeiten überwiegen. Wichtig sind und bleiben die menschlichen Begegnungen, der zivilgesellschaftliche Austausch. Der muss weitergehen, der muss – auch politisch – unterstützt und gefördert werden!

PL

Zachowaliśmy Pana w pamięci jako zaangażowanego polityka, który miał znaczący wkład w przeprowadzeniu zmian ustrojowych i w założeniu w ówczesnej NRD nowej SPD i połączeniu jej z ogólnoniemiecką partią. Przez wiele lat odgrywał Pan istotną rolę w Bundestagu i jako jego przewodniczący angażował się Pan konsekwentnie i mimo wielu wrogich działań na rzecz praworządności. Emeryta Wolfganga Thierse znamy jako zaangażowanego polityka, walczącego o wciąż niezbędne zbliżenie między Wschodem i Zachodem, nie tylko w Niemczech, lecz również w Europie. Czy dostrzega Pan istniejącą w dalszym ciągu „obcość”, jaka częściowo daje się zauważyć między Niemcami ze Wschodu i Zachodu, również między Niemcami i Polakami? Jak można by temu przeciwdziałać?

Tak, owo poczucie obcości nie zostało w pełni przezwyciężone. Ma to leżące daleko w przeszłości a także aktualne przyczyny. Stare antypolskie uprzedzenia są chyba jeszcze w podświadomości wielu Niemców w dalszym ciągu obecne. Potworne doświadczenia Polaków z ich zachodnim sąsiadem, przede wszystkim zbrodnie nazistów, nie są zapomniane i chyba też nie mogą być zapomniane. Dla zachodnich Niemców Polska z okresu komunizmu była bardzo daleko, po prostu za żelazną kurtyną. Dla mieszkańców NRD Polska była wprawdzie blisko, lecz pielęgnowana oficjalnie przyjaźń była dość zakłamaną (zresztą z obydwu stron). A teraz – obecny polski rząd podtrzymuje raczej antyniemieckie afekty, a Niemcom aktualna polityka Polski wydaje się raczej obca wobec Europy. Jest więc wiele do zrobienia. Jednakże odpowiedź na pytanie „co konkretnie” przychodzi zwłaszcza w tym ograniczonym przez wirus korony czasie z jeszcze większą trudnością niż zwykle. Generalnie jednak ważnym jest okazywanie ciekawości sąsiednim krajem, jego historią i wydarzeniami aktualnymi, jego kulturą i jego dniem powszednim! A więc podróżować – nie zawsze trzeba przecież jeździć na urlop na południe lub zachód. Radzę Niemcom ogólnie zmienić punkt widzenia i patrzeć nie tylko zawsze na zachód, lecz znacznie częściej na wchód, i to z prawdziwym zainteresowaniem i bez jakiegokolwiek arogancji.

Stworzenie wspólnej europejskiej świadomości może być jednym z najważniejszych zadań na najbliższe dziesięć lat, jeśli UE nie chce w przewidywalnym czasie być rozdarta pomiędzy supermocarstwami. Co należałoby zrobić?

Najważniejsze jest zrozumienie, że największe wyzwania obecnych czasów nie mogą być rozwiązane w granicach państw narodowych, lecz tylko na poziomie europejskim. Jednak ta Europa, czyli nasz europejski społeczny model życia, jest zagrożony. Opiera się on na trójstronnym układzie, składającym się z postępu technologiczno-ekonomicznego, społecznej równowagi ze sprawiedliwym podziałem dobrobytu oraz indywidualnej wolności/praworządności/demokracji. Model ten jest podważany z jednej strony przez konkurencję z Chin, a z drugiej przez USA. Może on być obroniony, a więc ukierunkowany na przyszłość, tylko przez wspólne działania!

Nasze Centrum Kompetencji Języka Polskiego, KoKoPol, zawdzięcza swoje istnienie również działaniu wspierających je osób takich jak Pan czy Fritz Pleitgen. Pan energicznie występował do niemieckiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych o stworzenie takiego centrum na rzecz ogólnoeuropejskiego porozumienia. Co skłoniło Pana do rzucenia na szalę Pańskiego politycznego autorytetu na rzecz stworzenia KoKoPol?

Zbyt mało osób zna język polski czy też uczy się polskiego. Powinno się to poprawić, aby relacje między sąsiadami były lepsze. Mam dużą nadzieję, że KoKoPol może się do tego przyczynić i to zrobi.

My Niemcy zawdzięczamy ruchowi „Solidarność” w Polsce w latach 1980-tych, a także polskiemu papieżowi, nasze zjednoczenie i naszą wolność. Jak postrzegał Pan wtedy jako obywatel NRD ówczesny rozwój wydarzeń w Polsce? Czy wydarzenia te miały długotrwały wpływ na wizerunek Polski w Pańskich oczach?

Z wielkim zainteresowaniem, co więcej, z fascynacją i zazdrością spoglądałem na Polskę w latach 1970-tych i 1980-tych. Działania papieża, jego wezwanie do odnowy i przezwyciężenia strachu skierowane do milionów Polaków, do tego pełna podziwu odwaga, inteligencja i „bezczelność” „Solidarności” (I my w tej grzecznej, niemrawej NRD). Wszystko to wpłynęło trwale i pozytywnie na wizerunek Polski w moich oczach.

Brak zainteresowania wschodnimi i południowo-wschodnimi sąsiadami ze strony zachodnich Europejczyków jak też Niemców był już wielokrotnie monitowany, m.in. przez przewodniczącą Komisji Europejskiej von der Leyen. Wiele wypowiedzi politycznych w Polsce również nie skłania ku temu, aby okazywać temu krajowi sympatię. Co w tej sytuacji mogą uczynić Niemcy, aby obudzić więcej zainteresowania i być może sprzyjać zrozumieniu dla naszego sąsiada?

Powinniśmy przypominać, że nasze zjednoczenie zawdzięczamy również „Solidarności”, czyli naszym polskim sąsiadom. I że pod względem historycznym jak też obecnie Polska jest niezastąpioną częścią Europy. I że bardzo wielu Polaków żyje i pracuje w Niemczech, czym przyczyniają się do naszego dobrobytu i do naszej kultury.

Pańska druga z kolei podróż zagraniczna jako przewodniczącego Bundestagu prowadziła w roku 1999 do Warszawy, gdzie jeszcze przed przystąpieniem Polski do UE dał Pan wyraźny sygnał świadczący o wspólnej przynależności. Jak postrzega Pan z perspektywy czasu rozwój stosunków polsko-niemieckich? I jakie Pana zdaniem są ich perspektywy?

Stosunki te były już – na przestrzeni stuleci i dziesięcioleci – o wiele gorsze, lecz były one też (w latach 1990-tych i po 2000 roku) znacznie lepsze. Pamięć o (zachodnio-)niemieckiej solidarności z „Solidarnością”, o polskim wsparciu dla zjednoczenia Niemiec, o wspólnym entuzjazmie z powodu rozszerzenia UE itp. – to przecież są dobre wspomnienia. Tak, są też różnice interesów – ale to nic złego, jeśli tylko przewagę mają wspólne sprawy (europejskie). Ważne są i pozostaną ludzkie spotkania, wymiana społeczno-cywilizacyjna. Ona musi być kontynuowana, ona musi być – również przez polityków – podtrzymywana i wspierana!

Schule / Szkoła

WARUM BRAUCHEN WIR POLNISCHUNTERRICHT AN DEUTSCHEN STAATLICHEN SCHULEN – NEUE ANSICHTEN

DLACZEGO POTRZEBUJEMY LEKCJI POLSKIEGO W NIEMIECKICH SZKOŁACH PAŃSTWOWYCH – NOWE SPOJRZENIE

AGNIESZKA SIEMASZ-KAŁUŻA

DE

Es gibt viele Schüler*innen an Deutschlands staatlichen Schulen, die polnischer Abstammung sind – ob in Deutschland geboren oder aus Polen zugezogen. Diese Schüler*innen, also Menschen mit diesem kulturellen Hintergrund, stellen eine zahlenmäßig bedeutende Gruppe unter denjenigen dar, für deren Entwicklung und Lernfortschritt die Bildungs- und Kultusministerien hierzulande verantwortlich sind. Die Eltern, die sich seit vielen Jahren für den herkunftssprachlichen Polnischunterricht einsetzen, repräsentieren jenen Teil der Gesellschaft, der den Polnischunterricht an deutschen Schulen als eine Bereicherung empfindet. Unter den in Deutschland lebenden Polnischsprachigen gibt es auch Familien, die daran nicht interessiert sind, und ihr Recht, in dieser Angelegenheit ihre eigenen Entscheidungen zu treffen, wird nicht in Frage gestellt.

Wichtig zu betonen ist jedoch:

Durch das Angebot des Polnischunterrichts in den Schulen öffnen wir uns für die umfassende und ungestörte Entwicklung der Schüler*innen aus polnischsprachigen Familien. Wir helfen ihnen, ein positives Selbstbild aufzubauen, sowie den Kontakt zu der Umgebung, in der sie aufgewachsen sind und in der sie sich bewegen, nicht zu verlieren. Wir schätzen die Kultur ihrer Familien und ermöglichen ihnen, von ihren Eltern, Großeltern, Verwandten und Freunden das zu lernen, was diese nur in ihrer eigenen Muttersprache vermitteln wollen und können. Dank dem Erlernen ihrer eigenen Herkunftssprache geht das Sozialkapital und Potenzial dieser Schüler*innen nicht verloren. Sie können in der Zukunft gebildete Bürger*innen und starke Persönlichkeiten werden, die aus ihren eigenen Ressourcen an Wissen und Charakter schöpfen – und

PL

Do niemieckich szkół państwowych uczęszcza wielu uczniów polskiego pochodzenia – czy to urodzonych w Niemczech, czy też przybyłych z Polski. Ci uczniowie, czyli osoby z takim zapleczem kulturowym, stanowią liczną grupę wśród tych, za których rozwój i postępy w nauce odpowiedzialne są ministerstwa oświaty poszczególnych landów. Rodzice, którzy od wielu lat zabiegają o lekcje polskiego jako języka pochodzenia, reprezentują tę część społeczeństwa, która postrzega lekcje polskiego w niemieckich szkołach jako wartość dodaną. Wśród polskojęzycznych mieszkańców Niemiec są też rodziny, które nie są tym zainteresowane – nie kwestionujemy ich prawa do podejmowania własnych decyzji w tej sprawie.

Należy jednak podkreślić, że:

Oferując lekcje języka polskiego w szkołach, umożliwiamy uczniom z rodzin polskojęzycznych wszechstronny i niezakłócony rozwój. Pomagamy im budować pozytywny obraz ich samych i nie tracić kontaktu ze środowiskiem, w którym się wychowali i w którym przebywają. Ceny kultury ich rodzin i umożliwiamy im uczenie się od rodziców, dziadków, krewnych i przyjaciół tego, co ci są skłonni i zdolni przekazać tylko w swoim języku ojczystym. Dzięki nauczaniu języka pochodzenia, nie traci się kapitału społecznego i potencjału tych uczniów. Mogą w przyszłości stać się wykształconymi obywatelami i silnymi osobowościami, czerpiącymi z własnych zasobów wiedzy i charakteru – stać się zrównoważonymi i szczęśliwymi ludźmi, którzy dzielą się z innymi, ponieważ mają się czym dzielić.

Umożliwiając nauczanie języka polskiego w niemieckich szkołach państwowych, wykorzystujemy również potencjał i kapi-

Foto: Pixabay

damit ausgeglichene und glückliche Menschen werden, die mit Anderen teilen, weil sie etwas zu teilen haben.

Indem wir Polnischunterricht an deutschen staatlichen Schulen ermöglichen, erschließen wir ebenfalls das Potenzial und das Sozialkapital polnischsprachiger Eltern, die von der Schule als Unterstützer*innen ihrer Kinder, aber auch als engagierte Mitglieder der Schulgemeinschaft und des Bildungswesens im Allgemeinen gebraucht werden. Die Anwesenheit ihrer Sprache und Kultur kommt einer Wertschätzung gleich und kann zu wertvollen Initiativen führen, denen sich Andere, die nicht mit der polnischsprachigen Gemeinschaft verbunden sind, anschließen können. Die Mehrheit der polnischsprachigen Eltern hat hohe Hoffnungen und Erwartungen gegenüber dem hiesigen Bildungssystem, nicht zuletzt aufgrund des Ansehens von Bildung in Polen. Diese Eltern gehören zu den Bildungsaффinen – und das wünscht sich jede Schule.

Durch die Beschäftigung von Polnischlehrkräften an deutschen staatlichen Schulen öffnen wir uns dem Potenzial eines gut ausgebildeten und engagierten Fachpersonals. Diese Lehrer*innen sind nicht nur eine mögliche Reserve für fehlendes Personal im deutschen Schulwesen – wenn sie richtig gefördert, eingestuft und bezahlt werden. Aufgrund der Anwesenheit einer beträchtlichen Anzahl von Schülerinnen und Schülern mit polnischem Hintergrund sind diese Lehrer*innen oft hilfreich im Umgang mit Schüler*innen und deren Eltern.

tał społeczny polskojęzycznych rodziców, którzy są potrzebni szkole jako wspierający własne dzieci, ale również jako zaangażowani członkowie społeczności szkolnej i całego systemu oświaty. Obecność ich języka i kultury w szkole jest równoznaczna z uznaniem, i może prowadzić do cennych inicjatyw, do których mogą się przyłączyć osoby niezwiązane ze środowiskiem polskojęzycznym. Większość polskojęzycznych rodziców pokłada w tutejszym systemie oświaty duże nadzieje i oczekiwania, między innymi ze względu na prestiż edukacji w Polsce. Rodzice ci należą do osób doceniających wartość wykształcenia – a tego każda szkoła sobie życzy.

Zatrudniając polonistów i polskojęzycznych nauczycieli w niemieckich szkołach państwowych, otwieramy się na potencjał dobrze wykszcolonej i zaangażowanej kadry zawodowej. Nauczyciele ci są nie tylko możliwą rezerwą kadr w niemieckim systemie szkolnictwa – jeśli są odpowiednio wspierani, zaszeregowywani i opłacani. Ze względu na obecność znacznej liczby uczniów polskiego pochodzenia, nauczyciele ci są często pomocni w kontaktach z uczniami i ich rodzicami. Mogą pomóc w rozwiązywaniu problemów, niepewności i konfliktów, ponieważ znajomość języka polskiego zapewnia im wgląd i dostęp do uczniów ukryty dla tych, którzy języka polskiego nie znają. Nie chodzi tu tylko o przejściowe problemy, ale także o sytuacje, w których ważą się losy, np. czy uczeń zostanie przeniesiony do szkoły specjalnej. Ze względu na różnorodność uczniów, niemiecki system edukacji pilnie potrzebuje pracowników

Sie können bei Problemen, Unsicherheiten und Konfliktlösungen helfen, denn die Herkunftssprache gewährt Einblicke und Zugänge, die für diejenigen, die mit dieser Sprache nicht vertraut sind, vielleicht verborgen bleiben. Dabei geht es nicht nur um temporäre Probleme, sondern auch um Situationen, in denen Schicksale auf dem Spiel stehen, z.B. ob ein Schüler/eine Schülerin an einer Regelschule bleibt oder an eine Förderschule versetzt wird. Das deutsche Bildungssystem benötigt aufgrund der Vielfalt innerhalb der Schülerschaft dringend solches Personal mit „Brückenfunktion“. Selbstredend betrifft diese Problematik nicht nur die polnischsprachigen Schüler*innen.

Darüber sollten sich auch Vertreter*innen der Bildungsverwaltung Gedanken machen, die oft nicht nur die Organisation des herkunftssprachlichen Unterrichts, sondern auch die sogenannte schulische Integration und damit den Umgang mit kultureller und sozialer Vielfalt zu ihren Aufgaben zählen. Die Offenheit gegenüber den polnischen Schüler*innen und Schülern, Eltern und Lehrkräften und ihre Einbindung in die Schulentwicklung kann Früchte bringen, wenn man einander wertschätzt und immer wieder auf die Potenziale, und nicht auf Defizite hinweist. Dann kann auch nach 30 Jahren des Deutsch-Polnischen Nachbarschaftsvertrages festgestellt werden: Wir sind miteinander auf einem guten Weg.

o „funkcji pomostowej“. Powyższe nie dotyczy zresztą tylko uczniów polskojęzycznych.

Powinni o tym pomyśleć także przedstawiciele administracji oświatowej, którzy często są odpowiedzialni nie tylko za organizację lekcji w języku ojczystym, ale także za tzw. integrację szkolną, a tym samym za radzenie sobie z różnorodnością kulturową i społeczną wśród uczniów. Otwartość na polskich uczniów, rodziców i nauczycieli oraz na ich zaangażowanie w rozwój szkoły może przynieść korzyści, jeśli strony będą się wzajemnie cenić i konsekwentnie wskazywać na potencjał, a nie deficyty sytuacji. Wtedy, również po 30 latach obowiązywania polsko-niemieckiego Traktatu o dobrosąsiedzkich stosunkach i przyjaznej współpracy, będzie można powiedzieć: razem jesteśmy na dobrej drodze.

Sprachspiele / Gry językowe

DIE -M/-SZ-KONJUGATION

KONIUGACJA -M/-SZ

MAGDALENA TELUS

DE

„Być albo nie być“ – fragte Hamlet. Er fragte auf Englisch, aber seine berühmte Frage verstehen Sie sicher auch auf Polnisch. Meine Studierenden tun das jedenfalls und so ziemlich zu Beginn des Polnischunterrichts lassen sie sich zu einem freudigen Polnisch-Rap animieren. Gemeinsam beugen wir das polnische Verb BYĆ – SEIN laut und rhythmisch:

{	JA	—	JESTEM
	TY	—	JESTEŚ
	ON	}	JEST
	ONA		
	ONO		

PL

„Sein oder nicht sein“ – pytał Hamlet. Pytał po angielsku, ale w połączeniu z jego imieniem można go zrozumieć chyba w każdym języku. Moi niemieccy studenci rozumieją to pytanie po polsku zaraz na początku swojej nauki polskiego. Zmotywowani tym faktem dają się wciągnąć w rapowanie po polsku. Wspólnie odmieniamy głośno i rytmicznie:

{	MY	—	JESTEŚMY
	WY	—	JESTEŚCIE
	ONI	}	SĄ
	ONE		

Ähnlich wie im Deutschen unterscheiden sich die Personalformen vom Infinitiv: SEIN – BYĆ einerseits und *bin, bist...* – *jestem, jesteś...* andererseits. Beides sind irreguläre Verben. Ähnlich ist ebenfalls, dass in beiden Sprachen das Verb SEIN – BYĆ ein Hilfsverb ist, das heißt, es ist am Aufbau anderer Tempusformen als Präsens beteiligt. Im Deutschen handelt es sich allerdings um die Vergangenheit: *ich bin gegangen*, im Polnischen um die Zukunft: *będę iść* (*będę* ist Futur von BYĆ). BYĆ wird der sog. -m/-sz-Konjugation zugeordnet, einer originalen polnischen Konjugation, die im 14. und 15. Jahrhundert aus zwei anderen Konjugationen entstand. Abgesehen von BYĆ werden die Verben in dieser Konjugation sehr regelmäßig konjugiert, z.B. auch HABEN – MIEĆ:

{	JA	—	MAM
	TY	—	MASZ
	ON	}	MAØ
	ONA		
	ONO		

{	MY	—	MAMY
	WY	—	MACIE
	ONI	}	MAJĄ
	ONE		

Das „j“ in der dritten Person Plural ist übrigens ein Überbleibsel aus früheren Zeiten, als es noch in allen Personen vor der Personalendung stand.

„J“ w trzeciej osobie liczby mnogiej jest pozostałością z wcześniejszych czasów, kiedy to jeszcze stało przed końcówkami osobowymi we wszystkich osobach.

Auch MIEĆ kann die Funktion eines Hilfsverbs übernehmen. Wir können damit zukunftsgerichtete Sätze mit einer imperativen Schattierung bilden, ähnlich wie im Deutschen z.B. *Er hat zu lesen* – *On ma czytać*. CZYTAĆ gehört ebenfalls zur -m/-sz-Konjugation. Können Sie die nachstehende Tabelle ergänzen?

MIEĆ może również występować jako czasownik posiłkowy w zdaniach formalnie teraźniejszych, ale o zabarwieniu przyszłościowym i rozkazującym, np. *On ma czytać*. Podobnie w niektórych kontekstach powiemy po niemiecku: *Er hat zu lesen* w sensie: *On ma za zadanie/powinien czytać*. CZYTAĆ należy również do koniugacji -m/-sz, która dzięki swej regu-larności umożliwia obcokrajowcom szybkie budowanie zdań.

PO POLSKU	PRZEPRASZAĆ	CZYTAĆ	PYTAĆ	MIESZKAĆ
PO NIEMIECKU	<i>sich entschuldigen</i>	<i>lesen</i>	<i>fragen</i>	<i>wohnen</i>
JA	przepraszam			
TY	przepraszasz			
ON/ONA/ONO	przeprasza			
MY	przepraszamy			
WY	przepraszacie			
ONI/ONE	przepraszają			

Schauen Sie sich bitte das Material des Polnischen auf dieser Seite soweit an. Sie können schon viele polnische Sätze bilden, zum Beispiel:

PO NIEMIECKU	PO POLSKU
Ich bin Magda.	
Er ist super. (super>super)	
Ich habe die Adresse... (Adresse>adres, kein Artikel)	
Ich habe die Nummer... (Nummer>numer, kein Artikel)	
Ich habe einen Plan. (Plan>plan, kein Artikel)	
Sie lesen Deutsch.	
Wir entschuldigen uns.	
Sie wohnt in Bochum. (in>w)	
Hamlet fragt: Sein oder nicht sein?	

Verben ermöglichen den Satzaufbau, die -m/-sz-Konjugation – eine schnelle Beherrschung einer Reihe polnischer Verben. Die Lektüre von Shakespeare in polnischer Übersetzung liegt nicht weit.

Jak widać, Szekspir po polsku też nie jest trudny.

Wissenswertes / Warto wiedzieć

JÓZEF IGNACY KRASZEWSKI IN SACHSEN JÓZEF IGNACY KRASZEWSKI W SAKSONII

ALEKSANDER-MAREK SADOWSKI

DE

Denkt der Autor dieses Beitrags über Kraszewski nach, kehrt er in seinen Gedanken zu seinen Schuljahren zurück, als manche Romane dieses Schriftstellers im Gymnasium zu dem Kanon der Pflichtlektüren gehörten. Als in der Polnischstunde einmal *Stara baśń* (*Die alte Mär**) behandelt wurde, sollten die Schüler ihre Vision der Bilder für einen eventuellen Film nach diesem ersten Roman von Kraszewski aus dem Zyklus *Geschichte Polens* darstellen.

Nach *Die alte Mär* schrieb Kraszewski noch 28 weiter Romane aus diesem Zyklus. Er war nicht der einzige polnische Schriftsteller, den die polnische Geschichte faszinierte, denn noch bekannter sind die Werke von Henryk Sienkiewicz, dem ersten polnischen Literaturnobelpreisträger. Wenn jedoch Sienkiewicz hauptsächlich kriegerische Auseinandersetzungen – die Konflikte mit den Kreuzrittern, die „schwedische Flut“ oder die kosakischen Aufstände – zum Thema seiner Romane wählte, so war es Kraszewskis Ehrgeiz, fast die ganze polnische Geschichte fabularisiert darzustellen, und zwar von der Entstehung der Piastendynastie (*Die alte Mär*) bis zur Herrschaft August III. aus dem Hause der sächsischen Wettiner, des Sohnes des viel bekannteren August dem Starken (*Sächsische Endzeit**).

Kraszewski ist überhaupt der fruchtbarste polnische Schriftsteller – den größten Teil von seinen 232 Romanen (insgesamt ca. 600 Bände) schrieb er in Dresden in den Jahren 1863–1883. Ursprünglich hatte er nicht vor, sich in Dresden niederzulassen. Er war auf der Flucht aus Warschau, wo ihm nach der Niederschlagung des Januaraufstandes von 1863 durch die russisch-zaristischen Behörden eine Verbannung nach Sibirien drohte, als er in Dresden einen Zwischenstopp auf dem Weg nach Frankreich machte, wohin seit geraumer Zeit traditionell Flüchtlinge aus Polen kamen, die ihr Land hauptsächlich aus politischen Gründen verlassen mussten.

Alle seine wichtigsten Romane schrieb Kraszewski eben in Dresden, darunter den ganzen 29-teiligen Zyklus *Geschichte*

PL

Myśląc o Kraszewskim, autor tego przyczynku powraca pamięcią do lat szkolnych, kiedy to w liceum niektóre powieści tego pisarza należały do lektur obowiązkowych. Podczas omawiania *Starej baśni* na lekcji języka polskiego uczniowie mieli przedstawić swoją wizję obrazów do ewentualnego filmu według tej pierwszej powieści Kraszewskiego z cyklu *Dzieje Polski*.

Po *Starej Baśni* Kraszewski napisał jeszcze 28 dalszych powieści z tego cyklu. Nie był on jedynym polskim pisarzem, którego fascynowała historia Polski, bo przecież jeszcze bardziej znane są utwory Henryka Sienkiewicza, pierwszego polskiego laureata Literackiej Nagrody Nobla. O ile jednak Sienkiewicz wybierał głównie wydarzenia wojenne – konflikty z Krzyżakami, potop szwedzki, powstania kozackie – to ambicją Kraszewskiego było sfabularyzowanie niemal całej historii Polski – od powstania dynastii Piastów (*Stara baśń*) do panowania Augusta III z dynastii saksońskich Wettynów, syna bardziej znanego Augusta II Mocnego (*Saskie ostatki*).

Kraszewski jest najpłodniejszym polskim pisarzem – spośród 232 powieści (w sumie ok. 600 tomów) największą część swoich utworów napisał w Dreźnie w latach 1863–1883. Początkowo nie miał jednak zamiaru osiedlić się w Dreźnie. Uciekając z Warszawy po stłumieniu przez władze carskiej Rosji powstania styczniowego w 1863 roku przed grożącą mu zsyłką na Syberię, zatrzymał się w Dreźnie w drodze do Francji, dokąd już od pewnego czasu tradycyjnie przybywali emigranci z Polski, opuszczający kraj głównie z powodów politycznych.

Wszystkie najważniejsze powieści Kraszewski napisał właśnie w Dreźnie, w tym cały 29-tomowy cykl *Dzieje Polski*. W Niemczech znana jest przede wszystkim napisana również w Dreźnie tzw. *Trylogia Saska*, czyli powieści *Hrabina Cosel* (1873), *Brühl* (1874) i *Z siedmioletniej wojny* (1875). Poza tym trzy inne powieści poruszają tematykę polsko-saksońską: *Skrypt Fleminga* (1877), *Starosta Warszawski* (1879) i *Za Sasów* (1889). *Trylogia Saska* doczekała się nawet wersji zeakranizowanej – w latach 1980-tych telewizja NRD wyprodukowała sześcio-

Polens. In Deutschland ist vor allem seine ebenfalls in Dresden geschriebene *Sachsentrilogie* bekannt, das sind die Romane *Gräfin Cosel* (1873), *Graf Brühl* (1874) und *Aus dem Sieben-jährigen Krieg* (1875). Darüber hinaus behandeln drei weitere Romane die polnisch-sächsische Thematik: *Flemmings List* (1877), *Der Gouverneur von Warschau* (1879) und *König August der Starke* (1889). Die *Sachsentrilogie* wurde sogar verfilmt – in den 1980er Jahren produzierte das DDR-Fernsehen die sechsteilige Serie mit dem Titel *Sachsens Glanz und Preußens Gloria*, bei der die Regie Hans-Joachim Kasprzik führte.

Kraszewski war jedoch ein überaus vielseitiger Mensch und widmete sich keineswegs nur der schriftstellerischen Tätigkeit. Ebenfalls in Dresden, das bereits seit den polnischen Teilungen eines der Hauptzentren der polnischen Emigration war, engagierte sich Kraszewski bereits kurz nach seiner Ankunft in der Residenzstadt in Hilfsaktionen für unzählige der polnischen Flüchtlinge, die nach der Niederschlagung des Januaraufstands nach Sachsen strömten. Dort schrieb er auch eine ganze Reihe von Aufstandsromanen. Aus diesem Grund durfte er nicht mehr nach Warschau zurückkehren, dafür unternahm er von Dresden aus Europareisen. Er unterhielt auch lebendige Kontakte zu den intellektuellen Kreisen in dem von Österreich besetzten Galizien (heute: südöstliches Polen und Westukraine). Eine Niederlassungserlaubnis in Lemberg (Lwów) erhielt er allerdings nicht, 1866 aber wurde er Bürger Krakaus und kurz danach erhielt er auch die österreichische Staatsangehörigkeit.

Drei Jahre später, 1869, entsprechen auch sächsische Behörden seiner Bitte und erteilen ihm die sächsische Staatsangehörigkeit. Dank dessen durfte er 1873 ein Anwesen in der Nordstraße 27 (später 28) kaufen, wo sich eine Villa mit Garten befand. In diesem Haus befindet sich heute das Kraszewski-Museum. Im Jahre 1879, in dem er sein 50. Schriftstellerjubiläum feierte, kaufte Kraszewski ein größeres Haus in der Nordstr. 31, in dem er bis 1783 wohnte und arbeitete.

Seine Tätigkeit endete plötzlich, als er der Zusammenarbeit mit dem französischen Geheimdienst bezichtigt wurde. Deswegen wurde Kraszewski in Berlin verhaftet und von dem Reichsgericht in Leipzig zu dreieinhalb Jahren Festungshaft in Magdeburg verurteilt. Wegen seines schlechten Gesundheitszustandes wurde er 1885 gegen Kautions entlassen, kehrte nach Dresden zurück, verkaufte sein Anwesen und verließ die Stadt Richtung San Remo in der Hoffnung, dort ein neues Domizil zu finden. Letztendlich entschied er sich für Genf, sein Gesundheitszustand war aber schon so stark angeschlagen, dass Józef Ignacy Kraszewski am 19. März 1887 starb, vier Tage nach seiner Ankunft in Genf.

Abbildung aus den Sammlungen des Adam-Mickiewicz-Literaturmuseum in Warschau
Zdjęcie ze zbiorów Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie

częściowy serial pt. *Sachsens Glanz und Preußens Gloria* (*Blask Saksonii i chwała Prus*), którego reżyserem był Hans-Joachim Kasprzik.

Kraszewski był jednak człowiekiem niezwykle wielostronnym i nie zajmował się bynajmniej tylko pisarstwem. Również w Dreźnie, które już od czasów rozbiorowych było jednym z głównych ośrodków polskiej emigracji, angażował się już wkrótce po przybyciu do tego królewskiego miasta w akcje pomocy dla niezliczonej rzeszy polskich uchodźców, napływających do Saksonii po stłumieniu przez władze carskie powstania styczniowego. Tam też napisał szereg powieści poświęconych tematyce powstańczej. Z tego powodu nie mógł już powrócić do Warszawy, za to podejmował z Drezna podróże po Europie. Utrzymywał też ożywione kontakty z kręgami inteligencji w należącej do zaboru austriackiego Galicji. Zezwolenia na osiedlenie się we Lwowie wprawdzie nie otrzymał, lecz w 1866 roku został obywatelem Krakowa, a wkrótce potem otrzymał również obywatelstwo austriackie.

Trzy lata później, bo w 1869 roku, również władze Saksonii odpowiadają pozytywnie na podanie Kraszewskiego o przyznanie obywatelstwa saksońskiego. Dzięki temu pisarz mógł w roku 1873 zakupić posesję przy Nordstraße 27 (później 28), na której stała willa z ogrodem. W domu tym znajduje się obecnie Muzeum Kraszewskiego. W roku 1879, roku 50-tego

Die zwanzig Dresdner Jahre in Kraszewskis Leben waren nicht nur die fruchtbarste Phase seiner Arbeit, sondern zeichnen sich vor allem durch seine reife schriftstellerische Tätigkeit aus. Besonders seine ersten Sachsenromane, *Hrabina Cosel* (1874) und *Brühl* (1875), die im Handumdrehen ins Deutsche übersetzt wurden, brachten ihm Erfolg und bestärkten ihn darin historische Romane zu schreiben. Der mit dem Roman *Die alte Mär* in Dresden angefangene Zyklus *Geschichte Polens* fruchtete in 29 Romanen in 78 Bänden, von denen der letzte *Sächsische Endzeit** bereits nach seinem Tod 1889 erschien. Seine Werke aber, die die *Sachsentrilogie* bilden, sind jedoch auch eng mit der polnischen Geschichte verbunden. Die sächsischen Kurfürsten, die Ende des 17. und in der ersten Hälfte des 18. Jh. am Dresdner und am Warschauer Hof residierten, hatten als polnische Könige entscheidenden Einfluss auf das Schicksal der damaligen europäischen Supermacht und die von Kraszewski auf der Grundlage von Memoiren dargestellte Atmosphäre des Despotismus, der Intrigen und der Korruption gibt ein ziemlich realistisches Bild vom Leben der damaligen Zeit.

Józef Ignacy Kraszewski, ähnlich wie Henryk Sienkiewicz, war der gesellschaftliche Bedarf an Wissen über die nationale Geschichte sehr bewusst. Die polnische kulturelle Identität in einer Zeit, in der der an historischen Traditionen reiche Staat von seinen Nachbarn auseinander genommen und annektiert wurde, womit seine Nation jeder Möglichkeit beraubt war, über eigene Entwicklung und Schicksal zu entscheiden, konnte eben dank der Romane von Kraszewski und Sienkiewicz aufrechterhalten werden.

Vielleicht sollte man darin auch die Antwort auf die Frage suchen, warum die Geschichte der eigenen Nation für die Polen womöglich wesentlich wichtiger ist als für andere Nationen.

* mit Sternchen wurden Werke versehen, die nicht ins Deutsche übersetzt wurden

jubiläum der Arbeit als Schriftsteller, Kraszewski kauft einen größeren Haus bei Nordstraße 31, in dem er wohnt und arbeitet bis 1883.

Seine Tätigkeit wird plötzlich beendet, als er der Zusammenarbeit mit dem französischen Geheimdienst bezichtigt wird. Deshalb wird Kraszewski in Berlin verhaftet und vom Reichsgericht in Leipzig zu drei Jahren Festungshaft in Magdeburg verurteilt. Wegen seines schlechten Gesundheitszustandes wird er 1885 gegen Kautions entlassen, kehrte nach Dresden zurück, verkaufte sein Anwesen und verließ die Stadt Richtung San Remo in der Hoffnung, dort ein neues Domizil zu finden. Letztendlich entschied er sich für Genf, sein Gesundheitszustand war aber schon so stark angeschlagen, dass Józef Ignacy Kraszewski am 19. März 1887 starb, vier Tage nach seiner Ankunft in Genf.

Um das zwanzigste Lebensjahr Kraszewskis in Dresden markiert nicht nur die fruchtbarste Phase seiner Arbeit, sondern zeichnet sich vor allem durch seine reife schriftstellerische Tätigkeit aus. Besonders seine ersten Sachsenromane, *Hrabina Cosel* (1874) und *Brühl* (1875), die im Handumdrehen ins Deutsche übersetzt wurden, brachten ihm Erfolg und bestärkten ihn darin historische Romane zu schreiben. Der mit dem Roman *Die alte Mär* in Dresden angefangene Zyklus *Geschichte Polens* fruchtete in 29 Romanen in 78 Bänden, von denen der letzte *Sächsische Endzeit** bereits nach seinem Tod 1889 erschien. Seine Werke aber, die die *Sachsentrilogie* bilden, sind jedoch auch eng mit der polnischen Geschichte verbunden. Die sächsischen Kurfürsten, die Ende des 17. und in der ersten Hälfte des 18. Jh. am Dresdner und am Warschauer Hof residierten, hatten als polnische Könige entscheidenden Einfluss auf das Schicksal der damaligen europäischen Supermacht und die von Kraszewski auf der Grundlage von Memoiren dargestellte Atmosphäre des Despotismus, der Intrigen und der Korruption gibt ein ziemlich realistisches Bild vom Leben der damaligen Zeit.

Józef Ignacy Kraszewski, ähnlich wie Henryk Sienkiewicz, war der gesellschaftliche Bedarf an Wissen über die nationale Geschichte sehr bewusst. Die polnische kulturelle Identität in einer Zeit, in der der an historischen Traditionen reiche Staat von seinen Nachbarn auseinander genommen und annektiert wurde, womit seine Nation jeder Möglichkeit beraubt war, über eigene Entwicklung und Schicksal zu entscheiden, konnte eben dank der Romane von Kraszewski und Sienkiewicz aufrechterhalten werden.

Vielleicht sollte man darin auch die Antwort auf die Frage suchen, warum die Geschichte der eigenen Nation für die Polen womöglich wesentlich wichtiger ist als für andere Nationen.

DAS KRASZEWSKI-MUSEUM IN DRESDEN

MUZEUM KRASZEWSKIEGO W DREŹNIE

DE

Das Museum ist dem polnischen Literaten Józef Ignacy Kraszewski gewidmet. Es gibt einen facettenreichen Einblick in das Leben dieses Schriftstellers. Ferner erinnert es an die vielfältigen kulturellen und politischen Beziehungen zwischen Sachsen und Polen. Regelmäßig werden Sonderausstellungen gezeigt, die sich mit dem aktuellen Geschehen in der Kunst und Kultur in Polen befassen. Lesungen, Konzerte und Vorträge runden das Programm ab.

Führungen werden in deutscher und polnischer Sprache angeboten.

Das Museum verfügt über ein kleines Café, eine Bibliothek und einen Garten, der in den Sommermonaten zum Verweilen einlädt und der auch für Veranstaltungen genutzt wird.

PL

Muzeum poświęcone jest polskiemu pisarzowi Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu. Oferuje ono wielowymiarowy wgląd w życie pisarza. Ponadto przypomina o wielorakich związkach kulturalnych i politycznych między Saksonią a Polską. Regularnie prezentowane są tu wystawy specjalne poświęcone aktualnemu rozwojowi sztuki i kultury w Polsce. Program uzupełniają odczyty, koncerty i wykłady.

Zwiedzanie z przewodnikiem odbywa się w języku niemieckim i polskim.

W muzeum znajduje się mała kawiarnia, biblioteka i ogród, który w miesiącach letnich zaprasza zwiedzających do odpoczynku, a także jest wykorzystywany do organizowania imprez.

Kraszewski-Museum Dresden / Nordstraße 28 / 01099 Dresden
tel. +49 (0) 351-8044450 / www.museen-dresden.de
Kontakt: Joanna.magacz@museen-dresden.de

GESCHICHTE DES POLNISCHUNTERRICHTS FÜR DEUTSCHE

HISTORIA NAUCZANIA JĘZYKA POLSKIEGO NIEMCÓW

ANNA DĄBROWSKA

DE

Fremdsprachenlehrer müssen sich dessen bewusst sein, dass ihr Tun nichts Isoliertes, sondern die Fortführung vieler früherer Arbeiten von Kollegen darstellt. Das ist besonders wichtig für Sprachen, die in der gegebenen Region nicht so populär sind, wie z.B. das Polnische in den deutschen Bundesländern. Wenn den zukünftigen Lehrkräften vermittelt wird, dass Deutsche seit fünfhundert Jahren Polnisch lernen, gibt es ihnen ein gutes Gefühl – sie tun etwas Selbstverständliches, das solide geschichtliche Grundlagen hat und sind ein weiteres Glied in einer langen Kette von Generationen.

In diesem Zusammenhang sind Informationen zu den ersten (noch anonymen) Polnisch-Lehrbüchern, die eben für Deutsche gedacht waren wichtig, die Kenntnisse des Polnischen aus wirtschaftlichen (Handel und Handwerk), sozialen (Mischbevölkerung in Grenzstädten), religiösen (Verbreitung des Protestantismus), diplomatischen und politischen (Ausübung verschiedener Ämter, die eines Ratsherren oder Landtagsabgeordneten) Gründen brauchten. In der fünfhundertjährigen Geschichte der Vermittlung von Polnisch als Fremdsprache waren die meisten didaktischen Materialien eben für die deutschen Lernenden gedacht. Für sie gründete man in grenznahen Städten – etwa Breslau, Thorn, Danzig, Königsberg oder Elbing – städtische Schulen, in denen Polnisch unterrichtet wurde, oder nahm ein Polnisch-Lektorat in die bestehenden Latein-Schulen auf. In diesen großen und wirtschaftlich bedeutenden Städten, die lebhaften Handel mit der Republik Polen betrieben, waren viele sehr gute Lektoren tätig, die gleichzeitig auch zahlreiche Lehrmittel verfasst haben.

Ein Teil des didaktischen Materials war sowohl für Deutsch lernende Polen, als auch für Polnisch lernende Deutsche bestimmt. Als Beispiel kann das *Wokabularz rozmaitych i potrzebnych sentencji polskim i niemieckim młodzieńcom na pożytek teraz zebrany* (Polnischen und deutschen Jünglingen zum Nutzen itzo zusammengetragenes Vokabular verschiedener und hilfreicher Sentenzen) aus dem 16. Jahrhundert dienen, das später viele Neuauflagen erlebte. Analog verweisen die Titel-

PL

Nauczyciele języka obcego powinni mieć świadomość, że ich działalność nie jest czymś odosobnionym, lecz wpisuje się w długi szereg prac wcześniejszych lektorów. Jest to niezwykle ważne w odniesieniu do języków mniej na danym terenie popularnych, jak na przykład język polski w landach niemieckich. Uzyskanie przez przyszłych lektorów wiedzy, że Niemcy uczą się języka polskiego od pięciuset lat, daje im poczucie komfortu – prowadzą działalność oczywistą i mającą bardzo solidne podstawy historyczne, są kolejnymi ogniwami w długim szeregu pokoleń.

W tym kontekście ważne są informacje na temat pierwszych (jeszcze anonimowych) podręczników do nauki języka polskiego, które były przeznaczone właśnie dla Niemców potrzebujących znajomości polszczyzny z powodów gospodarczych (handel i rzemiosło), społecznych (ludność mieszana w miastach pogranicza), religijnych (propagowanie protestantyzmu), dyplomatycznych i politycznych (pełnienie różnych funkcji, np. rajców czy posłów na sejmiki). W pięciusetletniej historii nauczania języka polskiego jako obcego najczęściej pomocy dydaktycznych przeznaczonych było właśnie dla uczniów niemieckojęzycznych. Dla nich też w miastach pogranicza – na przykład we Wrocławiu, Toruniu, Gdańsku, Królewcu czy Elblągu – zakładano miejskie szkoły, w których uczono języka polskiego, albo do istniejących szkół łacińskich wprowadzono lektorat języka polskiego. W tych dużych i silnych gospodarczo miastach, prowadzących ożywiony handel z Rzeczpospolitą, działali bardzo dobrzy lektorzy, będący też autorami wielu pomocy dydaktycznych.

Część materiałów dydaktycznych była przeznaczona zarówno dla Polaków uczących się języka niemieckiego, jak i dla Niemców uczących się języka polskiego. Przykładem może być szesnastowieczny *Wokabularz rozmaitych i potrzebnych sentencji polskim i niemieckim młodzieńcom na pożytek teraz zebrany*, wielokrotnie później wznawiany. Podobnie karty tytułowe późniejszych prac informują o przeznaczeniu do nauki obu języków. Na przykład wrocławski lektor Jeremiasz

blätter späterer Arbeiten darauf, dass sie zum Erlernen beider Sprachen bestimmt waren. So gab bspw. Jeremiasz Roter 1616 den *Schlüssel zur Polnischen und Teutschen Sprach/ Klucz do polskiego i niemieckiego języka* heraus. Neben solchen existierten auch nur für Deutsche bestimmte Arbeiten, wie z.B. Johannes Ernestis großartiger *Polnischer Donat* (1689) oder Johannes Monetas *Enchiridion Polonicum*, das alle Basisinformationen enthielt – nicht nur die Grammatik, sondern auch Wortschatz, Konversationsübungen, eine Auflistung von Sprichwörtern, was dazu beitrug, dass es außerordentlich populär war und vielfach wiederaufgelegt wurde. Der Danziger Lehrer Nicolaus Volckmar publizierte viele Lehrbücher, von denen die *Viertzig Dialogi oder lustige Arten zu reden* ein – um in heutigen Sprachgebrauch zu bleiben – absoluter Bestseller war, der sage und schreibe 22 Auflagen erlebte: die erste 1612 und die letzte 1758. Zu erwähnen ist, dass die Mehrheit der Lektoren und Lehrbuchautoren gebürtige Deutsche waren, die die polnische Sprache herausragend beherrschten und zu Bilingualen wurden. Oft handelte es sich auch um Prediger, die ihre Predigten in beiden Sprachen, Polnisch und Deutsch, hielten.

Gegen Ende des 18. Jh. und im 19. Jh. änderte sich die Motivation für das Erlernen der polnischen Sprache – dominierend waren nicht mehr die Handelsangelegenheiten, sondern die Politik rückte in den Vordergrund. Nach der dritten Teilung der polnisch-litauischen Republik machten Polen bis zu 1/3 der Bevölkerung Preußens aus. Angesichts dieser Situation wurden auf eine Kabinettsorder des Königs von Preußen hin an Gymnasien und preußischen Universitäten Polnisch-Lektorate eingerichtet. An ihnen bereiteten sich angehende Ärzte, Militärs oder Richter auf den Kontakt mit den neuen Untertanen vor, aber auch Beamte, deren Aufgabe darin bestehen sollte, über die Themen der auf Polnisch geführten Gespräche zu informieren. Lektorate an den Universitäten in Leipzig, Halle und Berlin nahmen ihre Tätigkeit wieder auf oder entstanden neu. In Leipzig lehrten solche Koryphäen wie Michał Abraham Trotz und Samuel Bogumił Linde, in Danzig und Königsberg Krzysztof Celestyn Mrongowiusz, in Breslau Jerzy Samuel Bandtkie. Lektoren waren mithin herausragende Historiker, Linguisten, Bibliothekare bzw. Lexikographen.

Im 19. Jh. entstehen an den Universitäten Lehrstühle für Slawische Sprachen und Literatur, unter anderem auch Lektorate für die polnische Sprache (Berlin, Breslau). Die Entwicklung des Fremdspracherwerbs beförderte die Entstehung von Verlagen, die sich auf die Herausgabe von Grammatiken bzw. Sprachführern, u.a. auch für Polnisch konzentrierten (z.B. Touissant-Langenscheidt oder der Groos-Verlag in Heidelberg). Im gesamten 19. Jh. und bis zum I. Weltkrieg erschienen viele Grammatiken und Lehrbücher der polnischen Sprache, die mehrheitlich für deutsche Lerner*innen bestimmt waren. In den Schulen des deutschen Teilungsgebiets unterrichtete

Roter wydał w 1616 roku *Schlüssel zur Polnischen und Deutschen Sprache/Klucz do polskiego i niemieckiego języka*. Obok takich prac istniały też przeznaczone tylko dla Niemców, jak na przykład znakomity *Polnischer Donat* Johannes Ernestiego (1689) czy też *Enchiridion Polonicum* Johannes Monety (1720), zawierający wszystkie podstawowe informacje – nie tylko gramatykę, ale też słowniki, wykaz przysłów, rozmówki itp., co sprawiło, że był niezwykle popularny i wielokrotnie wznawiany. Gdański nauczyciel Nicolaus Volckmar wydał wiele podręczników, z których najpopularniejszy był zbiór rozmówek *40 Dialogi* – absolutny bestseller wydawniczy – by użyć współczesnego nam określenia. Był wydawany aż 22 razy (pierwszy raz w roku 1612, ostatni w 1758). Warto wspomnieć, że lektory i autorzy podręczników byli w większości z pochodzenia Niemcami, którzy znakomicie opanowali język polski i stali się dwujęzyczni. Często byli kaznodziejami wygłaszającymi kazania w obu językach, polskim i niemieckim.

Pod koniec XVIII wieku i w wieku XIX zmieniła się motywacja do nauki języka polskiego – przestaje dominować sprawa handlu, natomiast na czoło wysuwa się polityka. Po trzecim rozbiore Rzeczypospolitej aż 1/3 ludności Prus stanowili Polacy. W wyniku tej sytuacji rozkaz gabinetowy króla pruskiego spowodował, że w gimnazjach i na pruskich uniwersytetach utworzono lektoraty języka polskiego. Przygotowywali się na nich przyszli lekarze, wojskowi czy sędziowie do kontaktów z nowymi poddanymi, a także urzędnicy, których zadaniem miało być informowanie o tematach rozmów prowadzonych po polsku. Wznowili działalność lub powstały nowe lektoraty na uniwersytetach w Lipsku, Halle czy Berlinie. W Lipsku lektorami były takie znakomitości jak Michał Abraham Trotz czy Samuel Bogumił Linde. W Gdańsku i Królewcu działał Krzysztof Celestyn Mrongowiusz, a we Wrocławiu Jerzy Samuel Bandtkie. Lektorami byli więc wybitni historycy, językoznawcy, bibliotekarze czy leksykografowie.

W XIX wieku na uniwersytetach powstają katedry języków i literatur słowiańskich, dzięki czemu tworzy się też lektoraty języka polskiego (Berlin, Wrocław). Rozwój nauki języków obcych spowodował powstanie wydawnictw specjalizujących się w publikowaniu gramatyk i rozmówek (np. Touissant-Langenscheidt czy Groos-Verlag w Heidelbergu), w tym także do nauki języka polskiego. Przez cały XIX wiek i do pierwszej wojny światowej powstało wiele gramatyk języka polskiego i podręczników do nauki tego języka, cały czas większość z nich przeznaczona była dla Niemców. W szkołach na terenie zaboru pruskiego nadal uczono języka polskiego, między innymi z *Elementarbuch für Polnische Sprache* Antoniego Poplińskiego. Ten napisany metodą gramatyczno-tłumaczeniową podręcznik był przez kilkadziesiąt lat wielokrotnie wznawiany. Po pierwszej wojnie światowej nadal Niemcy uczyli się języka polskiego, o czym świadczą wydawane podręczniki. W obu

man weiter Polnisch, u.a. mit dem *Elementarbuch für Polnische Sprache* von Antoni Popliński. Dieses Lehrwerk basiert auf der Grammatik-Übersetzungsmethode und wurde jahrzehntelang vielfach neu aufgelegt. Nach dem Ersten Weltkrieg lernten die Deutschen weiterhin Polnisch – davon zeugen die herausgegebenen Lehrwerke. In beiden Weltkriegen hatten deutsche Soldaten spezielle Glossare mit polnischen Wendungen. Nach dem II. Weltkrieg entwickelte sich der Polnisch-Unterricht in beiden deutschen Staaten, vor allem an Universitäten (z.B. in Leipzig, Halle, Berlin und Mainz).

Einen neuerlichen, plötzlichen Aufschwung erfuhr das Erlernen des Polnischen mit dem Zusammenbruch des Kommunismus, dem Sieg der „Solidarność“ und den ersten (fast) freien Wahlen in Polen, d.h. ab 1989. Verstärkt wird er nach dem Fall der Berliner Mauer und der Wiedervereinigung Deutschlands. Polens EU-Beitritt führt dazu, dass das Polnische eine der Amtssprachen wird – die größte slawische Sprache – was wiederum ein neuerlich wachsendes Interesse an seinem Erlernen bewirkt. Der Einfluss der politischen und wirtschaftlichen Situation auf den Spracherwerb ist mehr als offensichtlich.

wojnach światowych niemieccy żołnierze mieli specjalne słowniczki z polskimi zwrotami. Po drugiej wojnie nauka języka polskiego rozwijała się w obu krajach niemieckich, głównie na uniwersytetach (np. Lipsk, Halle, Berlin, Moguncja).

Nagły ponowny wzrost zainteresowania nauką języka polskiego datuje się od upadku komunizmu, zwycięstwa „Solidarności” i pierwszych prawie wolnych wyborów w Polsce, czyli od roku 1989. Wzmaga się ono po zburzeniu muru berlińskiego i zjednoczeniu Niemiec. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej sprawia, że język polski staje się jednym z języków unijnych (największym językiem słowiańskim), co znów powoduje znaczny wzrost zainteresowania jego nauką. Wpływ sytuacji politycznej i gospodarczej na naukę języka staje się bardzo widoczny.

ALLTAGSINTEGRIERTES POLNISCH-LERNEN IN KITAS IM LANDKREIS GÖRLITZ

ZINTEGROWANA NAUKA POLSKIEGO W PRZEDSZKOLACH OKRĘGU GÖRLITZ

REGINA GELLRICH

DE

DAS NACHBARSPRACHIGE POTENZIAL IN KITAS IM SÄCHSISCH-POLNISCHEN GRENZRAUM WÄCHST

In zunehmendem Maße werden Kinder mit polnisch-sprachigem Familienhintergrund in den Einrichtungen im Landkreis Görlitz betreut und die Zahl an muttersprachlichen Pädagog*innen nimmt zu (LaNa 2019). Hieraus ergeben sich besondere Chancen, um allen Kindern einen frühzeitigen Zugang zur Sprache und Kultur des Nachbarlandes zu ermöglichen. Denn gerade das alltägliche Miteinander mit polnischen Muttersprachler*innen – ganz gleich, ob Kinder oder Erwachsene – bietet beste Möglichkeiten für das Entdecken und Erleben von Sprache(n) als Mittel zur Kommunikation in authentischen Situationen im Kita-Alltag.

VERGEGENWÄRTIGEN WIR UNS, WIE KINDER SPRACHKOMPETENZ ERWERBEN

Neugierig und unvoreingenommen erforschen und entdecken Kinder von Geburt an ihre Welt mit allen Sinnen und haben dabei Freude am Kommunizieren und Interagieren mit ihren Bezugspersonen. Dabei lernen sie Sprache(n) intuitiv, durch

PL

POTENCJAŁ NAUKI JĘZYKA KRAJU SĄSIEDNIEGO W PRZEDSZKOLACH NA OBSZARZE POGRANICZA POLSKO-SAKSOŃSKIEGO ROŚNIE

Dzieci z rodzin polskojęzycznych otrzymują w placówkach okręgu coraz szerszą opiekę językową i liczba pedagogów z językiem polskim jako ojczystym wzrasta (LaNa 2019). Wynikają stąd szczególne szanse dla umożliwienia wczesnego dostępu do języka i kultury sąsiedniego kraju wszystkim dzieciom. Bowiem właśnie obcowanie na co dzień z osobami mówiącymi po polsku – obojętnie, czy z dziećmi, czy też dorosłymi – oferuje najlepsze możliwości dla odkrywania i przeżywania języka/ów jako środka komunikacji w autentycznych sytuacjach dnia powszedniego w przedszkolach.

UŚWIADOMMY SOBIE, W JAKI SPOSÓB DZIECI ZDOBYWAJĄ KOMPETENCJĘ JĘZYKOWĄ

Dzieci już od urodzenia z ciekawością i bez uprzedzeń odkrywają i zgłębiają otaczający je świat wszystkimi zmysłami, odczuwając przy tym przyjemność w komunikowaniu się i interakcji z zaufanymi osobami. Uczą się one przy tym języ-

Nachahmen und spielerisches Experimentieren. Kinder entwickeln ihre Fähigkeiten im täglichen Miteinander mit ihren Eltern und Bezugspersonen. Je einfühlsamer auf ihre nonverbalen und verbalen Äußerungen eingegangen wird, je mehr sprachliche Anregungen und Zuwendung sie erhalten, umso besser, schneller und freudiger lassen sie sich auf das Abenteuer Sprache ein. Hand in Hand damit werden auch ihre motorische und sozial-emotionale Entwicklung sowie die Leistungsfähigkeit ihres Gehirns insgesamt gefördert. Eltern und andere Bezugspersonen – so auch die Pädagog*innen in den Kitas – sind damit die wichtigsten Sprachvorbilder der Kinder: Sie beeinflussen mit ihrem Tun und Handeln, ihren Dialogen sowie ihrer Aufmerksamkeit und emotionalen Zuwendung deren sprachliche Entwicklung grundlegend.

DER SPRACHLICHE INPUT MUSS DABEI KEINESFALLS NUR IN EINER SPRACHE ERFOLGEN

Es ist heute hinreichend wissenschaftlich belegt, dass das menschliche Gehirn für Mehrsprachigkeit ausgelegt ist und über alle Voraussetzungen verfügt, um sich von Geburt an auch mehrere Sprachen aus dem alltäglichen Zusammenhang heraus anzueignen. Wesentlich ist dabei, dass die Kinder Sprache als bedeutsam für ihr eigenes Handeln im Alltag erleben und im Dialog und im gemeinsamen Interagieren mit authentischen (mutter-)sprachlichen Vorbildern einen emotionalen Bezug zu ihnen entwickeln können. Je länger, intensiver und vielfältiger sie dabei in eine oder mehrere Sprache(n) „eintauchen“ können und je höher die Qualität des sprachlichen Inputs dabei ist, desto besser gelingt der Spracherwerb. D.h. jede Bezugsperson sollte in der Sprache mit dem Kind sprechen, in der sie es am besten beruhigen, trösten und Zuneigung zeigen kann – i.d.R. in der eigenen Muttersprache. Das kindliche Gehirn ist dann bestens in der Lage sich auf die

ka/ów intuicyjnie, poprzez naśladownictwo i traktowane jako zabawa eksperymentowanie. Dzieci rozwijają swoje umiejętności w codziennym obcowaniu z rodzicami i zaufanymi osobami. Im bardziej empatycznie otoczenie reaguje na ich niewerbalne i werbalne wypowiedzi, im więcej otrzymują one sugestii i uwagi, tym lepiej, szybciej i bardziej ochoczo poddają się przygodzie z językiem. Tym samym pobudzany jest również motoryczny i społeczno-emocjonalny rozwój dziecka oraz ogólnie rzecz biorąc sprawność jego umysłu. Rodzice oraz inne zaufane osoby – a więc również pedagodzy w przedszkolach – są zatem dla dzieci najważniejszymi przykładami językowymi: swoimi czynnościami i działaniami, sposobem prowadzenia dialogu oraz poświęcaniem uwagi i emocjonalną przychylnością wpływają oni zasadniczo na rozwój językowy dzieci.

JĘZYKOWE BODŹCE NIE MUSZĄ PRZY TYM W ŻADNYM WYPADKU BYĆ DOSTARCZANE TYLKO W JEDNYM JĘZYKU

Obecnie jest już wystarczająco wiele naukowych dowodów na to, że mózg ludzki przystosowany jest do wielojęzyczności i dysponuje wszelkimi uwarunkowaniami, aby już od urodzenia przyswajał sobie kilka języków z kontekstu życia codziennego. Ważne jest przy tym, aby dzieci traktowały język jako znaczący element ich własnego działania w życiu codziennym oraz w dialogu i obopólnej interakcji z autentycznymi przykładami języka (ojczystego) były w stanie rozwinąć w odniesieniu do nich emocjonalne podejście. Im dłużej, intensywniej i różnorodnie mogą się one przy tym „zanurzyć” w jednym lub kilku językach i im lepsza jest jakość językowych bodźców, tym lepiej powiedzie się zdobywanie umiejętności językowych. Oznacza to, że każda zaufana osoba powinna rozmawiać z dzieckiem w tym języku, w którym może ona je najlepiej uspokoić, pocieszyć i okazać sympatię – z reguły jest to język ojczysty. Mózg dzie-

DE IMMERSION:

„Eintauchen in ein Sprachbad“ in authentischen Zusammenhängen. Nach dem Prinzip „Eine Person – eine Sprache“ gebraucht eine pädagogische Fachkraft kontinuierlich die Immersionssprache, eine andere die Umgebungssprache im Kita-Alltag.

TRANSLANGUAGING:

flexibler und situationsorientierter Gebrauch von Sprachen. Die Kinder wählen zu jeder Zeit frei, welche Sprache sie gebrauchen und die pädagogischen Fachkräfte sind (mehr-)sprachige Vorbilder.

PL IMMERSYJNOŚĆ:

„zanurzenie się w języku”, w autentycznych sytuacjach dnia codziennego. Według zasady „jedna osoba – jeden język” jedna osoba z personelu pedagogicznego używa stale języka „immersyjnego”, a druga innego języka otoczenia w życiu codziennym przedszkola.

TRANSLANGUAGING:

elastyczne i uzależnione od sytuacji używanie języków. Dzieci w każdej chwili mają wolny wybór, którego języka używają, a osoby z personelu pedagogicznego są dla nich przykładem (wielo-)języczności.

(Kolb, Fischer 2019)

DE

Wie das polnische Sprachbad funktioniert und was es bringt, kann man nun in einem kleinen Erklärfilm erfahren, der auf www.kokopol.eu/polnisch-in-der-kita/ abrufbar ist.

Entstanden ist der Film im Auftrag des Kompetenz- und Koordinationszentrums Polnisch (KoKoPol) am IBZ St. Marienthal in Kooperation mit dem Landkreis Görlitz (Träger des Projekts „Euroregionales deutsch-polnisches Kita-Netzwerk“) und der Sächsischen Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (LaNa; fachliche Begleitung). Er wurde mitfinanziert durch das Auswärtige Amt sowie durch Steuermittel auf der Grundlage des vom Sächsischen Landtag beschlossenen Haushalts.

PL

Jak funkcjonuje polska kąpiel językowa i co ona daje, można obejrzeć w krótkim filmie objaśniającym na stronie www.kokopol.eu/polnisch-in-der-kita/

Film ten powstał na zlecenie Centrum Kompetencji- i Koordynacji Języka Polskiego (KoKoPol) przy Fundacji IBZ St. Marienthal we współpracy z okręgiem Görlitz (wykonawca projektu „Euroregionalna polsko-niemiecka Sieć Przedszkoli”) i Saksońską Placówką ds. Wczesnej Nauki Języka Krajów Sąsiedzkich (LaNa; opieka fachowa). Projekt był współfinansowany przez niemieckie Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz ze środków podatkowych na podstawie budżetu uchwalonego przez Saksoński Parlament Krajowy.

jeweilige Person in Verknüpfung mit ihrer jeweiligen Sprache einzustellen und die Basis für mehrsprachiges Aufwachsen ist gelegt.

WAS HEISST DAS FÜR DEN KITA-ALLTAG IM SÄCHSISCHEN GRENZRAUM?

Polnische bzw. tschechische Muttersprachler*innen in der Kita sind ein besonderer Schatz, um den sprachlichen und kulturellen Horizont der Kinder zu erweitern. Wie dieser Schatz im pädagogischen Alltag in der Kita gehoben werden kann, hierfür gibt es inzwischen ein wissenschaftlich fundiertes Repertoire an fachlichem Know-how für die pädagogische Praxis. Entscheidend ist dabei nicht, ob sich eine Kita, die über nachbarsprachiges Personal verfügt, auf den Weg zur zweisprachigen Erziehung auf der Basis der Immersionsmethode macht, oder ob sie den Aspekt der Wertschätzung kultureller und sprachlicher Vielfalt im Kita-Alltag in den Mittelpunkt rückt und entsprechende pädagogische Konzepte, z.B. basierend auf dem Prinzip des Translanguaging, entwickelt und umsetzt.

Um die Potenziale im Kita-Alltag wahrzunehmen und sprachlich auszuschöpfen, sind vielmehr vor allem eine offene, wertschätzende, kultursensible Haltung der pädagogischen Fachkräfte, das Begreifen der nachbarsprachigen Potenziale als Bereicherung und Ressourcen für eine gelingende alltagsintegrierte Sprachförderung aller Kinder sowie das Selbstverständnis über die eigene Rolle als sprachliche Vorbilder eine grundlegende Voraussetzung (Gellrich 2020).

Im Rahmen eines vom Freistaat Sachsen geförderten Modellprojektes konnten hierzu im zurückliegenden Jahr 2020 Kita-Teams, Kinder und Eltern in 5 Kitas im Landkreis Görlitz wertvolle Erfahrungen sammeln. Einmal wöchentlich (leider Corona-bedingt durch längere Pausen unterbrochen) hatten dort die Kinder die Möglichkeit, ein polnisches Sprachbad zu nehmen, indem eine polnische Muttersprachlerin ihren Kita-Alltag begleitete und dabei ausschließlich in Polnisch mit ihnen interagierte. Mittlerweile sind dort Pädagog*innen und Eltern überzeugt von der Wirksamkeit dieses methodischen Ansatzes zur Nachbarsprachförderung von Klein auf.

WEITERFÜHRENDE LITERATUR / LITERATURA DO TEMATU:

Gellrich, Regina (2020): Nachbarsprachiges Potenzial im Kita-Alltag heben. In: KiTa Aktuell, KiTa MO 9I20, S. 217–219
Kolb, Nadine, Fischer, Uta (2019): QITA – Qualität in zwei- und mehrsprachigen Kindertageseinrichtungen, Hildesheim: Universitätsverlag
Sächsische Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (LaNa, 2019): Frühe nachbarsprachige Bildung in Kitas der sächsischen Grenzregionen: Datenreport 2019, Görlitz, <https://www.nachbarsprachen-sachsen.eu/de/material-bibliothek.html>

cka jest wtedy w stanie najlepiej nastawić się na daną osobę w połączeniu z jej językiem, przez co położona zostaje podstawa pod wielojęzyczny rozwój.

CO TO OZNACZA DLA DNIA POWSZEDNIEGO PRZED-SZKOLI W SAKSOŃSKIM OBSZARZE PRZYGRANICZNYM?

Osoby posługujące się językiem polskim lub czeskim jako ojczystym są w przedszkolach szczególnym skarbem, dzięki któremu dzieci mogą rozszerzyć swój horyzont językowy i kulturowy. Jak ten skarb może być wykorzystany w codziennym życiu przedszkola, na ten temat istnieje już obecnie cały repertuar zaleceń dla praktyki pedagogicznej o podłożu naukowym. Istotne przy tym nie jest to, czy jakieś przedszkole, w którym pracuje personel posługujący się językiem kraju sąsiedniego, zaczyna iść w kierunku dwujęzycznego wychowania w oparciu o metodę immersyjności, czy też stawia ono w centrum uwagi kwestię docenienia różnorodności kulturowej i językowej w swoim życiu codziennym oraz rozwija i urzeczywistnia odpowiednie koncepcje pedagogiczne, np. w oparciu o zasadę translanguagingu.

Zasadniczym warunkiem dla dostrzeżenia tego potencjału w życiu codziennym przedszkola i w wykorzystaniu go pod względem językowym jest w większej mierze przede wszystkim otwarta, pełna szacunku i wrażliwa kulturowo postawa osób z personelu pedagogicznego, rozumienie potencjału związanego z językiem kraju sąsiedniego jako wzbogacenia i jako zasobu dla udanego wspomagania zorientowanej na sytuacje codzienne nauki języka wszystkich dzieci oraz zrozumienie oczywistości własnej roli jako wzoru językowego (Gellrich 2020).

W ramach finansowanego przez rząd Saksonii projektu pilotażowego personel przedszkolny w pięciu placówkach okręgu Görlitz oraz dzieci i rodzice mogli w minionym 2020 roku zebrać wartościowe doświadczenia. Raz w tygodniu (niestety z powodu pandemii konieczne były dłuższe przerwy) dzieci miały tam możliwość wzięcia polskiej kąpieli językowej, przy czym osoba z językiem polskim jako ojczystym towarzyszyła dzieciom w ich przedszkolnym życiu codziennym i komunikowała się z nimi wyłącznie po polsku. Obecnie pedagodzy i rodzice są przekonani co do skuteczności tego podejścia metodycznego w nauce języka kraju sąsiada od najmłodszych lat.

Berichte / Sprawozdania

ONLINE-TAGUNG: POLNISCH ALS HERKUNFTSSPRACHE KONFERENCJA ONLINE: POLSKI JAKO JĘZYK POCHODZENIA

MAGDALENA TELUS

DE

Das Kompetenz- und Koordinationszentrum Polnisch (KoKo-Pol) und die Geschäftsstelle der Polonia in Berlin veranstalteten am 19.3.2021 die Fachtagung „Polnisch als Herkunftssprache in Deutschland: Europäische Perspektiven“. Die Tagung fand online statt.

„Mehrsprachigkeit ist keine Überforderung, sondern eine Bereicherung der Gesellschaft“ – mit diesem Grundsatz begrüßte die etwa 80 Teilnehmer*innen Dr. Michael Schlitt, Vorstandsvorsitzender der Stiftung IBZ St. Marienthal, Trägerin von KoKoPol.

Die Eröffnungsrede hielt per Videobotschaft die Staatsministerin der Justiz und für Demokratie, Europa und Gleichstellung des Freistaats Sachsen, Katja Meier. Sie unterstrich die Bedeutung der Kenntnis der Sprache des Nachbarn für den europäischen Dialog.

Das erste Panel mit dem Schwerpunkt „Historische Kontexte, politische Perspektiven“ eröffnete Thomas Lenk, Leiter des Referats Mitteleuropa im Auswärtigen Amt. Er sprach über die Wichtigkeit der Polnischkenntnisse vor dem Hintergrund der guten Wirtschaftsbeziehungen – Polen belege als Wirtschaftspartner Deutschlands den hohen 5. Platz. Manuel Sarrazin MdB, Vorsitzender der Deutsch-Polnischen Parlamentariergruppe, schilderte den Einfluss der deutsch-polnischen Geschichte auf die Wahrnehmung der polnischen Sprache in Deutschland. Der Polonia-Beauftragte von NRW, Thorsten Klute, stellte das erfolgreiche Modell zur Förderung von Herkunftssprache Polnisch in seinem Bundesland vor. Die Referatsleiterin im Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg Birgit Nix präsentierte anschließend die Pläne ihres Bun-

PL

19.3.2021 r. odbyła się konferencja online na temat „Język polski jako język pochodzenia w Niemczech: perspektywy europejskie”, zorganizowana przez Centrum Kompetencji i Koordynacji Języka Polskiego (KoKoPol) oraz Biuro Polonii w Berlinie.

„Wielojęzyczność nie jest ciężarem, lecz wzbogaceniem społeczeństwa” – taką maksymą powitał około 80 uczestników dr Michael Schlitt, prezes zarządu Fundacji IBZ St. Marienthal, reprezentującej prawnie KoKoPol.

Przemówienie otwierające wygłosiła Katja Meier, Minister ds. Sprawiedliwości, Demokracji, Europy i Równości Wolnego Państwa Saksonii, za pośrednictwem przekazu wideo. Podkreśliła ona, jak ważna dla dialogu europejskiego jest znajomość języka sąsiada.

Pierwszy panel, poświęcony „Kontekstom historycznym i perspektywom politycznym”, otworzył Thomas Lenk, kierownik Wydziału Europy Środkowej w Federalnym Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Mówił on o znaczeniu znajomości języka polskiego na tle dobrych stosunków gospodarczych – Polska zajmuje wysokie 5 miejsce wśród partnerów gospodarczych Niemiec. Manuel Sarrazin, przewodniczący Polsko-Niemieckiej Grupy Parlamentarnej, opisał wpływ polsko-niemieckiej historii na postrzeganie języka polskiego w Niemczech. Pełnomocnik ds. Polonii w NRW, Thorsten Klute, zaprezentował udany model wspierania nauczania języka polskiego jako języka pochodzenia w swoim kraju związkowym. Następnie Birgit Nix, kierownik wydziału w Ministerstwie Edukacji, Młodzieży i Sportu Kraju Związkowego Brandenburgia, przedstawiła landowe plany stworzenia ciągłego programu nauczania języka

deslandes, ein durchgängiges Polnischangebot von der Kita bis zum Abitur aufzubauen. Das Panel wurde moderiert von Prof. Dr. Dieter Bingen, dem langjährigen Direktor des Deutschen Polen-Instituts. Er warb dafür das Interesse für das Land Polen als Verhikler für das Interesse an der polnischen Sprache einzusetzen.

Im zweiten Panel ging es um „Bildungsinitiativen der Polonia“. Aleksander Zajac, Leiter der Geschäftsstelle der Polonia, schilderte die Bemühungen der polnischen Vereine um den Ausbau des Polnischangebots seit dem Deutsch-Polnischen Nachbarschaftsvertrag 1991. Beispielhaft berichtete die Vorsitzende des traditionsreichen Schulvereins „Oświata“, Barbara Rejak, mit Wort und Bild von der alltäglichen Vereinsarbeit und ging dabei auf die aktuelle Situation der Pandemie ein. Agnieszka Siemasz-Kałuża, Vertreterin der Elterninitiative Polski w Hesji und Mitkordinatorin der Bundeskonferenz der Polnisch-Arbeitsgemeinschaften, berichtete über eine erfolgreiche Kampagne in Hessen, wo sich die Zahl der Schüler*innen im HS-Unterricht Polnisch zwischen 2015 und 2019 vervierfachte. Die Mehrsprachigkeitsexpertin Dr. Anna Mróz von der Universität Greifswald stellte am Beispiel des Berliner SprachCafé Polnisch dar, wie Polnisch als Herkunftssprache von der Zusammenarbeit mit anderen lokalen Sprach-Communities profitieren kann. In die gleiche Richtung wies Dr. Magdalena Telus von KoKoPol, indem sie das Potential des Strategiepapiers „Förderung der Herkunftssprache Polnisch“ der KMK von 2013 für andere Herkunftssprachen aufzeigte. Das Panel wurde moderiert von Jacek Tyblewski vom Radio COSMO.

Das Thema des dritten Panels lautete „Polnisch als Herkunftssprache im akademischen Diskurs“. Der Moderator, Prof. Dr. Alexander Wöll, Universität Potsdam, umriss zu Beginn den Rahmen mit Einblicken in die akademischen Biografien der Panelteilnehmer*innen. Als erster stellte Prof. Dr. Waldemar Martyniuk, Uniwersytet Jagielloński Krakau, die europäische Sprachenpolitik mit ihren Institutionen und Kernbegriffen vor und verortete darin das Thema Herkunftssprachen. Im Vortrag von Frau Prof. Dr. Jolanta Tambor, Uniwersytet Śląski, ging es um den Umgang mit der Asymmetrie im Status des Polnischen und des Deutschen bei Maßnahmen zur Förderung der polnischen Sprache in Deutschland. Dr. Dorota Orsson, Universität Greifswald und Bundesvereinigung der Polnischlehrkräfte, präsentierte die Ergebnisse ihrer Studien über die Sprachsituation in polnischen Familien, die auf der deutschen Seite wohnen und auf der polnischen arbeiten. Abschließend bot Yvonne Behrens, Ruhr-Universität Bochum, einen Überblick über die Forschungen zu Polnisch als Herkunftssprache an deutschen Hochschulen.

Prof. Dr. Roland Marti, Universität des Saarlandes, moderierte die lebhafte Abschlussdiskussion. Zur Sprache kamen gemisch-

polnische od przedszkola do matury. Panel prowadził prof. dr Dieter Bingen, wieloletni dyrektor Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich, który postulował wykorzystanie zainteresowania Polską dla wzbudzania zainteresowania językiem polskim.

Drugi panel dotyczył „Inicjatyw edukacyjnych Polonii“. Aleksander Zajac, dyrektor Biura Polonii, opisał starania polskich stowarzyszeń o rozszerzenie oferty kursów języka polskiego od czasu polsko-niemieckiego traktatu sąsiedzkiego z 1991 r. Barbara Rejak, przewodnicząca działającego od wielu lat szkolnego stowarzyszenia „Oświata“, przedstawiła przykładowo codzienną pracę stowarzyszenia, zwracając uwagę na aktualną sytuację pandemii i ilustrując wystąpienie zdjęciami z zajęć. Agnieszka Siemasz-Kałuża, przedstawicielka inicjatywy rodziców Polski w Hesji i współkoordynatorka Federalnej Konferencji Grup Roboczych ds. Języka Polskiego, poinformowała o udanej akcji w Hesji, gdzie w latach 2015–2019 liczba uczniów uczących się polskiego wzrosła czterokrotnie. Ekspertka ds. wielojęzyczności dr Anna Mróz z Uniwersytetu w Greifswaldzie na przykładzie SprachCafé Polnisch w Berlinie pokazała, jakie korzyści dla języka polskiego jako języka pochodzenia może przynieść współpraca z innymi lokalnymi społecznościami językowymi. Podobnie argumentowała dr Magdalena Telus z KoKoPol, pokazując potencjał dokumentu strategicznego Stałej Komisji Ministrów Kultury i Oświaty (KMK) z 2013 roku pt. „Promocja języka polskiego jako języka pochodzenia” dla innych języków pochodzenia. Panel poprowadził redaktor Jacek Tyblewski z radia COSMO.

Tematem trzeciego panelu był „Język polski jako język pochodzenia w dyskursie akademickim“. Prowadzący, prof. dr Alexander Wöll z Uniwersytetu w Poczdamie, zaprezentował bogate biografie naukowe panelistów. Jako pierwszy, prof. dr Waldemar Martyniuk z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie przedstawił europejską politykę językową z jej instytucjami i podstawowymi pojęciami i umiejscowił w tym kontekście temat języków pochodzenia. Wykład prof. dr Jolanty Tambor z Uniwersytetu Śląskiego koncentrował się na asymetrii w statusie języka polskiego i niemieckiego i jej konsekwencjach dla promocji języka polskiego w Niemczech. Dr Dorota Orsson z Uniwersytetu w Greifswaldzie i Federalnego Związku Nauczycieli Języka Polskiego przedstawiła wyniki swoich badań nad sytuacją językową w polskich rodzinach mieszkających po stronie niemieckiej i pracujących po stronie polskiej. Na zakończenie Yvonne Behrens z Uniwersytetu Ruhry w Bochum przedstawiła przegląd badań nad językiem polskim jako językiem ojczystym na niemieckich uniwersytetach.

Prof. dr Roland Marti z Uniwersytetu Kraju Saary moderował ożywioną dyskusję końcową. Omówiono mieszane doświadczenia stowarzyszeń polonijnych w kontaktach z władzami oświatowymi, często niewystarczające wynagrodzenie nau-

te Erfahrungen der Polonia-Vereine im Umgang mit Behörden, teilweise unzureichende Vergütung der Lehrkräfte sowie stereotype und autostereotype Einstellungen zum Polnischen. Diskutiert wurden auch die Modelle des schulischen und des außerschulischen herkunftssprachlichen Polnisch-Unterrichts sowie die Sinnhaftigkeit der Unterscheidung zwischen Polnisch als Herkunftssprache und als Fremdsprache. Ein weiteres Thema war der Unterricht online, geknüpft an den Wunsch, aus der Pandemie durch nunmehr technisch erleichterten überregionalen und grenzüberschreitenden Austausch zu lernen. An das KoKoPol wurde der Auftrag zur Schaffung entsprechender Dialogforen herangetragen.

czycieli oraz stereotypowe i autostereotypowe postawy wobec polszczyzny. Dyskutowano też nad różnymi modelami nauczania języka polskiego jako języka pochodzenia – w ramach szkolnictwa niemieckiego i poza nim, jak również o zasadności rozróżnienia między językiem polskim jako językiem pochodzenia i językiem obcym. Kolejnym tematem było nauczanie zdalne: można mieć nadzieję, że zebrane w pandemii doświadczenia ułatwią wymianę ponadregionalną i transgraniczną. O stworzenie odpowiednich platform dialogu poproszono KoKoPol.

DEUTSCH-POLNISCHES PROJEKT „KARRIERE OHNE GRENZEN. GRENZÜBERSCHREITENDE BERUFSORIENTIERUNG IN DER DEUTSCH-POLNISCHEN EUROREGION NEISSE-NYSA“

POLSKO-NIEMIECKI PROJEKT „KARIERA BEZ GRANIC. TRANSGRANICZNA ORIENTACJA ZAWODOWA W POLSKO-NIEMIECKIM EUROREGIONIE NEISSE-NYSA“

RALF OSTROWSKI

DE

Im Zuge der demografischen Entwicklung steht die Euroregion Neisse-Nisa-Nysa vor enormen Herausforderungen. Vor allem in den strukturschwachen, ländlich geprägten Gebieten Deutschlands und Polens verlassen nach wie vor junge Menschen ihre Heimat, um sich eine Zukunft in prosperierenden Zentren aufzubauen; gleichzeitig suchen die regionalen Unternehmen zunehmend Fachkräfte. Dabei bietet der grenzüberschreitende Wirtschafts- und Arbeitsmarkt auch neue Chancen, die noch unzureichend erkannt und genutzt werden. Wie können also die hier beheimateten jungen Menschen befähigt werden, die Potenziale vor Ort zu erkennen und daraus für sich eine Berufs- und Lebensperspektive in der gemeinsamen Euroregion zu entwickeln? Dieser Frage widmete sich vor einigen Jahren das deutsch-polnische Projekt „Karriere ohne Grenzen“, das in gemeinsamer Verantwortung von der PONTES-Agentur des IBZ St. Marienthal und der Niederschlesischen Handwerkskammer Wrocław durchgeführt wurde. Es hatte sich zur Aufgabe gemacht, gemeinsame Instrumente für die grenzübergreifende Berufsorientierung in der Euroregion Neisse-Nisa-Nysa zu entwickeln – dies insbesondere für Schülerinnen und Schüler in sächsischen Oberschulen und in niederschlesischen *Gimnazja*.¹ Die Gründung des Kompetenz- und Koordinationszentrums Polnisch (KoKoPol) am IBZ St. Marienthal im Jahre 2020 schafft einen Anlass, an die Projekterfahrungen von damals zu erinnern und über die Bedeutung der Sprachenkenntnisse bei Karriereplanung im Nachbarland nachzudenken.

Auf Grund der unterschiedlichen (Berufs-)Bildungssysteme in Sachsen und Polen bestanden bis dahin in der Herangehensweise der deutschen und polnischen Akteure beim

PL

Pod względem rozwoju demograficznego Euroregion Nysa-Neisse-Nisa stoi przed olbrzymimi wyzwaniami. Przede wszystkim na obszarach rolniczych o nierozwiniętej strukturze ekonomicznej po stronie niemieckiej i polskiej w dalszym ciągu młodzi ludzie opuszczają swoje strony rodzinne, aby zapewnić sobie przyszłość w prosperujących aglomeracjach; jednocześnie przedsiębiorstwa regionalne coraz intensywniej szukają fachowców. Nadgraniczny rynek gospodarczy i rynek pracy oferują przy tym nowe szanse, które jeszcze niedostatecznie są rozpoznane i wykorzystane. Jak więc umożliwić mieszkającym tutaj młodym ludziom poznanie miejscowego potencjału i zbudowanie na tej podstawie własnej perspektywy zawodowej i życiowej we wspólnym Euroregionie? Pytaniu temu poświęcony był kilka lat temu projekt polsko-niemiecki „Kariera bez granic”, który przeprowadzony został w ramach współpracy Agencji PONTES przy Fundacji IBZ St. Marienthal i Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu. Postawił on sobie za zadanie wypracowanie wspólnych instrumentów dla transgranicznej orientacji zawodowej w Euroregionie Nysa-Neisse-Nisa – przede wszystkim w odniesieniu do uczennic i uczniów saksońskich szkół średnich i dolnośląskich *gimnazjów*.¹ Powstanie Centrum Kompetencji i Koordynacji Języka Polskiego (KoKoPol) przy Fundacji IBZ St. Marienthal w roku 2020 jest okazją do przypomnienia doświadczeń wyniesionych z tego projektu i zastanowienia się nad znaczeniem znajomości języków przy planowaniu kariery w sąsiednim kraju.

Ze względu na różne systemy kształcenia szkolnego i zawodowego w Saksonii i w Polsce u niemieckich i polskich uczestników występowały wielorakie różnice w podejściu do tematu „orientacja zawodowa”. Tak więc należało najpierw uczyć się od siebie

Thema Berufsorientierung vielfältige Unterschiede. So hieß es zunächst voneinander zu lernen und gemeinsame Ansätze herauszuarbeiten. Neben Expertentreffen und Fachkonferenzen von Partnern und Multiplikatoren aus dem Umfeld der Berufsorientierung beider Länder lag dabei ein besonderer Fokus auf der Zusammenarbeit deutscher und polnischer Lehrkräfte im Rahmen gemeinsamer Fortbildungen. Die hier entwickelten Methoden und Instrumente der grenzüberschreitenden Berufsorientierung wurden in verschiedenen deutsch-polnischen Workshops mit Schülerinnen und Schülern erprobt. Besonderer Höhepunkt war dabei der jährlich stattfindende Euroregionale Girls‘ Boys‘ Day – ein dreitägiger Workshop, bei dem sich deutsche, polnische und tschechische Jugendliche gemeinsam mit der Arbeitswelt und ihren Berufs- und Lebensperspektiven in der Euroregion auseinandersetzten und Betriebe und Zukunftsberufe vor Ort in allen drei Nachbarländern kennenlernten. Darüber hinaus arbeiteten deutsche und polnische Jugendliche in einer gemeinsamen Redaktionsgruppe an der Herausgabe ihrer deutsch-polnischen Schülerzeitung *Kropka-Punkt*, in der sie sich auf ihre Weise mit ihren Berufsperspektiven in der Euroregion auseinandersetzten. Diese wurde insgesamt in vier Auflagen im Umfang von 500 Stück je Auflage gedruckt und in den Schulen verteilt. Die gemeinsame Abschlussveranstaltung aller Projektbeteiligten fand dann am 12.06.2014 in Polen statt.

Die Erkenntnisse aus der Projektarbeit sind in die Erarbeitung einer deutsch-polnischen Handreichung für Lehrkräfte zur grenzüberschreitenden Berufsorientierung in der Euroregion Neisse-Nisa-Nysa eingeflossen, die Ende August 2014 erschienen ist (*Grenzüberschreitende Berufsorientierung. Deutsch-polnische Handreichung für Lehrkräfte*, zweisprachiges Handbuch, Umfang ca. 100 Seiten je Sprache und CD). An insgesamt sechzig Schulen und in persönlichen Gesprächen mit den Schulleitungen wurden die Materialien präsentiert und übergeben. Die Resonanz war durchweg positiv und besonders in den grenznahen Bereichen war das Verständnis des Projektansatzes stärker ausgeprägt. Abschließend zum Projektende wurde durch eine Befragung der Schulen der Einsatz der Handreichung im Unterricht ausgewertet. Im Ergebnis hatten mehr als 50% der an der Befragung teilnehmenden deutschen Schulen Impulse und Anregungen aus der Handreichung entnehmen können, die sie im Berufsorientierungsunterricht einsetzten.

Die Erfahrungen des Projekts „Karriere ohne Grenzen“ zeigen, dass für die grenzüberschreitende berufliche Orientierung Sprachkompetenz als eine von insgesamt acht Schlüsselkompetenzen eine wesentliche Rolle dabei spielt, junge Menschen auf eine berufliche Karriere im Nachbarland vorzubereiten.

Im zweisprachigen Handbuch werden die Schlüsselkompetenzen wie folgt definiert: „Schlüsselkompetenzen sind solche

nawzajem i opracować wspólne założenia. Poza spotkaniami ekspertów i specjalistycznymi konferencjami z partnerami i multiplikatorami z zakresu orientacji zawodowej z obydwu krajów w centrum uwagi znajdowała się współpraca polskich i niemieckich nauczycieli w ramach wspólnych szkoleń. Opracowane wtedy metody i instrumenty dla stworzenia transgranicznej orientacji zawodowej zostały wypróbowane w różnego rodzaju polsko-niemieckich warsztatach z udziałem uczennic i uczniów. Szczególnym punktem kulminacyjnym był przy tym odbywający się corocznie euroregionalny Girls‘ Boys‘ Day – czyli trzydniowe warsztaty, podczas których polska, niemiecka i czeska młodzież zajmowała się wspólnie kwestią świata pracy i swoimi perspektywami zawodowymi i życiowymi w Euroregionie, poznając na miejscu zakłady pracy i przyszłościowe zawody we wszystkich trzech sąsiadujących ze sobą krajach. Ponadto młodzi ludzie z Polski i Niemiec pracowali we wspólnej grupie redakcyjnej nad wydaniem własnej polsko-niemieckiej gazety uczniowskiej *Kropka-Punkt*, w której samodzielnie zajmowali się swoimi perspektywami zawodowymi w Euroregionie. Gazeta ta wydrukowana została w sumie w czterech wydaniach o każdorazowym nakładzie 500 egzemplarzy i rozprowadzona w szkołach. Wspólna impreza na zakończenie projektu z udziałem wszystkich jego uczestników odbyła się 12.06.2014 r. w Polsce.

Wiedza wyniesiona z pracy w ramach projektu wykorzystana została w opracowaniu polsko-niemieckich zaleceń dla nauczycieli organizujących transgraniczną orientację zawodową w Euroregionie Nysa-Neisse-Nisa, które ukazały się w końcu sierpnia 2014 r. (*Transgraniczna orientacja zawodowa. Polsko-niemiecki poradnik dla nauczycieli*; dwujęzyczny podręcznik, objętość ok. 100 stron w każdym języku, CD). Materiały te zostały zaprezentowane podczas osobistych rozmów z kierownictwem szkół i przekazane do 60 placówek szkolnych. Oddźwięk był bez wyjątku pozytywny, a zwłaszcza w regionach przygranicznych zrozumienie dla założeń projektu było większe. Na zakończenie projektu przeprowadzono w szkołach ankietę, na podstawie której dokonano oceny korzystania z tych zaleceń. Ostatecznie ponad 50% szkół niemieckich, które wzięły udział w ankiecie, korzystało z sugestii zawartych w „poradniku”, sięgając po nie w nauczaniu przedmiotów związanych z orientacją zawodową.

Doświadczenia projektu „Kariera bez granic” ukazują, że w odniesieniu do transgranicznej orientacji zawodowej kompetencje językowe zaliczają się do ośmiu kluczowych kompetencji, odgrywających zasadniczą rolę przy przygotowywaniu młodych ludzi do kariery zawodowej w kraju sąsiednim.

We wspomnianym wyżej dwujęzycznym podręczniku owe kluczowe kompetencje są definiowane następująco: „Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do

Kompetenzen, die alle Menschen benötigen, um sich persönlich zu entfalten und zu entwickeln, sich sozial einzugliedern, sowie ihren aktiven Bürgersinn und ihre Beschäftigung zu fördern“ (ebd., S. 26).

Der Abbau von kulturellen und sprachlichen Barrieren in Grenzregionen ist nach wie vor eine aktuelle Aufgabe. So führt derzeit das Europäische Zentrum für moderne Sprachen (ECML) ein Projekt durch, um den Sprachunterricht in der grenzüberschreitenden Berufsbildung zu verbessern: „Das Projekt konzentriert sich auf innovative Prozesse, die das Überschreiten sprachlicher und kultureller Grenzen erleichtern, sowie auf die Entwicklung der CLIL-Methodik in professionellen Umgebungen, die die Forschung mit den tatsächlichen Bedürfnissen vor Ort verbindet“

(<https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2020-2023/Enhancinglanguageeducationincross-borderprofessionalandvocationaleducation/tabid/4303/Default.aspx>).

Abschließend ist der Expertise des Progress-Instituts für Wirtschaftsforschung zuzustimmen, dass „die deutsch-polnischen Kooperationsmöglichkeiten in der beruflichen Bildung nur dann erschlossen werden können, wenn auf beiden Seiten Sprachbarrieren überwunden bzw. Mindestkenntnisse der deutschen bzw. der polnischen Sprache entwickelt sind“ (www.fachkraefteinitiative-ostdeutschland.de, zit. nach Kimura 2013).

¹ Das Projekt wurde gefördert über das „Operationelle Programm der grenzübergreifenden Zusammenarbeit Sachsen-Polen 2007–2013“.

WEITERFÜHRENDE LITERATUR / LITERATURA DO TEMATU:

Kimura, Goro Christoph (2013): Polnisch im Kontext der Arbeitnehmerfreizügigkeit in der deutsch-polnischen Grenzregion. In: Polski w Niemczech / Polnisch in Deutschland, 1, S. 35-43, <http://polnischunterricht.de/wp-content/uploads/2016/08/gazeta2013.pdf>

samorealizacji i rozwoju osobistego, integracji społecznej i zatrudnienia oraz bycia aktywnym obywatelem” (tamże, s. 24).

Niwelowanie barier kulturowych i językowych w regionach nadgranicznych jest w dalszym ciągu zadaniem aktualnym. I tak Europejskie Centrum Języków Nowożytnych (ECML) realizuje obecnie projekt, mający na celu doskonalenie nauczania języków w ramach nadgranicznego szkolenia zawodowego: „Projekt skupia się na innowacyjnych procesach, ułatwiających przekraczanie granic językowych i kulturowych, oraz na rozwijaniu metodyki CLIL w profesjonalnym otoczeniu, która łączy badania naukowe z rzeczywistymi lokalnymi potrzebami” (<https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2020-2023/Enhancinglanguageeducationincross-borderprofessionalandvocationaleducation/tabid/4303/Default.aspx>).

Na zakończenie należałoby zgodzić się z ekspertyzą placówki Progress-Institut für Wirtschaftsforschung, że „możliwości współpracy polsko-niemieckiej w zakresie kształcenia zawodowego mogą być rozwijane tylko wtedy, gdy po obu stronach zostaną pokonane bariery językowe i zostanie osiągnięta minimalna znajomość języka niemieckiego i polskiego” (www.fachkraefteinitiative-ostdeutschland.de, cyt. za Kimura 2013).

¹ Projekt otrzymał wsparcie finansowe z funduszu: „Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Saksonia – Polska 2007–2013“.

Lebenslauf / Życiorys

MÖGLICHKEITEN DER REGION NUTZEN. EIN GESPRÄCH MIT MICHAELA VAJOVA-SCHUCKART WYKORZYSTAĆ MOŻLIWOŚCI TEGO REGIONU. ROZMOWA Z MICHAELĄ VAJOVĄ-SCHUCKART

EWA WIESZCZECZYŃSKA, MICHAELA VAJOVÁ-SCHUCKART

DE

Wie ist es dazu gekommen, dass eine Slowakin in Deutschland lebt und polnische Kunden der Deutschen Bank betreut?

Der Grund für all das war die Liebe. Während meines ersten Studiums, und das war die Kulturwissenschaft an der Comenius-Universität in Bratislava, habe ich meinen zukünftigen Mann kennengelernt. Er ist aus Bayern gekommen, um in Bratislava Medizin zu studieren. Wir haben uns in der Universitätsbibliothek getroffen. Nach unserem Studium entschieden wir uns nach Deutschland zu ziehen und mein Mann bekam ein Anstellungsangebot in einem Görlitzer Krankenhaus. Es stellte sich heraus, dass Polnisch hier in der Grenzregion für die Alltagskommunikation sehr wichtig ist. Schon früher wollte ich diese Sprache lernen. Beide Sprachen gehören zur gleichen Sprachfamilie, daher verstand ich viel Polnisch.

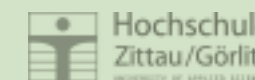
Aber erst in Görlitz bekam ich die Möglichkeit, Polnisch von den Muttersprachler*innen zu lernen, also besuchte ich verschiedene Veranstaltungen, lernte in Tandems. Nach einiger Zeit erfuhr ich, dass es an der Hochschule Zittau/Görlitz einen Studiengang gibt, wo man Polnisch auf einem hohen Niveau erlernen und zusätzlich translatorische Kompetenzen polnisch-deutsch sowie Kenntnisse der Wirtschaftswissenschaft erwerben kann. Durch das Studium beherrsche ich nun Polnisch so gut, dass ich mich nicht nur im Alltag, sondern auch im Beruf gut verständigen kann. Ich wollte optimal die Möglichkeiten dieser Region und meine Sprachkenntnisse nutzen und bewarb mich deshalb um ein Praktikum bei der Deutschen Bank. Es stellte sich heraus, dass die Deutsche Bank nach einer Fachkraft für polnische Kunden suchte und so begann mein berufliches Abenteuer mit der polnischen Sprache im Bankwesen.

Sie sprechen Polnisch auf hohem Niveau. Was half Ihnen das zu erreichen?

Ich bin froh, dass wir während des Studiums im praktischen Polnischunterricht, im Phonetik-, Grammatik- und Übersetzungsunterricht sehr intensiven Kontakt mit der polnischen Sprache hatten. Ich denke, dass ich die Sprache auf einem recht hohen Niveau beherrsche, dank der Tatsache, dass ich schon andere Fremdsprachen gelernt hatte und meine eigenen Lernstrategien habe. Außerdem war es wichtig, systematisch zu sein und regelmäßigen Kontakt mit der Sprache zu haben, indem man polnische Zeitungen und Literatur las, Filme ansah oder Radio hörte. Für mich ist eine gute Beherrschung einer Sprache eine Kombination aus sprachlicher und kultureller Kompetenz.

Ich denke auch, dass mein sechsmonatiger Aufenthalt in Polen eine wichtige Rolle bei meinen guten Polnischkenntnissen gespielt hat. Im Winter 2016 verbrachte ich ein Erasmus-Semester an der Universität Wrocław und belegte nicht nur Übersetzungskurse am Institut für Germanistik, sondern auch Kurse in Rechnungswesen und Wirtschaftsrecht an der Fakultät für Recht, Verwaltung und Wirtschaft. In meiner Freizeit war ich in einer Theatergruppe aktiv und obwohl wir die Aufführung auf Deutsch vorbereiteten, sprachen wie Polnisch, was mir half, die Umgangssprache zu beherrschen. Da Wrocław 2016 die Kulturhauptstadt Europas war, konnte ich ein sehr breites kulturelles Angebot der Stadt nutzen. Ich habe

Das Gespräch führte Ewa Wieszczechyńska /
Rozmowa z Michaelą Vajovą-Schuckart,
absolwentką kierunku
Ekonomia i Języki
na uczelni Hochschule
Zittau/Görlitz.
Rozmawia Ewa
Wieszczechyńska

wiel über die Geschichte von Wrocław gelernt, über den Platz von Juden, Deutschen und Polen in der Nachkriegsgeschichte der Stadt. All dies half mir, Fach- und Umgangssprache zu erlernen, interkulturelle Kompetenz zu erwerben und Sprachgewandtheit zu entwickeln.

Wie bereiten Sie sich auf Gespräche mit polnischen Kunden vor?

Ich begann die Zusammenarbeit mit der Deutschen Bank mit einem Berufspraktikum im 7. Semester. Zum Praktikumsabschluss erstellte ich auf Deutsch und Polnisch ein Glossar mit Begriffen, die hilfreich sind, dem Kunden ein bestimmtes Bankprodukt zu präsentieren. Später ergänzte ich es immer wieder um neuen Wortschatz. Ich benutze es die ganze Zeit und meistens bereite ich vor einem Kundengespräch einen Plan mit Unterpunkten vor, wobei ich mir die Begriffe und Ausdrücke aufschreibe, die mir bei der Produktpräsentation helfen werden. Außerdem führe ich ebenso Korrespondenz in polnischer Sprache. Oft benutze ich die Materialien aus dem Studium, die ich um Muster von Gebrauchstexten aus dem Internet ergänzte. Ich habe inzwischen einen beachtlichen Grundstock an Beispielen.

Welche Ihrer Gespräche zählen zu den anspruchsvollsten?

Kundengespräche erfordern in der Regel viel Konzentration, da ich in vielen Fällen spontan reagieren muss. Deshalb ist das, was ich sage, nicht immer hundertprozentig grammatisch korrekt, aber die Gespräche mit polnischen Kunden verlaufen in der Regel in einer entspannten Atmosphäre. Wenn ich einen sprachlichen Fehler mache, lächeln die Kunden normalerweise oder sie korrigieren mich einfach. So mache ich immer weniger Fehler. Hingegen sind Versicherungsgespräche für mich am anspruchsvollsten. Das Problem ist, dass das Versicherungssystem in Deutschland eine viel längere Tradition hat als in osteuropäischen Ländern. Nicht alle Versicherungsprodukte sind in Polen erhältlich, daher gibt es im Polnischen keine Begriffsentsprechungen. Die Vorbereitung auf ein solches Gespräch erfordert viel Zeit. Ich muss die deutschen Texte genau analysieren, das Gespräch genau auf Polnisch vorbereiten und da, wo es keine Entsprechungen im Polnischen gibt, auf eine Umschreibung zurückgreifen. Eine Herausforderung sind ebenfalls Unterlagen vom Finanzamt, wo ich den Kunden die Grundsätze der Zusammenarbeit zwischen Bank und Amt erklären muss. Dazu gibt es keine Paralleltexte, keine sprachlichen Entsprechungen, und daher muss ich, wie gesagt, die unbekannten Begriffe umschreiben.

PL

Jak to się stało, że Słowaczka mieszka w Niemczech i zajmuje się obsługą polskich klientów Deutsche Bank?

Powodem tego wszystkiego była miłość. Podczas moich pierwszych studiów, a było to kulturoznawstwo na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie, poznałam mojego przyszłego męża. Przyjechał z Bawarii do Bratysławy na studia medyczne. Poznaliśmy się w bibliotece uniwersyteckiej. Po studiach zdecydowaliśmy się zamieszkać w Niemczech i mój mąż dostał propozycję podjęcia pracy w jednym ze szpitali w Görlitz. Okazało się, że tu w rejonie przygranicznym język polski jest bardzo potrzebny do codziennej komunikacji. Już wcześniej chciałam nauczyć się tego języka. Słowacki i polski należą do tej samej rodziny językowej, dlatego też dość dużo rozumiałam po polsku. Jednak dopiero w Görlitz miałam możliwość opanowania polskiego poprzez kontakt z rodzimymi jego użytkownikami, zaczęłam więc chodzić na różnego rodzaju spotkania, na tandemy. Po jakimś czasie dowiedziałam się, że na uczelni Hochschule Zittau/Görlitz jest kierunek, na którym można nauczyć się języka polskiego na wysokim poziomie, dodatkowo nabyć kompetencje w zakresie tłumaczeń polsko-niemieckich oraz zdobyć wiedzę w zakresie ekonomii. Dzięki tym studiom opanowałam język polski na takim poziomie, by móc się porozumiewać nie tylko w życiu codziennym, ale też zawodowym. Chciałam maksymalnie wykorzystać możliwości tego regionu oraz moją znajomość języków obcych, dlatego zgłosiłam się na praktykę zawodową do Deutsche Bank. Okazało się, że poszukują osoby do obsługi polskich klientów, i tak zaczęła się moja przygoda zawodowa z językiem polskim w bankowości.

Zna Pani język polski na poziomie zaawansowanym. Co pomogło Pani w osiągnięciu tak wysokiej biegłości?

Cieszę się, że w trakcie studiów mieliśmy bardzo intensywny kontakt z językiem w ramach zajęć z praktycznej znajomości języka polskiego, fonetyki, gramatyki i zajęć tłumaczeniowych. Myślę, że język opanowałam na dość wysokim poziomie dzięki temu, że wcześniej uczyłam się już innych języków obcych i mam swoje własne strategie uczenia się. Oprócz tego ważna była tu systematyczność oraz regularny kontakt z językiem poprzez czytanie polskiej prasy i literatury, oglądanie filmów czy słuchanie radia. Dla mnie dobra znajomość języka to połączenie kompetencji językowej i kulturowej. Myślę też, że ważną rolę w dobrym opanowaniu języka polskiego odegrał mój półroczny pobyt w Polsce. W ramach programu Erasmus przebywałam w semestrze zimowym 2016 na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie uczestniczyłam nie tylko w zajęciach tłumaczeniowych w Instytucie Germanistyki, ale zaliczyłam również księgowość, prawo handlowe na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii. W czasie wolnym chodziłam również na zajęcia teatralne, co prawda przygotowywaliśmy wspólnie występ w języku niemieckim, ale cała komunikacja przebiegała w języku polskim, co pomogło mi w opanowaniu języka potocznego. Dzięki temu, że Wrocław był w roku 2016 Europejską Stolicą Kultury, mogłam korzystać z bardzo szerokiej oferty kulturalnej tego miasta. Dowiedziałam się bardzo dużo o historii Wrocławia, o miejscu Żydów, Niemców i Polaków w jego powojennej historii. To wszystko pomogło mi w poznaniu języka specjalistycznego, potocznego, kompetencji interkulturowej oraz w rozwinięciu płynności językowej.

Jak przygotowuje się Pani do rozmów z polskimi klientami?

Współpracę z Deutsche Bank rozpoczęłam od praktyki zawodowej, która była w programie studiów na 7. semestrze. Warunkiem jej zaliczenia było m.in. napisanie pracy naukowej na wybrany temat związany ze specyfiką firmy, w której dany student obywa praktykę. Celem mojej pracy było przygotowanie glosariusza pojęć z dziedziny bankowości w języku polskim i niemieckim. Zebrałam w nim pojęcia i frazy, które są niezbędne, by przedstawić klientowi określony produkt bankowy. W następnych latach pracy w Deutsche Bank uzupełniałam ten glosariusz o coraz to nowsze słownictwo. Korzystam z niego cały czas i zwykle przed spotkaniem z klientem przygotowuję w podpunktach plan rozmowy i zapisuję pojęcia i frazy, które będą mi pomocne w przedstawieniu wybranego produktu bankowego. Poza tym prowadzę również korespondencję w języku polskim. Często korzystam z materiałów z zajęć na uczelni, dodatkowo uzupełniłam je o wzory tekstów użytkowych, zebrane w trakcie przeszukiwania zasobów internetowych. Mam już dość sporą bazę własnych danych.

Które rozmowy wspomina Pani jako najbardziej wymagające?

Rozmowy z zasady wymagają dużej koncentracji, bo w wielu przypadkach muszę reagować spontanicznie. Z tego też powodu moje wypowiedzi nie zawsze są stuprocentowo poprawne gramatycznie, ale rozmowy z polskimi klientami z reguły przebiegają w bardzo sympatycznej atmosferze. Zwykle się uśmiechają, jak zrobię jakiś błąd gramatyczny, lub mnie po prostu poprawiają. Dzięki temu popełniam coraz mniej błędów językowych. Natomiast najbardziej wymagające są dla mnie rozmowy dotyczące oferty ubezpieczeniowej Deutsche Bank. Problem polega na tym, że w Niemczech system ubezpieczeń ma dużą dłuższą tradycję niż w krajach wschodnioeuropejskich. Nie wszystkie produkty ubezpieczeniowe są w Polsce dostępne, a co za tym idzie, brak jest w języku polskim odpowiednich ekwiwalentów. Przygotowanie się do takiej rozmowy wymaga dużo czasu. W takiej sytuacji muszę dokładnie przeanalizować teksty niemieckie, przygotować szczegółowo całą rozmowę w języku polskim, i w przypadku, gdy nie ma odpowiednich polskich ekwiwalentów, muszę zastosować metodę opisową. Wyzwaniem są też dokumenty z urzędu skarbowego, wyjaśnianie klientom zasad współpracy między bankiem a urzędem. Brak w tym zakresie tekstów równoległych, brak ekwiwalentów językowych, i dlatego, jak już wspominałam, muszę opisywać omawiane pojęcia.

Ankündigungen / Zapowiedzi

NEUER STUDIENGANG AN DER HOCHSCHULE ZITTAU/GÖRLITZ

NOWY KIERUNEK STUDIÓW W WYŻSZEJ SZKOLE ZITTAU/GÖRLITZ

FRED SCHULZ

DE

Als Nachfolger des Diplom-Studienganges Übersetzen Englisch/Polnisch ist der Masterstudiengang Fachübersetzen Deutsch/Polnisch an der Hochschule Zittau/Görlitz berufsbegleitend und e-learning-basiert konzipiert und richtet sich an Personen, die den Erwerb einer arbeitsmarkt- und unternehmensrelevanten Zusatzqualifikation Dolmetschen/Übersetzen anstreben und beabsichtigen, im Unternehmen oder selbstständig tätig zu werden als Fachübersetzer*in, Terminologe/Terminologin, Lexikograph*in oder Lektor*in.

Zulassungsvoraussetzungen sind ein erster berufsqualifizierender Abschluss mit wirtschaftswissenschaftlicher oder philologischer Ausrichtung plus mindestens einjährige Berufspraxis mit Bezug zur Wirtschaft oder zum Übersetzen sowie Sprachkenntnisse zumindest auf dem Niveau C1 (Deutsch) und B2 (Polnisch). Innerhalb der ersten 3 Semester absolvieren die Studierenden online und unter Betreuung des Modulverantwortlichen innerhalb von 6 Wochen jeweils eines von vier Modulen. Am Ende eines jeden Turnus steht eine dreitägige Präsenzphase an der Hochschule in Görlitz mit der sie abschließenden Modulprüfung. Das vierte Semester ist der Masterarbeit und deren Verteidigung vorbehalten.

Die zwölf Module der ersten drei Semester werden etwa hälftig von Hochschullehrer*innen der HSZG und beeideten Berufspraktiker*innen durchgeführt, die – je nach gewähltem Thema – auch für die Masterarbeit als Betreuer*innen zur Verfügung stehen.

Das Ziel besteht in der Ausprägung von sprachlichen, interkulturellen, Recherchier-, Tool-, Fach- und Dienstleistungskompetenzen entsprechend den Anforderungen der beruflichen Praxis und der ISO 17100:2015 (Anforderungen an Übersetzungsdienstleistungen).

PL

Studia magisterskie w zakresie tłumaczeń biznesowych w języku polskim i niemieckim w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz (Hochschule Zittau/Görlitz, HSZG), zajmujące miejsce studiów dyplomowych w zakresie tłumaczeń pisemnych w języku angielskim/polskim, mają charakter zaoczny i opierają się na e-learningu. Przeznaczone są dla osób, które chcą zdobyć dodatkowe kwalifikacje w zakresie tłumaczeń ustnych i pisemnych, istotne z punktu widzenia rynku pracy i przedsiębiorstwa, i które zamierzają pracować w przedsiębiorstwie lub samodzielnie jako tłumacz techniczny, terminolog, leksykograf lub redaktor.

Wymagania wstępne to wykształcenie wyższe ekonomiczne lub filologiczne oraz co najmniej roczne doświadczenie zawodowe związane z ekonomią lub tłumaczeniami, a także znajomość języków na poziomie przynajmniej C1 (niemiecki) i B2 (polski). W trakcie pierwszych 3 semestrów studenci przez 6 tygodni zaliczają jeden z czterech modułów – zdalnie i pod nadzorem opiekuna modułu. Na zakończenie każdego cyklu odbywa się trzydniowa faza stacjonarna w Wyższej Szkole w Görlitz z końcowym egzaminem modułowym. Czwarty semestr jest zarezerwowany na pracę magisterską i jej obronę.

Dwanaście modułów podczas pierwszych trzech semestrów jest prowadzonych mniej więcej w połowie przez profesorów HSZG i przysięgłych tłumaczy-praktyków, którzy – w zależności od wybranego tematu – mogą też być opiekunami pracy magisterskiej.

Celem jest rozwijanie kompetencji językowych, międzykulturowych, badawczych, narzędziowych, specjalistycznych i usługowych zgodnie z wymogami praktyki zawodowej i normy ISO 17100:2015 (wymagania dla usług tłumaczeniowych).

Zurzeit befindet sich der Studiengang im Prozess der Review, die die Zulassung für weitere sieben Jahre anstrebt. Vorgesehene Modulschwerpunkte sind dabei die folgenden:

>> **MODUL I:** Übersetzen als Beruf

>> **MODUL II:** Text- und Diskursanalyse – Analyse eines Übersetzungsauftrages

>> **MODUL III:** Softwarebasierte Übersetzungsprozesse

>> **MODUL IV:** Fachsprache/-übersetzen Wirtschaft I – (Praxisprojekt Übersetzungsdienstleistungen: ISO 17100:2015)

>> **MODUL V:** Fachsprachentheorie

>> **MODUL VI:** Fachsprache/-übersetzen Wirtschaft II – Wirtschaftskorrespondenz

>> **MODUL VII:** Terminologearbeit

>> **MODUL VIII:** Fachsprache/-übersetzen Wirtschaft III – Unternehmensinterne Kommunikation

>> **MODUL IX:** Sprachbewusstsein und Sprachpflege

>> **MODUL X:** Fachsprache/-übersetzen Wirtschaft IV – Unterlagen/ Dokumentation

>> **MODUL XI:** Fachsprache/-übersetzen Wirtschaft V – Finanz- und Berichtswesen

>> **MODUL XII:** Dolmetschen

>> **MODUL XIII:** Abschlussarbeit und deren Verteidigung

Für den erfolgreichen Abschluss werden für die Module I–XII jeweils 5, für die Masterarbeit 30 Credit Points nach dem GER vergeben. Bereits erbrachte Studienleistungen können auf Antrag beim Prüfungsausschuss der Fakultät in einem Umfang von bis zu 30 Credit Points anerkannt werden.

Voraussetzung für das Zustandekommen einer Matrikel sind mindestens 6 Bewerberinnen und Bewerber, die o.g. Zulassungsbedingungen vollumfänglich erfüllen.

Als berufsbegleitender Studiengang ist der Master Fachübersetzen gebührenpflichtig. Die Höhe der Gebühr beträgt für jedes der vier Semester 610 €.

Obecnie program jest w trakcie opiniowania, mającego na celu dopuszczenie na następnych siedem lat. Przewidziane są następujące moduły:

>> **MODUŁ I:** Tłumaczenie jako zawód

>> **MODUŁ II:** Analiza tekstu i dyskursu – analiza zlecenia tłumaczeniowego

>> **MODUŁ III:** Procesy tłumaczeniowe oparte na oprogramowaniu

>> **MODUŁ IV:** Język specjalistyczny/tłumaczenie specjalistyczne Ekonomia I (Projekt praktyczny Usługi tłumaczeniowe: ISO 17100:2015)

>> **MODUŁ V:** Teoria języków specjalistycznych

>> **MODUŁ VI:** Język specjalistyczny/tłumaczenie specjalistyczne Ekonomia II – Korespondencja biznesowa

>> **MODUŁ VII:** Praca z terminologią

>> **MODUŁ VIII:** Język specjalistyczny/tłumaczenie specjalistyczne Ekonomia III – Komunikacja wewnętrzna w firmie

>> **MODUŁ IX:** Świadomość językowa i kultura języka

>> **MODUŁ X:** Język specjalistyczny/tłumaczenie specjalistyczne Ekonomia IV – Dokumenty/dokumentacja

>> **MODUŁ XI:** Język specjalistyczny/tłumaczenie specjalistyczne Ekonomia V – Finanse i sprawozdania

>> **MODUŁ XII:** Tłumaczenie ustne

>> **MODUŁ XIII:** Praca dyplomowa i jej obrona

Dla pomyślnego ukończenia studiów uzyskuje się 5 punktów kredytowych za każdy z modułów I–XII oraz 30 punktów kredytowych za pracę magisterską według CEFR. Można wnioskować do komisji egzaminacyjnej wydziału o uznanie wcześniej uzyskanych zaliczeń do maksymalnej liczby 30 punktów kredytowych.

Warunkiem wstępnym naboru jest minimum 6 kandydatów, którzy w pełni spełniają powyższe wymagania.

Jako studia wieczorowe program studiów magisterskich Specjalistyczne tłumaczenia biznesowe jest płatny. Czesne za każdy z czterech semestrów wynosi 610 €.

Die (anteilig ebenfalls gebührenpflichtige) Belegung einzelner Module durch Externe ist auf Antrag auf Gasthörerschaft bei der Akademischen Verwaltung unter dem Vorbehalt freier Kapazitäten zulässig (in diesem Fall erfolgt die Ausstellung eines Leistungsnachweises, ohne Prüfung). Die Gebühr hierfür liegt bei 240 €/Semester.

Weitere Informationen zum Studiengang sind zu finden auf der Webseite der Fakultät Management- und Kulturwissenschaften unter: <https://f-mk.hszg.de/studiengaenge-in-goerlitz/wirtschaft-und-sprachen/fachuebersetzen-wirtschaft-deutschpolnisch-master>

Sollten Sie darüber hinaus noch Fragen haben, können Sie sich auch gern an den Studiengangverantwortlichen, Prof. Fred Schulz, wenden: f.schulz@hszg.de.

Dla wolnych słuchaczy uczestnictwo w poszczególnych modułach (odpłatne proporcjonalnie) jest dopuszczalne na wniosek do Administracji Akademickiej, przy uwzględnieniu wolnych miejsc (w tym przypadku wydawane jest zaświadczenie o zaliczeniu bez egzaminu). Odpowiednia opłata wynosi 240 €/semestr.

Więcej informacji na temat programu studiów można znaleźć na stronie internetowej Wydziału Zarządzania i Kulturoznawstwa pod adresem: <https://f-mk.hszg.de/studiengaenge-in-goerlitz/wirtschaft-und-sprachen/fachuebersetzen-wirtschaft-deutschpolnisch-master>

Jeżeli mają Państwo dalsze pytania, prosimy o kontakt z opiekunem programu, prof. Fredem Schulzem: f.schulz@hszg.de.

SPRACHLICHE KOMMUNIKATION IN DEUTSCH-POLNISCHEN STÄDTEPARTNERSCHAFTEN FACHTAGUNG BEI KOKOPOL AM IBZ ST. MARIENTHAL AM 17.-18. JUNI 2021

KOMUNIKACJA JĘZYKOWA W POLSKO-NIEMIECKICH PARTNERSTWACH MIAST. KONFERENCJA W KOKOPOL W MCS ST. MARIENTHAL W DNIACH 17-18 MARCA 2021

GUNNAR HILLE

DE

Das Thema der Kommunalpartnerschaften zwischen Deutschland und Polen ist unlängst wieder stärker in das Bewusstsein von Politikern, Wissenschaftlern und Vertretern der Zivilgesellschaft gerückt. Ein wesentlicher Impulsgeber war dabei die Studie des Deutschen Polen-Instituts *Suchen, was uns verbindet. Entwicklung, Chancen und Herausforderungen Deutsch-Polnischer Städtepartnerschaften* vom Herbst 2020. Hierbei wurden die wesentlichen Faktoren für das Gelingen von Städtepartnerschaften und damit einer „kommunalen Außenpolitik“ aufgezeigt. Gleichzeitig wurden die aktuelle Relevanz und die Zukunftsfähigkeit dieser Verschwisterungen bestätigt.

Noch näher zu beleuchten beim Austausch zwischen Partnerstädten aus Deutschland und Polen ist die sprachliche Kommunikation zwischen den Akteuren beider Länder. Waren bisher viele Polen des Deutschen mächtig, und leider nur wenige Deutsche des Polnischen, so sieht man heute eine Tendenz zum Englischen, das die Jüngeren meist einigermaßen beherrschen. Allerdings verlieren die Partnerschaften mit diesem „Globalesisch“ einen wesentlichen Teil dessen, was sie ausmacht: die eigene Kultur und Sprache.

Die Fachtagung stellt daher die Frage, ob und wie bei den weit mehr als 500 bestehenden Kommunalpartnerschaften sowie den zahlreichen anderen institutionalisierten Verschwisterungen die Kommunikation in der jeweiligen Muttersprache zum vertieften Kennenlernen der Partner beiträgt oder zum Erlernen der Partnersprache anregt. Ob nicht bereits eine rudimentäre Kenntnis der Nachbarsprache einen Gewinn an Erkenntnis und darüber hinaus Nähe ermöglicht? Ob nicht ein abgestuftes Modell der Verständigung funktionieren könnte, bei dem jeder Partner über ausreichend passive Kenntnisse der Partnersprache verfügt, um sie zu verstehen, sich selbst jedoch in der eigenen Sprache ausdrücken kann, das man als „rezeptive Zweisprachigkeit“ bezeichnen könnte?

Ihre Anmeldung ist über www.kokopol.eu möglich.

PL

Temat partnerstw komunalnych między Polską a Niemcami stał się ostatnio ponownie przedmiotem zainteresowania polityków, naukowców i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Ważnym bodźcem do tego były badania Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich, przedstawione w publikacji *Suchen, was uns verbindet. Development, Opportunities and Challenges of German-Polish Town Twinning* która ukazała się jesienią 2020 r. Uwypukliły one kluczowe czynniki sukcesu partnerstwa miast, czyli niejako „komunalnej polityki zagranicznej”, potwierdzając jednocześnie wagę i znaczenie dla przyszłości tych siostrzanych relacji.

Mówiąc o wymianie między miastami partnerskimi z Niemiec i Polski, należy jeszcze dokładniej przyjrzeć się komunikacji językowej między aktorami z obu krajów. Podczas gdy wcześniej wielu Polaków mówiło po niemiecku, a niestety tylko nieliczni Niemcy mówili po polsku, obecnie obserwuje się tendencję w kierunku języka angielskiego, którym młodsza generacja zazwyczaj w jakimś stopniu się posługuje. Jednak wraz z tym „globalnym językiem” partnerstwa tracą istotną część tego, co czyni je wyjątkowymi: własną kulturę i język.

Konferencja stawia zatem pytanie, czy i w jaki sposób porozumiewanie się w języku ojczystym przyczynia się do lepszego poznania partnerów lub do nauki języka partnera, w sytuacji ponad 500 istniejących partnerstw komunalnych, jak również w licznych innych zinstytucjonalizowanych partnerskich kontaktach. Czy nie jest tak, że nawet podstawowa znajomość języka sąsiada umożliwia pogłębienie znajomości i, co więcej, bliskości? Czy mógłby się sprawdzić stopniowany model komunikacji, w którym każdy z partnerów posiada wystarczającą pasywną znajomość języka partnera, aby go zrozumieć, ale może wyrażać się we własnym języku, co można by nazwać „dwujęzycznością receptywną”?

Rejestracji można dokonać za pośrednictwem strony www.kokopol.eu.

POLNISCH-KALENDER 2022 BEI BUSKE VERLAG

KALENDARZ DO NAUKI POLSKIEGO NA 2022 ROK W WYDAWNICTWIE BUSKE

GUNNAR HILLE

DE

Beim Erlernen einer anderen Sprache sind meist ein langer Atem und ein möglichst täglicher Beitrag zum Aufbau der Kenntnisse notwendig und zielführend. Bewährt haben sich dabei die sogenannten Sprachkalender, die für jeden Tag ein Blatt zum Abreißen und Lernen bereithalten. Für die gängigen Sprachen Englisch, Französisch etc. halten größere Verlage seit Jahren ein entsprechendes Angebot vor, Polnisch-Kalender hingegen gab es nur kurze Zeit beim Buske Verlag in Hamburg. Angesichts der (noch) überschaubaren Zahl von Polnisch-Lernenden und der entsprechend geringeren Käuferzahl hat sich das sehr hilfreiche Angebot unternehmerisch letztlich nicht mehr getragen und die Auflage musste – zum Leidwesen von Lernenden wie Sprachpolitikern – eingestellt werden.

Das Team von KoKoPol hat nun eine Absprache mit dem Buske Verlag zur Wiederaufnahme des Polnisch-Lernkalenders in das Programm treffen können und dafür Unterstützung bei Werbung und Verbreitung zugesagt. Wir sehen in dem Angebot eines Lernkalenders eine sehr gute Möglichkeit, deutschen Polnischlernenden in täglichen Portionen die polnische Sprache näherzubringen, ganz im Sinn der Ziele von KoKoPol.

Für Konzeption und Inhalt des Polnisch-Kalenders für 2022 wurde zudem ein sehr erfahrener Autor und Didaktiker gewonnen, der dem Polonus-Leser bekannt sein dürfte: Prof. Dr. Aleksander-Marek Sadowski, Chefredakteur von unserer Zeitschrift.

Das von Prof. Sadowski entwickelte Konzept für den Kalender 2022 fand große Zustimmung, so dass Buske das unternehmerische Risiko auf sich und eine Neuauflage der Lernkalenders ins Programm nahm. Der Verlag wirbt wie folgt für das Produkt:

PL

Podczas nauki nowego języka konieczne i celowe dla poszerzania kompetencji są zazwyczaj długotrwałe, możliwie codzienne starania. Sprawdził się tzw. kalendarz językowy, który na każdy dzień przewiduje kartkę do oderwania i nauki. Dla popularnych języków, angielskiego, francuskiego itp., większe wydawnictwa oferują takie kalendarze od lat, ale polskie kalendarze przez krótki czas były dostępne tylko w wydawnictwie Buske Verlag w Hamburgu. Ze względu na niewielką (na razie) liczbę uczących się języka polskiego i odpowiednio mniejszą liczbę nabywców, ta bardzo pomocna oferta okazała się ostatecznie nieopłacalna i wydanie musiało zostać wstrzymane – ku niezadowoleniu osób uczących się i zajmujących się polityką językową.

Zespół KoKoPol porozumiał się z wydawnictwem Buske Verlag w sprawie przywrócenia kalendarza do nauki języka polskiego do programu oraz obiecał wsparcie w zakresie reklamy i dystrybucji. Ofertę kalendarza do nauki postrzegamy jako bardzo dobrą okazję do przybliżenia niemieckim uczącym się polszczyzny w codziennych porcjach, w duchu KoKoPol.

Do opracowania koncepcji i treści polskiego kalendarza na rok 2022 został zatrudniony bardzo doświadczony autor i dydaktyk, który powinien być znany czytelnikom Polonusa: prof. dr hab. Aleksander-Marek Sadowski, redaktor naczelny naszego pisma.

Opracowana przez prof. Sadowskiego koncepcja kalendarza na rok 2022 spotkała się z dużą aprobatą, dlatego wydawca Buske podjął przedsięwzięcie ryzyko i wprowadził do programu nową edycję kalendarza edukacyjnego. Wydawnictwo reklamuje produkt w następujący sposób:

„TÄGLICH EINE PORTION POLNISCH – ABWECHSLUNGSREICHE DIALOGE UND LESETEXTE – WORTSCHATZ- UND GRAMMATIKÜBUNGEN – ANWENDUNGSORIENTIERTES POLNISCH – WISSENSWERTES ÜBER LAND UND LEUTE – LÖSUNGEN, VOKABELHILFEN, ÜBERSETZUNGEN AUF DER RÜCKSEITE DER KALENDERBLÄTTER – NIVEAU A 1 BIS A 2 (ODER DARÜBER) DES GEMEINSAMEN EUROPÄISCHEN REFERENZRAHMENS“

/

„CODZIENNA PORCJA JĘZYKA POLSKIEGO – UROZMAIACONE DIALOGI I TEKSTY DO CZYTANIA – ĆWICZENIA NA SŁOWNICTWO I GRAMATYKĘ – POLSZCZYZNA DO PRAKTYCZNEGO UŻYTKU – CIEKAWOSTKI O KRAJU I JEGO MIESZKAŃCACH – ROZWIĄZANIA, POMOCY SŁOWNIKOWE, TŁUMACZENIA NA ODWROCIIE KARTEK KALENDARZA – POZIOM A 1 DO A 2 (LUB WYŻSZY) EUROPEJSKIEGO SYSTEMU OPISU KSZTAŁCENIA JĘZYKOWEGO“

Die Auslieferung erfolgt ab Juli 2021, der Ladenpreis wird 16,90 Euro betragen. Wir hoffen sehr, dass der Polnisch-Lernkalender eine angemessene Verbreitung findet und damit künftig fester Bestandteil im Buske-Programm werden kann. Auch dies ein Beitrag zur europäischen Sprachenvielfalt.

Kalendarz będzie dostępny od lipca 2021 roku, a cena detaliczna wyniesie 16,90 euro. Mamy wielką nadzieję, że polski kalendarz edukacyjny zdobędzie odpowiednią popularność i w przyszłości stanie się stałym elementem programu wydawnictwa Buske. Również i to jest przyczynkiem do europejskiej wielojęzyczności.

**BUSKE SPRACHKALENDER /
KALENDARZ JĘZYKOWY WYDAWNICTWA BUSKE**
Polnisch 2022

Gedicht / Wiersz

MIECZYŚŁAW JASTRUN

DE

Mieczysław Jastrun (1903–1983):
Dichter, Übersetzer, Literaturwissenschaftler. Seine philosophische Lyrik bedient sich oft einer Aufschichtung von Paradoxien.

PL

Mieczysław Jastrun (1903–1983):
poeta, tłumacz, literaturoznawca. Jego filozoficzna liryka posługuje się często nawarstwieniem paradoksalności.

Dich erinnern

Erinnern dich und dich benennen,
wie einen ersten Stern, der zittert...
Wie einen Stern am Abendhimmel,
eh er gelöscht wird vom Gewitter.

Verdeckt die Zeit flüchtige Formen,
sie tauchen ins Vergessen ein,
vom Dasein abgeschnittene Schatten,
geworfen weg – und so allein.

Hast du im Dunkeln schon vergessen
den eigenen Umriss und das Leben,
das wie ein Schrei dem Leib entrissen,
ins Purpurrot des Bluts geflossen?

Ciebie przypomnieć

Ciebie przypomnieć, nazwać ciebie,
Jak pierwszą, drżącą gwiazdę, która...
Jak gwiazdę na wieczornym niebie,
Zanim ją zgasi chłodna chmura.

Przestłonił czas twą postać lotną,
Schodzącą w kręgi zapomnienia,
Jak cień odcięty od istnienia,
Cień rzucających – tak samotną.

Możesz już w mroku zapomniała
O kształcie swym? O życiu, które
Jak nagły krzyk wyprute z ciała
Spłynęło w groźnej krwi purpurę?

Übersetzung: M.T. und C.S.

Unsere Galerie / Nasza galeria

JU SOBING

DE

Bildende Künstlerin und Lyrikerin,
geboren in 1944 in Brückenberg/Schlesien,
wohnt in Radebeul und Sorbolongo/Italien.

Kunst gibt keine Antworten. Sie stellt Fragen, sie soll den Betrachter aufmerksam machen, ihn anregen, sich mit einer Arbeit, einem Thema auseinander zu setzen, seine Sichtweise einzubringen, bis er in seinem Innern angelangt ist. Es geht mir darum, die innere Wirklichkeit der Dinge zu suchen und zu zeigen. In den Linien, dem Rhythmus einer Landschaft, eines Baumes, einer Figur, in diesen Strukturen des Lebens drückt sich für mich innere Wirklichkeit aus, die ich mit meiner eigenen Wirklichkeit zu verknüpfen suche. Dabei ist für mich auch das Arbeiten mit verschiedenen Techniken wichtig, auch das freie unthematische künstlerische Spiel; das prozesshafte Arbeiten; Schichten übereinander legen; Arbeiten der Natur aussetzen; wieder überarbeiten; Verknüpfung von Wort und Bild ... und immer wieder überdenken, weil sich im Innersten schöpferische Handlung vollzieht. Kunst ist das Erschaffen von etwas Neuem aus dem, was schon da ist, Kunst kann aus der Sprachlosigkeit befreien.

Ju Sobing

PL

Plastyczka i poetka,
urodzona w 1944 w Karpaczu na Śląsku,
mieszka w Radebeul i Sorbolongo we Włoszech.

Sztuka nie daje odpowiedzi. Zadaje pytania, ma skłonić widza do uważności, pobudzić go do zajęcia się dziełem, tematem, do wprowadzenia swojego punktu widzenia, aż do momentu, w którym dotrze do swojego wnętrza. Chodzi mi o to, aby szukać i pokazać wewnętrzną rzeczywistość rzeczy. W liniach, rytmie pejzażu, drzewa, postaci, w tych strukturach życia, wyraża się dla mnie wewnętrzna rzeczywistość, którą staram się połączyć z moją własną rzeczywistością. Ważna jest dla mnie również praca z różnymi technikami, a także swobodna, atematyczna gra artystyczna; praca jako proces, nawarstwianie, wystawianie prac na działanie natury; przerabianie; łączenie słowa i obrazu ... i ciągłe przemyśliwanie od nowa, ponieważ w najgłębszej głębi odbywa się działanie twórcze. Sztuka jest tworzeniem czegoś nowego z tego, co już jest, sztuka może wyzwolić z zaniemówienia.

Ju Sobing

↑ Ju Sobing, MENSCHEN / LUDZIE
Collage / Acryl
80 x 60 cm
2004

← Ju Sobing, UNTERGANG / UPADEK
Acryl, Tusche auf Packpapier
ca. 90 x 70 cm
2005

Redaktion / Redakcja

AUTOR*INNEN UND INTERVIEWPARTNER*INNEN IN DIESER AUSGABE
AUTORZY* I PARTNERZY* WYWIADÓW W TYM WYDANIU

prof. dr Anna Dąbrowska

Sprachwissenschaftlerin, Leiterin der Schule für polnische Sprache und Kultur an der Universität Wrocław,
Mitglied der Staatlichen Kommission für Zertifizierung von Kenntnissen des Polnischen als Fremdsprache
Językoznawczyni, dyrektor Szkoły Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców na Uniwersytecie Wrocławskim,
członkini Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego

Dr. Regina Gellrich

Leiterin der Sächsischen Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (LaNa) in Görlitz
Dyrektor Saksońskiej Placówki ds. Wczesnej Nauki Języka Krajów Sąsiedzkich (LaNa) w Görlitz

Ralf Ostrowski

Kaufmännischer Leiter am Internationalen Begegnungszentrum St. Marienthal und Seminarleiter
Dyrektor handlowy w Międzynarodowym Centrum Spotkań St. Marienthal i opiekun zajęć

Prof. Dr. Fred Schulz

Translationswissenschaftler, Lehrstuhlinhaber an der Fakultät Management und Kulturwissenschaften der Hochschule Zittau/Görlitz
Translatolog, kierownik katedry na Wydziale Zarządzania i Kulturoznawstwa w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz

Agnieszka Siemasz-Kałuża

Dolmetscherin, Mitbegründerin der Elterninitiative #polskiwhejsj und der Bundeskonferenz der Polnischarbeitsgemeinschaften
Tłumacz, współzałożycielka inicjatywy rodziców #polskiwhejsj i Konferencji Federalnej Grup Roboczych ds. Języka Polskiego

Ju Sobing

Bildende Künstlerin und Autorin
Plastyczka i autorka

Wolfgang Templin

DDR-Oppositioneller, Osteuropaexperte und Autor
Przedstawiciel opozycji w NRD, ekspert ds. Europy Wschodniej i pisarz

Wolfgang Thierse

SPD-Politiker, ehemaliges MdB, ehemaliger Präsident des Bundestages, Ehrendoktor der Philosophischen Fakultät der Universität Münster
Polityk SPD, były deputowany do Bundestagu, były prezydent Bundestagu, doktor honoris causa Wydziału Filozofii Uniwersytetu w Münster

Michaela Vajová-Schuckart

Absolventin des Studienganges Wirtschaft und Sprachen an der Hochschule Zittau/Görlitz, heute Deutsche Bank, Filiale Görlitz
Absolwentka studiów na kierunku Ekonomia i Języki w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz, obecnie Deutsche Bank, filia w Görlitz

dr Ewa Wieszczyńska

Glottodidaktikerin an der Hochschule Zittau/Görlitz, Sprachpraxis Polnisch, polnische Phonetik, Grammatik und Lexikologie
Glottodydaktyczka w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz, zajęcia z praktycznej znajomości języka polskiego, fonetyki, gramatyki
i leksykologii

Impressum

POLONUS.

ZEITSCHRIFT FÜR DIE POLNISCHE SPRACHE UND DEN EUROPÄISCHEN DIALOG /
CZASOPISMO NA RZECZ JĘZYKA POLSKIEGO I EUROPEJSKIEGO DIALOGU

Herausgeber / Wydawca

Kompetenz- und Koordinationszentrum Polnisch (KoKoPol)
in Trägerschaft des Internationalen Begegnungszentrum St. Marienthal
Centrum Kompetencji i Koordynacji Języka Polskiego (KoKoPol) reprezentowane
przez Międzynarodowe Centrum Spotkań St. Marienthal

Redaktion / Redakcja Prof. Dr. Aleksander-Marek Sadowski (Chefredakteur / redaktor naczelny),
Gunnar Hille, Christin Stupka, Dr. Magdalena Telus

Redaktionsanschrift / Adres readkcji Internationales Begegnungszentrum St. Marienthal,
02899 Ostritz, St. Marienthal 10 / Tel. 035823/77-0 / Fax 035823/77- 250
www.kokopol.eu / telus@kokopol.eu

Illustrationen, Gestaltung, Satz / Ilustracje, grafika i skład

PAPINESKA, Monika Grobel-Jaroschewski

Druck / Druk

Grafische Werkstätten Zittau

Auflage / Nakład 1000 Exemplare

ISSN 2701-6285

Die Zeitschrift wird finanziert aus Mitteln des Auswärtigen Amts und des Freistaats Sachsen.
Pismo jest finansowane ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych RFN i Wolnego Kraju Saksonii.

Diese Maßnahme wird cofinanziert durch Steuermittel auf der Grundlage des von den Abgeordneten des Sächsischen Landtags beschlossenen Haushaltsplan.

Auswärtiges Amt

Diese Maßnahme wird finanziert aus Mitteln des Auswärtigen Amtes.

KoKoPol